

Hs 10	Hs 1415	Inc II/392 (Paris)	Inc II/393 (Köln)
<p>< Tractatus de Pestilentia des Johannes Jacobi/ [22^r] ></p> <p>Ad honorem sanctae et individuae Trinitatis et Virginis / Mariae gloriosae et ad utilitatem rei publicae volo¹¹⁹ / aliqua scribere de pestilentia, quae nos frequentius invadit quam antiquos. Ideo antiqui medici per¹⁵ experientiam ab eis habitam pauca dicere potuerunt.</p> <p>Videatur / igitur¹²² de causis et signis. [23⁹] Sciendum¹²³ tamen, quod <u>Avicenna</u> multa signa /¹⁰ posuerat pestilentiae futurae,...</p>	<p>In honorem sanctae et individuae Trinitatis ac gloriosae Virginis / et ad utilitatem hominum ac profanorum confortatione<m> lapsorumque aut fortiorum / volo aliqua de pestilentiis scribere, ex dictis medicorum magis authenticorum bre-/viter compilando, quia pestilentia frequentius nos invadit quam fecerat ipsos /⁵ antiquos; et ideo antiqui propter experientiam ab ea habitam non potuerunt¹²⁰ aliquid¹²¹ / dicere vel scribere de ea.</p> <p>Videndum ergo est primo, quae sunt signa pestilentiae; unde / nobis <u>Avicenna</u> in quarto Canonis Tractatu primo ostendit septem signa pestilentiae:</p>	<p>Regimen contra pesti-/lentiam sive epidimiam / Reverendissimi Domini Kaminti, Episcopi Aru-/siensis, Civitatis regni Daciae, artis medicinae pro-/⁵fundissimi Professoris. / Regimen sanitatis metrice conscriptum, naturam cuiuslibet mensis, quibus etiam sanum est / uti singulis mensibus nutrimentis explicans. // [1^v].</p> <p>Ad honorem sanctae et individuae Trinitatis gloriosaeque Virginis / Mariae et ad utilitatem rei publicae, pro confirmatione sanorum ac / reformatione lapsorum volo aliqua de pestilentia, quae nos frequentius / invadit, ex dictis medicorum magis authenticorum scribere.</p> <p>Et primo /⁵ de signis prognosticis eius, / secundo de causis eiusdem, / tertio de remediis, / quarto de confortaminibus eorundem et principalium membrorum, / quinto et ultimo de flebotomia. /¹⁰ Signa pestilentiae prognostica septem ad praesens assignan-/tur.</p>	<p>Regimen contra pestilen-/tiam. sive epidimiam Reverendissimi Domini <u>Kanunti</u> / Episcopi Arusiensis, Civitatis regni Daciae, artis / medicinae <u>expertissimi</u> Professoris. / Regimen sanitatis <u>sanitatis per circum</u> / <u>annum utile valde</u> // [1^v]</p> <p><i>Tractatus de Regimine</i> Ad honorem sanctae et individuae Trinitatis gloriosaeque Virginis / Mariae et ad utilitatem rei publicae, pro confirmatione sanorum ac reformatione lapsorum volo aliqua de pestilentia, quae nos frequentius invadit, ex dictis medicorum magis authenticorum scribere.</p> <p>Et primo /⁵ de signis prognosticis eius, / secundo de causis eiusdem, / tertio de remediis, / quarto de confortaminibus eorundem et principalium membrorum, / quinto et ultimo de flebotomia. /¹⁰ Signa pestilentiae prognostica septem ad praesens assignantur.</p>

¹¹⁹ folgt a gestr. Hs. 10

¹²⁰ folgt de gestr. Hs. 1415

¹²¹ aliquit Hs. 1415

¹²² hier Randglosse primo Hs. 10

¹²³ hier Randglosse primo Hs. 10

<p>Secundo¹²⁴ quando aer apparet diu nubilosus, cali-/¹⁵ginosus in tantum, quod ab hominibus aestimatur, quod pluat, et manet absque pluvia; et talis apparitio aeris denotat mag-/nam commixtionem cum aere, ratione quorum aer inficitur / et corrumpitur.</p> <p>[23^f10] scilicet quando est multitudo apparitionis impressionum ignitarum, utpote cometae, stellae caducae; / et sic de aliis impressionibus, quia talia signant multam materiam unctuosam mixtam aere¹²⁶, ex quibus aer inficitur / et corrumpitur...</p>	<p>Primum est, quod in uno die aestivali aura saepe mutatur, ac quando de / mane est pluviosa, postea nebulosa, deinde ventosa, et praecipue a vento me-/¹⁰ridionali.</p> <p>Secundum signum est, quod saepe tempore aestivali dies apparet totaliter obscurus, / et <videtur> velle pluere et tamen non pluit, et quando hoc diu durat, timendum est de magna / pestilentia.</p> <p>Tertium signum est, quando sunt multae muscae super¹²⁵ terram; hoc est signum, quod / aer est venenosus et infectus.</p> <p>Quartum signum est, quando aer videtur saepe uno / tempore esse spissior quam alio et foetidior et quando stellae videntur saepe cadere, quia /¹⁵ hoc est signum, quod aer est infectus et quod multi vapores venenosi sunt in aere./</p> <p>Quintum signum est, quando cometae vide<n>tur volvere sub coelo; nam, sicut habetur / primo meteororum¹²⁷, tria contingunt cometae apparente, scilicet interfectio hominum in / bello, fames et magna pestilentia; et quando ipsa cometa habet caudam valde / remote apprehendentem, tunc timendum est de magna pestilentia.</p>	<p>Primum est, quando in uno die aestivali aura saepe muta-/tur, ut de mane apparet pluviosa, deinde nebulosa, de-/inde ventosa et praecipue a vento meridionali.</p> <p>/ Secundum signum est, quando saepe tempore aestivali dies apparet totaliter /¹⁵ obscuri, et velle pluere et non pluit; et si illud diu duraverit, timendum est de magna pestilentia.</p> <p>Tertium signum est, quando / sunt multae muscae super terram; et est signum, quod aer venenosus est / et infectus.</p> <p>Quartum est, quando stellae saepe videntur cadere; et / iterum significat, quod aer sit infectus et quod multi vapores infecti sunt in aere.</p> <p>/²⁰ Quintum est, quando cometa videtur volare. Et sicut habetur / in methauris¹²⁸, ista contingunt, quando cometa apparet, scilicet / interfectio hominum in bellis etc. Versus: Mors furit, urbs rapitur, / saevit mare, sol operitur, Regnum mutatur, plebs peste, fame cru-/ciatur.</p>	<p>Primum est, quando in uno die aestivali aura saepe / mutatur, ut de mane apparet pluviosa, deinde nebulosa, / deinde ventosa et praecipue a vento meridionali.</p> <p>/ Secundum signum est, quando saepe tempore aestivali dies apparet tota-/¹⁵ liter obscuri, et velle pluere et non pluit; et si illud diu duraverit, / timendum est de magna pestilentia.</p> <p>Tertium signum est, quando / sunt multae muscae super terram; et est signum, quod aer venenosus est et infectus.</p> <p>/ Quartum est, quando stellae saepe videntur cadere; et iterum significat, / quod aer sit infectus et quod multi vapores infecti sunt in aere.</p> <p>Quintum /²⁰ est, quando cometa videtur volare. Et sicut habetur in methauris¹²⁸, / ista contingunt, quando cometa apparet, scilicet interfectio hominum in bellis etc. Versus: Mors furit, urbs rapitur, saevit mare, sol / operitur, Regnum mutatur, plebs peste, fame cruciatur.</p>
--	--	---	--

¹²⁴ hier Randglosse secundo Hs. 10

¹²⁵ folgt h gestr. Hs. 1415

¹²⁶ sic! Hs. 10

¹²⁷ metherrorum Hs. 1415

¹²⁸ recte: meteoris

<p>[22⁶] Primo unde sciendum est, quod pestilentia quandoque venit a radice superiori solum, ita quod sensu-/aliter¹³⁰ non apparet nobis mutatio in aere. Quandoque venit a / radice inferiori, ut nos videmus, a latrina vel aliqua re /¹⁰ particulari corrupte aerem in substantia et qualitate; et est / particularis¹³¹ et potest accidere cotidie.</p> <p>Quandoque venit pestilentia / a re inferiori multum magna, et tunc potest dici pestilentia / universalis, ut accidit ex cadaveribus mortuorum vel / post balneum vel ex corruptione stagnorum et consimilium; /¹⁵ et ista potest accidere cotidie, ut patet in Sardinea et locis / corruptis¹³². Quandoque¹³³ venit pestilentia nulla mala influenza / corporum supercoelestium concurrente[m], scilicet quando fumi mali a / longinquis partibus per ventum portantur ad loca habitantium.</p>	<p>Sextum /²⁰ signum est, quando multa tonitrua et fulgura <fiunt> et praecipue venientia a parte / meridionali.</p> <p>Septimum signum est, quando fiunt multae ventositates a meridie / et illae sordescunt et sunt valde immundae. Et quando sunt¹²⁹ vel fiunt signa illa, tunc / timendum est de magna pestilentia, nisi tunc omnia Deus omnipotens remove voluerit. /</p> <p>Secundo videndum est de causis pestilentiae. Unde sciendum, quod pestilentia aliquando /²⁵ venit ex radice inferiori, aliquando ex radice superiori, aliquando ex utroque. /</p> <p>A radice inferiori causatur a rebus corruptis, et hoc dicitur vel universaliter vel particulariter. Si particulariter¹³⁴, tunc venit a rebus corruptis, quae non sunt magnae quantitatis, et hoc dicitur / pestilentia particularis, et hoc ideo, quia particulariter venit et quasi omni die / potest venire; et in hac febre pestilentiali multi medici sunt decepti non cre-/³⁰dentes talem febrem esse pestilentialem. Si vero universaliter, tunc causatur universalis / pestilentia et accidit ex cadaveribus mortuorum post magnum bellum vel / ex corruptione stagnorum, quae putrefiunt ex solis radiatione tempore aestivali. /</p>	<p>Sextum est, quando multa fulgura et tonitrua fiunt, et praecipue /²⁵ venientia a parte meridionali.</p> <p>Septimum est, quando multae ventositates a meridie procedunt. Illae enim sordescunt et immundae / sunt. Quando igitur ista signa apparent, timendum est de magna pestilentia, / nisi Deus ipsam sua pietate vellet amovere. //</p> <p>[2⁷]De causis pestilentiae sive epidimiae. / Causa pestilentiae est triplex: quandoque enim venit / a radice inferiori; aliquando a radice superiori, ita quod sensualiter / apparet nobis mutatio aeris; et quandoque venit ab utroque, scilicet /⁵ a radice superiori et inferiori simul.</p> <p>A radice quidem inferiori, ut / nos videmus ex latrina prope cameram vel ex aliqua re particulari / corrumpi aerem in substantia et qualitate; et est particularis et potest / accidere omni die. Inde etiam procedit febris pestilentialis, circa / quam multi medici decepti sunt, talem febrem esse pestilentialem non /¹⁰ credentes. Quandoque etiam venit a cadaveribus mortuorum vel ex / corruptione stagnorum et frequenter contingit in locis corruptis; / et ista quandoque est universalis, quandoque particularis.</p>	<p>Sextum / est, quando multa fulgura et tonitrua fiunt, et praecipue venientia a parte /²⁵ meridionali.</p> <p>Septimum est, quando multae ventositates / a meridie procedunt. Illae enim sordescunt et immundae sunt. Quando igitur ista sig-/na apparent, timendum est de magna pestilentia, nisi deus ipsam sua / pietate vellet amovere. /</p> <p>De causis pestilentiae sive epidimiae. /³⁰ Causa pestilentiae est triplex: quandoque enim venit a radice inferiori; aliquando a radice superiori, ita quod sensualiter apparet nobis / mutatio aeris; et quandoque venit ab utroque, scilicet a radice superiori / et inferiori simul.</p> <p>A radice quidem inferiori, ut nos videmus ex latrina / prope cameram vel ex aliqua re particulari corrumpi aerem in substantia et qualitate; /³⁵ et est particularis et potest accidere omni die. Inde etiam procedit febris / pestilentialis, circa quam multi medici decepti sunt, talem febrem esse pestilentialem non credentes. Quandoque etiam venit a cadaveribus mortuorum / vel ex corruptione stagnorum et frequenter contingit in locis corruptis; et / ista quandoque est universalis, quandoque particularis.</p>
---	--	---	--

¹²⁹ *interlinear nachgetr. Hs. 1415*

¹³⁰ *hier Randglosse secundo Hs. 10*

¹³¹ *hier Randglosse tertio Hs. 10*

¹³² *hier Randglosse quarto Hs. 10*

Quandoque venit pestilentia a superiori re quantum ad ¹²⁰ nostram apparentiam, quia nos non videmus aerem corrumpi, / sed a virtute coelesti humores et spiritus corrumpuntur in / animali; et de ista loquitur Avicenna in libro quarto; et in ¹³⁵ // [22^v] ista pestilentia quandoque citius laeduntur corpora, qua^e ¹³⁶ existunt / in bono aere, quam quae existunt in malo aere, ut nos / videmus incarceratos nihil pati, et habitantes in montibus / moriebantur; et de ista loquitur in libro de retarda ¹³⁷ senectute, /⁵ quod ¹³⁸ pestilentia brutorum non transit ad rationabilia nec e conver-/so;

[22^r22] Item quia aer inspiratus // [23^r] est venenosus et corruptus, et deberet cor iuvare et nocet, / et cor a virtute coelesti laeditur, et sic natura multipliciter aggravatur, immo ¹⁴⁰ in tantum, quod patiens non percipit suam laesionem. / Ideo apparent urinae bonae et ¹⁴¹ bonae digestiones, et /⁵ patiens tendit ad mortem. Et multi medici male / viderunt istum passum, garulant superficialiter dicen^{te}s ¹⁴²: / Ecce dimittentes medullam.

A radice superiori venit aliquando; videmus enim aerem corrumpi virtute coelestium / humidorum, et tunc in animali spiritus etiam corrumpi videntur. Et de illa ¹³⁵ pestilentia dicit Avicenna libro quarto de forma coeli, quia corpora valde cito laeduntur a tali pestilentia, ut patet de illis septem signis supradictis. Ab utroque / vero venit tamen in ¹³⁹ coelesti impressione. Inde corrumpit aerem, qui / ulterius corrumpit humores in homine; qua pestilentia homo magis sub-/tiliter inficitur, et etiam spiritus vitales inficiuntur; et tales morbi quandoque sunt febres, quandoque apostemata. /⁴⁰

A radice vero superiori / accidit virtute corporum coelestium, ex quibus spiritus vitalis corrumpitur in animali; et / de illa dicit Avicenna libro quarto. Ex forma coeli corpora valde inficiuntur, quia impres-/¹⁵sio coelestis corrumpit aerem, et sic spiritus corrumpitur in homine. A radice vero / superiori et inferiori similiter provenit, quando ex impressione coelesti corrumpente aerem / et putrefactione cadaverum vel locorum causatur morbus in homine; et talis morbus / quandoque est febris, quandoque apostema, et hoc ut in pluribus.

Aer enim inspiratus aliquando venenosus est et corruptus, laedens cor, ita ut natura multipliciter aggravatur, immo ¹²⁰ in tantum, quod non percipit suam laesionem. Nam apparent bonae urinae et bonae digestiones, et tamen patiens tendit ad mortem; unde multi medici in patientibus urinam attendentes superficialiter loquuntur et decipiuntur. Necessse est igitur, quod / quilibet patiens provideat sibi de medico provideo et experto.

A radice vero superiori *accedit* / virtute corporum coelestium, ex quibus spiritus vitalis corrumpitur in animali; et de / illa dicit Avicenna libro quarto. Ex forma coeli corpora valde inficiuntur, quia im-/⁵pressio coelestis corrumpit aerem, et sic spiritus corrumpitur in homine. A radice / vero superiori et inferiori similiter provenit, quando ex impressione coelesti corrumpen-/ te aerem et putrefactione cadaverum vel locorum causatur morbus in homine; / et talis morbus quandoque est febris, quandoque apostema, et hoc ut in pluribus.

Aer / enim inspiratus aliquando venenosus est et corruptus, laedens cor, ita ut na-/¹⁰tura multipliciter aggravatur, immo in tantum, quod non percipit suam laesionem. Nam / apparent *urinae bonae* et bonae digestiones, et tamen patiens tendit ad mortem; unde multi medici in patientibus urinam attendentes superficialiter lo-/ quuntur et decipiuntur. Necessse est igitur, quod quilibet patiens provideat si-/ bi de medico provideo et experto.

¹³³ hier Randglosse quinto Hs. 10

¹³⁴ si particulariter] marginal nachgetr. mit Einlaßzeichen Hs. 1415

¹³⁵ folgt ita gestr. Hs. 10

¹³⁶ quam Hs. 10

¹³⁷ wohl retarda<nda>

¹³⁸ hier Randglosse de animalibus Hs. 10

¹³⁹ folgt spuritione gestr. Hs. 1415

¹⁴⁰ ymmo Hs. 10

¹⁴¹ folgt d gestr. Hs. 10

¹⁴² dicens Hs. 10

[23^V3] Sed moveantur duae demonstrationes vel / quaestiones: prima quando unus moritur, alter non, vel in ista villa /⁵ vel domo, in alia non;

Secunda si¹⁴³ tal<e>s¹⁴⁴ pestilentialia / morbi contagiosi. Ad primam¹⁴⁵ dico, quod ex parte agentis / influenza coelestis directius respicit istum vel alium et / ex parte passi, quia iste est magis dispositus quam alter;

et cor-/pora magis disposita sunt magis calida, latorum pororum, et /¹⁰ corpora infecta habentia poros opilatos malis humoribus, / et corpora adurentia coitu, et corpora pingua¹⁴⁷ rubea, / et¹⁴⁸ corpora multum balneantia et multum exercitantia.

Visis causis pestilentiae moventur quaestiones duae: Primo, quare unus moritur et alter non, et quare / in illa villa vel in illa domo homines moriuntur et in illa non.

Secunda quaestio, / an tales morbi sint contagiosi. Ad primam dico, quia hoc est ex parte / agentis supercoelestis magis conspicientis intrare illum <locum> quam illum et magis inspi-/⁴⁵ci<entis>¹⁴⁶ illum locum prae illum, et etiam ex parte patientis, ita quod unus magis dispo-/situs est ad mortem quam alter, gratia complexionis.

Et corpora, quae magis dispo-/sita sunt ad caliditatem et humiditatem, habent poros opilatos et clau-//[34^V]sos, multis humoribus et corpora, a quibus fit magna resolutio; ut homines, qui u-/tuntur Venere et balneis calidis et qui calefaciuntur magno labore, magis dis-/positi sunt ad infectionem, quia pori in corpore per huiusmodi antedict<um>¹⁴⁹ ape-/riuntur et per consequens aer venenosus intrat.

Ex istis / videntur dicta de causis pestilentiae. Sed circa hoc moventur duae quaestiones. /²⁵ Prima, quare unus moritur, alter non, et in illa villa moriuntur homines et in il-/la domo, et in alia non.

Secunda, an tales morbi pestilentialia sint contagio-/si. Ad primum dico, quod hoc potest contingere ex duobus, scilicet ex parte agentis et / ex parte patientis. Ex parte quidem agentis, quia illa influenza supercoelestis / directius influit illum et illum quam illum et illum locum. Sed ex parte patientis, quia /³⁰ ille est magis dispositus ad mortem quam alter.

Unde nota, quod corpora magis / disposita sunt corpora calida latorum pororum, corpora infecta / et habentia poros opilatos multis humoribus; unde corpora, quibus fit / magna resolutio, sicut sunt homines abutentes coitu vel servientes / balneis. Homines, qui calefiunt magno labore vel magna ira, habent /³⁵ corpora magis disposita ad morbum pestilenticum.

Ex istis videntur dicta de causis pestilentiae. Sed circa hoc moventur duae quaestiones.

Prima, quare unus moritur, / alter non, et in illa villa moriuntur homines et in illa domo, et in alia non. /

Secunda, an tales morbi pestilentialia sint contagiosi. Ad primum di-/co, quod hoc potest contingere ex duobus, scilicet ex parte agentis et ex parte patientis. Ex / parte quidem agentis, quia illa influenza supercoelestis directius influit il-/²⁰lum et illum quam illum et illum locum. Sed ex parte patientis, quia ille est magis / dispositus ad mortem quam alter.

Unde nota, quod corpora magis dispo-/ta sunt corpora calida latorum pororum, corpora infecta et habentia poros / opilatos multis humoribus; unde corpora, quibus fit magna resolutio, sicut / sunt homines abutentes coitu vel servientes balneis. Homines, qui calefiunt /²⁵ magno labore vel magna ira, habent corpora magis disposita ad mor-/bum pestilenticum.

¹⁴³ *interlinear nachgetr. Hs. 10*

¹⁴⁴ *talis Hs. 10, folgt est gestr. Hs. 10*

¹⁴⁵ *hier Randglosse Responsio prima Hs. 10*

¹⁴⁶ *inspiciat Hs. 1415*

¹⁴⁷ *pingwea Hs. 10*

¹⁴⁸ *hier Randglosse de labore Hs. 10*

¹⁴⁹ *antedicti Hs. 1415*

[23^v17] Ad secundam¹⁵⁰, si tales morbi sint contagiosi, dico quod sic¹⁵¹, / quia in talibus¹⁵² corporibus effumant fumi venenosi / corrumpentes aerem et humorem. Ideo est fugiend<um>¹⁵³ ab infectis; /²⁰ nam iste fumus venenosus, horribilis et pestiferus¹⁵⁴ elevatur / ad cor per arterias¹⁵⁵, venas et alios meatus; propter quam / effumationem tales morbi sunt contagiosi. Immo tempore pesti-/lentiae¹⁵⁶ nullus debet stare in cumulo gentium, quia potest esse, // [24^r] quod aliquis sit infectus. Ideo medici et servitores debent / stare de longo et tenere faciem versus portam vel / fenestram, et fenestrae <versus> meridiem teneantur clausae, sed / versus¹⁵⁷ borea vel oriens¹⁵⁸ aperiantur.

Sed ad secundam dico, quod tales morbi /⁵ sunt contagiosi, quia a corporibus infectis procedant fumi venenosi corrumpentes aerem interceptum.

Ideo periti medici, quando debent curare infirmos homines, / stant longe et remote ab infirmis et tenent faciem versus ianuam sive fenestram; / sic etiam deberent facere ministri infirmorum. Item infirmo esset valde bonum / mutare fenestras scilicet versus boream vel¹⁵⁹ orientem; et fenestrae versus /¹⁰ austrum vel meridiem debent servari clausae; nam ventus meridionalis videtur in / se habere duas causas putrefactionis:

Ad secundum / dico, quod tales morbi pestilenciales sunt contagiosi, quia a corporibus / effluunt infecti humores et fumi venenosi aerem corrumpentes; et / ideo fugiendum est ab infectis; immo tempore pestilenciali nemo / debet stare in cumulo populorum, quia aliquis ipsorum poterit /⁴⁰ esse infectus.

Ratione cuius prudentes medici visitando infir-// [2^v] *mos stant longe a patientibus, tenentes¹⁶⁰ faciem versus fenestram. Sic etiam stare debent infirmorum / servitores. Unde patienti bonum est per dies mutare cameram et / frequentius habere fenestras versus boream vel versus orientem /³⁵ apertas. Fenestrae vero versus meridiem teneantur semper clausae; /⁵ ventus enim meridionalis habet in se duas causas putrefactio-/nis:*

Ad secundum dico, quod tales morbi pestilenciales sunt / contagiosi, quia a corporibus effluunt infecti humores et fumi venenosi / si aerem corrumpentes; et ideo fugiendum est ab infectis; immo tempore pestilenciali nemo debet stare in cumulo populorum, quia ali-/³⁰ quis ipsorum poterit esse infectus.

Ratione cuius prudentes me-/dici visitando infirmos stant longe a patientibus, tenentes faci-/em versus fenestram. Sic etiam stare debent infirmorum servi-/ tores. Unde patienti bonum est per dies mutare cameram et / frequentius habere fenestras versus boream vel versus orientem /³⁵ apertas. Fenestrae vero versus meridiem teneantur semper clausae; // [2^v] ventus enim meridionalis habet in se duas causas putrefactionis:/

¹⁵⁰ hier Randglosse Responsio secunda Hs. 10

¹⁵¹ vielleicht wäre besser zu lesen sint

¹⁵² folgt laboribus gestr. Hs. 10

¹⁵³ fugienda Hs. 10

¹⁵⁴ sic! Hs. 10

¹⁵⁵ folgt et gestr. Hs. 10

¹⁵⁶ hier Randglosse praeservatio Hs. 10

¹⁵⁷ hier Randglosse fugere regionem Hs. 10

¹⁵⁸ sic! Hs. 10

¹⁵⁹ folgt oriti gestr. Hs. 1415

¹⁶⁰ kursiv: 393, fehlt 392

Prima est, quia est signum pestilentiae et debilitat / corpora sanorum et infirmorum. Secunda, ut scribitur in aphorismis¹⁶¹ Ypocratis, aus-/ter ventus nimii flatus gravat auditum et laedit cor et aperit poros hominis / et intrat usque ad cor; et sic sanum est tempore pestilentiae, quando flat ventus meri-/¹⁵dionalis, ut quilibet maneat in domo sua inclus<us>¹⁶² et non exeat, / donec sol elevetur super nostrum horizontem¹⁶³ sive hemispherium¹⁶⁴. /

Prima est, quod debilitat corpora tam sanorum quam infirmorum. Secunda est, / quia, sicut patet in tertio amphorismorum, auster ventus inflatus gravat auditum / et laedit cor, quia aperit poros corporis et intrat usque ad cor. Quare est / bonum sano, tempore pestis, quando flat ventus meridionalis, manere in do-/¹⁰mo per totum diem. Si autem necesse fuerit, ut exire debeat, maneat / in domo usque ad elevationem solis super horizontem¹⁶⁵ nostrum. /

Prima est, quod debilitat corpora tam sanorum quam infirmorum. Secunda est, quia, / sicut patet in tertio amphorismorum, auster ventus inflatus gravat auditum et laedit cor, quia aperit poros corporis et intrat usque ad cor. Quare /⁵ bonum est sano, tempore pestis, quando flat ventus meridionalis, manere in do-/mo per totum diem. Si autem necesse fuerit, ut exire debeat, maneat in / domo usque ad elevationem solis super horizontem¹⁶⁵ nostrum. /

¹⁶¹ amphorismis *Hs. 1415*

¹⁶² inclusis *Hs. 1415*

¹⁶³ orisontem *Hs. 1415*

¹⁶⁴ hemisperium *Hs. 1415*

¹⁶⁵ orisontem 392, 393

Istis sic stantibus videamus, qualiter quis se debeat praecavere a / pestilentia. Et ideo notandum iuxta dictum primi medici videlicet Iheremiae: / Si poenitentiam gerit populus meus, a suo malo, a culpa et poena mundabo eum. /²⁰ Et ideo sume remedium tempore pestilentiae poenitentia et confessione.

Quibus praemissis¹⁶⁶ / est valde bonum fugere locum infectum et mutare locum infectum; sed quia / multi sunt, qui locum mutare non possunt, tamen effugiant, in quantum possunt, et / causas putrefactiones evitent. Et caveatur de coitu; et omnes congrega-/tiones evitentur, et ventus meridionalis super omnia, quia ipse est naturaliter /²⁵ calidus et humidus et desiderabilis ignorantibus.

Et claudantur omnes fenestrae / versus meridiem usque ad horam primam, sed versus septentrionem aperiantur. / Item omnis foetor est evitandus scilicet stabulorum, cavernarum¹⁶⁷ et platearum et / praecipue infirmorum infectorum et cadaverum putrefactorum et etiam foetor / aquarum; nam in aliquibus domibus servatur aqua per duas noctes et dies /³⁰ vel tres, vel sunt transitus subterranei, in quibus servantur aquae proiectae de co-/quinis, quae etiam faciunt malum foetorem.

De remediis pestilentiae. / Visis causis pestilentiae dicendum est, qualiter quis se debeat a pe-/stilentia praeservare. Pro quo notandum est iuxta dictum Sum-/¹⁵mi Medici per David dicentem, quod homo primo debeat se diver-/tere a malo ad bonum et humiliter peccata sua confiteri; quare summum reme-/dium est, ut tempore pestilentiae poenitentia et confessio ceteris medicamentis prae-/ferantur. Promitto tamen summe, quod bonum remedium est fugere et locum / infectum mutare. Sed quia multi commode locum mutare non possunt, ideo, quantum / possibile fuerit, ab eis omnis causa putredinis evitetur et ex consequenti / omnis coitus; et praecipue cavendus est ventus meridionalis, quia naturaliter infi-/cit.

Claudantur ergo fenestrae, ut dictum est, versus meridiem usque ad horam / primam, et aperiantur versus septentrionem. Eadem de causa omnis foetor / est evitandus, utputa stabulorum, camporum, platearum, et praecipue infecto-/²⁵rum cadaverum putrefactorum, et maxime foetor aquarum, nam in aliquibus / domibus conservatur aqua per multos dies et noctes; vel sunt transitus / subterranei aquarum, nam in quibus servantur aquae proiectae, quae etiam magnam / causant foetorem.

De remediis pestilentiae. / Visis causis pestilentiae dicendum est, qualiter quis se debeat a /¹⁰ pestilentia praeservare. Pro quo notandum est iuxta dictum Sum-/mi Medici per David dicentem, quod homo primo debeat se divertere / a malo ad bonum et humiliter peccata sua confiteri; quare summum re-/medium est, ut tempore pestilentiae poenitentia et confessio ceteris medicamentis prae-/ferantur.

Promitto tamen summe, quod bonum remedium est fugere et locum infec-/¹⁵tum mutare. Sed quia multi commode locum mutare non possunt, ideo, quantum / possibile fuerit, ab eis omnis causa putredinis evitetur et ex consequenti omnis / coitus; et praecipue cavendus est ventus meridionalis, quia naturaliter inficit./

Claudantur ergo fenestrae, ut dictum est, versus meridiem usque ad horam / primam, et aperiantur versus septentrionem. Eadem de causa omnis /²⁰ foetor est evitandus, utputa stabulorum, *platearum et camporum*, et praecipue in-/fectorum cadaverum putrefactorum, et maxime foetor aquarum, nam in aliquibus / domibus conservatur aqua per *duos dies vel noctes*; vel sunt transitus sub-/terranei aquarum, nam in quibus servantur aquae proiectae, quae etiam *magnum* causant / foetorem.

¹⁶⁶ *eigentlich* primissis Hs. 1415

¹⁶⁷ capernarum Hs. 1415 (*bairische Hs.!*)

[24^V6] In domo semper teneatur ignis de lignis siccis / non fumantibus, scilicet vitibus, iunipero et rebus aromaticis; / nam¹⁷⁰ nos videmus, quod lapis magnes, si fricetur cum¹⁷¹ / alleo, non attrahit ferrum. Ita etiam videmus, quod ignis impe-/¹⁰dit¹⁷² impressionem coelestem et purificat aerem.

Et ex illa causa etiam contingit, quod homines moriuntur / in illa domo¹⁶⁸, ubi illa contingunt.
Similiter evitetur foetor¹⁶⁹ / omnium corporum putrefactorum; nam sicut per odorem aromaticum cor et spiritus vitales re-/creantur, sic etiam per odorem malum et foetidum perturbantur. /³⁵

Tunc dubitatur, qualiter nos debemus conservare domos nostras, ne aer / infectus ipsam intret, ex quo aer infectus est humidus et causat / putrefactionem in domo vel in loco dormitionis. Subtilietur / ergo domus per claram flammam ignis, et fiet ille ignis clarus ex siccis lignis, / et hoc cum fumigatione herbarum infrascriptarum, scilicet lauri, iuniperi proprie *ulien* /⁴⁰ *boem*, ysopi, absinthii¹⁷³, rutae, acus muscati. Sed tamen lignum aloes melius valeat; / sed pro persona pauperi<s> comparari non possunt; et talis fumus inspiretur per os, / aures et nares, quia sic inferiora reficiuntur. Item eadem de causa evitetur / omnis impletio, quia corpora plena citius malis humoribus inficiuntur. /

Ex ista causa etiam contingit, quod aliqui moriuntur in illa do-/mo, ubi talia contingunt, et in alia non, ut dictum est; similiter in illo loco, ubi /³⁰ effunduntur olera putrida, quia olera putrefacta faciunt nocivum foeto-/rem. Unde sicut per odorem aromaticum cor et spiritus recreantur, ita ex nocivo / debilitantur.

Quare servanda est domus, ne aer infectus subintret; / aer enim infectus humidus est et putrefactionem in domo vel in loco / dormitionis naturaliter causat. Subtilietur ergo domus per claram /³⁵ flammam, et fiat ignis clarus de lignis.
Fiat etiam cum fumigatione her-/barum infra scriptarum, videlicet baccae lauri, iuniperi, uberi organi¹⁷⁴, et habentur in / apothecis, absinthii, ysopi, rutae, artemisiae¹⁷⁵ atque ligni aloes, quod / melius valeret, sed pro parvo pretio comparari non potest; et talis fumus inspire-/tur per os et nares, quia sic interiora ratificant. Eadem de causa vitetur /⁴⁰ omnis repletio, quia corpora plena malis humoribus inficiuntur facilius

Ex ista causa etiam contingit, quod aliqui moriuntur in illa domo, ubi /²⁵ talia contingunt, et in alia non, ut dictum est; similiter in illo loco, ubi effun-/duntur olera putrida, quia olera *putrifacta* faciunt nocivum foetorem. / Unde sicut per odorem aromaticum cor et spiritus recreantur, ita ex nocivo / debilitantur.

Quare servanda est domus, ne aer infectus subintret; / aer enim infectus humidus est et putrefactionem in domo vel in loco /³⁰ dormitionis naturaliter causat. Subtilietur *igitur* domus per claram / flammam, et fiat ignis clarus de lignis. Fiat etiam cum fumigatione herba-/rum infra scriptarum, videlicet *baccilauri*, iuniperi, uberi organi¹⁷⁴, et ha-/bentur in apothecis, absinthii, ysopi, rutae, *arthimisiae*¹⁷⁵ atque ligni aloes, / quod melius valeret, sed pro parvo pretio comparari non potest; et talis fumus /³⁵ inspiretur per os et nares, quia sic interiora ratificant. Eadem de causa vitetur / omnis repletio, quia corpora plena malis humoribus inficiuntur facilius.

¹⁶⁸ folgt ubi gestr. Hs. 1415

¹⁶⁹ folgt omnium gestr. Hs. 1415

¹⁷⁰ hier Randglosse de lapide magnetis Hs. 10

¹⁷¹ folgt aleo gestr. Hs. 10

¹⁷² korr. aus impendit Hs. 10; hier Randglosse de cibo Hs. 10

¹⁷³ absintei Hs. 1415

¹⁷⁴ eigentlich uberiorgani[!] 392, 393

¹⁷⁵ arthemisiae 392, arthimesiae 393

Ideo dicit Avicenna: Qui impletionem semper servant, verum motum vitae ab-⁴⁵breviant.

Item balneum et omnis communitas evitetur, in quantum potest, ne ab anhe-/litis¹⁷⁶ infectis alii inficiantur. Sed quia aliquando incommodositas commode / curari non potest,

ideo utetur remediis infrascriptis. De mane cum surrex-/eris, statim comede de ruta lota in aqua munda et sale aspersa cum una **[[35^r]** vel duabus nucibus gallic<is> bene mundat<is>¹⁷⁷. Si autem habere non potes hunc, / comede panem vel tortam intinctam aceto tempore turbido¹⁷⁸ et nebuloso. /

[[3^r] Unde dicit Avicenna quarto Canonis, quod illi, qui repletionem super curant, / periodum et finem vitae suae abbreviant. Item eadem de causa balneum commune / evitetur, quia modicum fermentum totam massam corrumpit. Unde finaliter / omnis multitudo vel communitas evitetur, in quantum possibile sit, ne ab anhelitu /⁵ infecto aliquis inficiatur. Sed quando fieri non potest, ut communitas evitetur, tunc utatur / remediis infra scriptis. De mane, quando aliquis surgit, mox parum come-/dat de ruta lota in aqua munda et sale aspersa cum nuce gallica una / vel duabus bene mundatis. Si autem illud habere non potest, tunc comedat pa-/nem vel tortam intinctam aceto, et hoc maxime tempore turbido vel nebuloso.

[[3^r] Unde dicit Avicenna quarto Canonis, quod illi, qui repletionem *semper cupiunt*, / periodum et finem vitae suae abbreviant. Item eadem de causa balneum / [] evitetur, quia modicum fermentum totam massam corrumpit. Unde finaliter / omnis multitudo vel communitas evitetur, in quantum possibile sit, ne ab *anhelito* /⁵ infecto aliquis inficiatur. Sed quando fieri non potest, ut communitas evitetur, tunc *utere* / *mediis* infra scriptis. De mane, quando aliquis surgit, mox parum come-/dat de ruta lota in aqua munda et sale aspersa cum nuce gallica una vel / duabus bene mundatis. Si autem illud habere non potest, tunc comedat panem vel tor-/tam intinctam aceto, et hoc maxime tempore turbido vel nebuloso.

¹⁷⁶ sic! Hs. 1415

¹⁷⁷ gallicis bene mundatis] gallica bene mundata Hs. 1415

¹⁷⁸ turpido Hs. 1415

[24^f13] Tempore turbido et nebuloso melius est stare infra domum / quam extra; immo non est bonum ire per villam, sed in aliquo <loco> occu-/¹⁷⁹pari infra domum, ubi sint pauci; et fenestrae non aperiantur / de mane, donec sol oriatur; nam vidistis in magna mortali-/tate, quod incarcerati non fuerunt mortui; nam mortalitas / proveniens¹⁷⁹ ex stellis melius attingit hominem in aere / discooperto quam nebuloso; igitur est melius stare infra domum /²⁰ quam¹⁸⁰ frequenter spatiare¹⁸¹. Domus roretur et aspergatur specialiter / in aestate cum aceto et rosis et foliis salicis, vitis et ceteris. / Si vero fuerit in hieme, profumetur domus cum fumo thuris, / myrrha¹⁸² et maiorana, rore marino, iunipero. Dico, quod bonum // [24^v] est et optimum est in die manus frequenter lavare cum aqua et / aceto¹⁸³ et post tergere faciem et odorare. Immo credo, quod in aesta-/te et in hieme est bonum odorare acetosa, si est mortalitas, / quia timemus cordis calefactionem.

Item pestilentiae melius est stare infra domum quam extra domum, et non est bonum ire / per villam vel civitatem; sed bonum est ire ad talia loca, ubi pauci sunt /⁵ homines. Item domus roretur, specialiter in aestate, cum aceto¹⁸⁴ et ornetur / cum rosis et violis¹⁸⁵. Item bonum est in die frequenter lavare manus cum aqua et / aceto et postea tergere et odorare manus. Immo bonum est tam in hieme / quam in aestate acetosa comedere, quia nos timemus semper cordis pu-/trefactionem, et omnia acetosa oppilant meatum humorum¹⁸⁶ et non fa-/¹⁰ciunt venenum intrare.

/¹⁰ In tempore etiam pestilentiae melius infra domum manere videtur quam exire; nec / est sanum ire per villam vel civitatem. Domus etiam aspergetur [] specialiter in aesta-/te cum aceto et rosis et foliis vitis; immo bonum est, in die frequenter / lavare manus cum aqua et aceto et postea faciem tergere et odorare ad / manus. Bonum est igitur tam in aestate quam in hieme acetosa odorare.

In /¹⁰ tempore etiam pestilentiae melius est *infra domum manere* quam exire; nec est / sanum ire per villam vel civitatem. Domus etiam aspergetur *et* specialiter in aestate / cum [] rosis et foliis vitis; immo bonum est, in die frequenter lavare / manus cum aqua et aceto et postea faciem tergere et odorare ad manus. / Bonum est igitur tam in aestate quam in hieme acetosa odorare.

¹⁷⁹ hier Randglosse incarcerati Hs. 10

¹⁸⁰ hier Randglosse domus Hs. 10

¹⁸¹ sic! Hs. 10

¹⁸² mirra und so stets Hs. 10

¹⁸³ hier Randglosse cum aceto Hs. 10

¹⁸⁴ aseto Hs. 1415

¹⁸⁵ fiolis Hs. 1415 (bairische Hs.!)

¹⁸⁶ folgt n gestr. Hs. 1415

<p>Ideo non laudo tantum pomum /⁵ ambrae¹⁸⁷, immo forte ducit ad cor aerem infectum et / corruptum¹⁸⁸. [25^V11] Item homo aliquando portet in manu sua / spongiam infusam aceto et aqua rosarum, quam odoret de / die vel de nocte, et vitet omnem motum, pro quo oporteat / anhelitum magnificare.</p>	<p>Item porta spongiam cum aceto intinctam et tene / prope nasum. Item si potes habere, cape <pomum> ambrae ex apothecis. /</p> <p>Tunc dicendum est de confortaminibus¹⁸⁹ spirituum et membrorum.</p> <p>Et confortantia sunt vocis canifera Teutonice <i>hontztzung</i> cum / ceteris herbis scilicet plantagine Teutonice <i>wegebreyd</i>. Ista enim rec-/¹⁵tificant spiritus vitales interiores, et principaliter¹⁹⁰ valent in vulgari communitate, ubi fa-/ciliter contingit, quod unus inficitur ab alio.</p> <p>Item bonum est tales herbas portare in manu.</p>	<p>In /⁷⁵ Monte autem Pessulano communitatem vitare non potui, quia transivi de domo ad / domum curando infirmos causa paupertatis meae. Unde spongiam vel panem / intinctum aceto mecum portavi, tenens ad et [!] os nasum, quia omnia acetosa / oppilant meatum humorum nec faciunt venenosa intrare; et sic talem eva-/si pestilentiam, sociis meis non credentibus me vitam retinere /²⁰ potuisse. Omnia autem ista remedia per me ipsum probavi. /</p> <p>De confortaminibus cordis et aliorum membrorum. /</p> <p>Cordis confortamina haec sunt: crocus, cassia fistula¹⁹¹, plantago / cum ceteris herbis, quae ratificant spiritum interiorem. Haec enim praecipue valent in vulgari communitate, ubi faciliter contingit, quod unus /²⁵ inficiatur ab alio.</p> <p>Ideo summe caveant, ne anhelitus [] inspiretur ab aliquo. / Oculi etiam ab aere infecto obscurantur, si homo non portaverit praedicta / in manu.</p>	<p>In Monte /⁷⁵ autem Pessulano communitatem vitare non potui, quia transivi de domo ad do-/mum curando infirmos causa paupertatis meae. Unde spongiam vel panem / <i>intinctam</i> aceto mecum portavi, tenens ad os et nasum, <i>et</i> omnia acetosa / oppilant meatum humorum nec faciunt venenosa intrare; [] sic talem evasi pestilentiam, sociis meis non credentibus me vitam retinere potuisse. /²⁰ Omnia autem ista remedia per me ipsum probavi. /</p> <p>De confortaminibus cordis et aliorum membrorum. /</p> <p>Cordis confortamina haec sunt: crocus, cassia fistula¹⁹¹, plantago / cum ceteris herbis, quae ratificant spiritum interiorem. Haec enim <i>omnia</i> / praecipue valent in vulgari communitate, ubi faciliter contingit, quod unus /²⁵ <i>inflatur</i> ab alio.</p> <p>Ideo summe caveant, ne anhelitus <i>infectus</i> inspiretur ab aliquo. / Oculi etiam ab aere infecto obscurantur, si homo non portaverit praedicta / in manu.</p>
--	---	--	---

¹⁸⁷ hier Randglosse de pomo ambrae Hs. 10

¹⁸⁸ hier Randglosse de igne Hs. 10

¹⁸⁹ sic! gemeint ist confortantibus

¹⁹⁰ oder praecipue (Mischabkürzung) Hs. 1415

¹⁹¹ cassiasi sunt 392, cassiafistis 393

Item bonum est lavari in facie cum aqua rosica¹⁹², si haberi potest. /

Item pro magno remedio habetur laxatio venarum¹⁹³. Si autem naturaliter prove-
nire non potest, procuretur artificialiter per
suppositorium¹⁹⁴; unde ad hoc valent /²⁰
pillulae¹⁹⁵.

In domo semper teneatur ignis, quia mul-
tam impressionem coelestium / purificat,
similiter et aerem, etc. /

Nunc dicendum est de cibo, quia tyriaca
summe valet tam sanis quam in-/firmis.
Ideo sumatur bis vel ter in die cum vino
vel cum aqua / rosaica vel loco vini cum
cervisia clara, sic quod ad quantitatem
duorum /²⁵ coclearium servatur; et etiam
dissolvatur tyriaca et sumatur tantum ad /
quantitatem unius pisae; et prandium non
fiat nisi in meridie propter / operationem
tyriacae in corpore.

Item bonum ferculum est saepe come-
dendum / de die et non uno tempore ma-
gis quam in alio, quia nimia repletio putre-
factionem humorum inducat.

Valde etenim sanum est, quod laventur
os, oculi et manus saepius / in die
cum aqua rosacea aceto mixto. Si au-
tem praedicta habere non potest, tunc
fa-/ciat cum aceto; et sic istis servatis
securus communitatem intrabit.

Habetur /³⁰ etiam pro magno remedio
laxatio ventris. Si autem naturaliter fie-
ri non / potest laxatio ventris, provo-
cetur artificialiter per suppositorium; ad
quod / bene valent pillulae pestilentia-
les, quae habentur in apotheca.

In domo etiam / semper teneatur ignis,
quia multum impedit impressionem
coelestem et clarificat aerem./

De cibo autem specialiter dico, quod
tyriaca summe utilis est tam sanis
quam /³⁵ infectis. Sumatur igitur bis in
die cum vino claro lymphatico vel cum
/ aqua clara rosacea aut cum cervisia
clara; nec sumat de tyriaca, nisi / ad
quantitatem est unius pisi, de vino ve-
ro, aqua vel cervisia ad quanti-/tatem
duorum coclearium; tyriaca in vase
penitus dissolvatur; differatur / enim
prandium usque ad medium diem, ut
tyriaca in corpore suam exercent /⁴⁰
operationem.

Bonum insuper ferculum cum vino pu-
ro saepe in die sumendum est, //^{3v}
non multum simul, quia nimia supera-
bundantia putrefactionem humorum
inducit. /

Valde etenim sanum est, quod laventur
os, oculi et manus saepius / in die cum
aqua rosacea aceto *mixta*. Si autem prae-
dicta habere non potest, tunc fa-/ciat cum
aceto; et sic istis servatis *secure* commu-
nitem intrabit.

Habetur /³⁰ etiam pro magno remedio la-
xatio ventris. Si autem naturaliter fieri non
/ potest laxatio ventris, provocetur artifica-
liter per suppositorium; ad quod bene / va-
lent pillulae pestilentiales, quae habentur
in apotheca.

In domo etiam semper / teneatur ignis,
quia multum impedit impressionem coele-
stem et clarificat aerem./

De cibo autem specialiter dico, quod tyria-
ca summe utilis est tam sanis quam /³⁵ in-
fectis. Sumatur *enim* bis in die cum vino
claro lymphatico vel cum / aqua clara ro-
sacea aut cum cervisia clara; nec *sumatur*
de tyriaca, nisi //^{3v} ad quantitatem [] uni-
us pisi, de vino vero, aqua vel cervisia ad
quan-/titatem duorum coclearium; tyriaca
in vase penitus dissolvatur; differatur / e-
nim prandium usque ad medium diem, ut
tyriaca in corpore suam exercent / opera-
tionem.

Bonum insuper ferculum cum vino puro
saepe in die sumen-/⁵dum est, non mul-
tum simul, quia nimia superabundantia pu-
trefactionem humo-/rum inducit.

¹⁹² sic! Hs. 1415

¹⁹³ sic! Hs. 1415; es dürfte ventris gemeint sein

¹⁹⁴ scheint korr. zu suspositorium Hs. 1415

¹⁹⁵ pillole Hs. 1415

Item caveantur in cibis omnia nimium cale-/³⁰factiva, ut sunt piper, alleum, quamvis pectus purgat a flegmate, / humores malos exsiccat et provocat appetitum ad comedendum / et aerem infectum intrare non permittit; propter quod tyriaca rusticorum vocatur; /

et etiam purgat cerebrum a flegmate, et membra a viscosis humoribus libe-/rat; tamen nimium calefaciunt¹⁹⁶ et etiam perturbant¹⁹⁷ oculos, et caput uniuscuiusque /³⁵ saepe cumulose calefacit.

Et quia calida[m] pestilentiam augmentant, / ideo cavendum est ab his.

Item raphanus proprie *redich* tam maior / quam minor cum sale¹⁹⁸ loco¹⁹⁹ caute²⁰⁰ medicinae convenienter suma[n]tur²⁰¹. / Etiam ideo conveniens est post cibum, quia habet naturam super se²⁰² levandi; ideo / sumptus ante cibum facit e-ruct<u>ationem, post cibum vero facit somnos²⁰³ naturales /⁴⁰ et deprimit grossiores vapores per anum.

Caveantur in cibis omnia calefactiva, ut sunt piper et alleum.

Licet enim piper ce-/rebrum a flegmate purgat et spiritualia membra a viscosis humoribus, quia tamen / nimis calefacit et calefactio putrefactionem inducit, plus videtur sola amari-/⁵tudo quam calor odor et sapor in ipso placuisse. Alleum etiam licet a flegmate / purget, et malos humores eicit et provocat appetitum comedendi et ae-/rem siccum intrare non permittit, et quia oculos perturbat et caput uniuscuiusque / saepe comedentis calefacit, ideo non videtur placuisse.

Pestilentia enim ex ca-/lida causa saepe augmentatur.

Caveantur in cibis omnia calefactiva, ut sunt piper [] alleum *etceterum*.

Licet enim / piper cerebrum a flegmate purgat et spiritualia membra a viscosis humoribus, quia tamen nimis calefacit et calefactio putrefactionem inducit, plus videtur so-/la amaritudo quam calor et odor et sapor in ipso placuisse. Alleum etiam licet /¹⁰ a flegmate purget, et malos humores eicit et *producat* appetitum co-/medendi et aerem siccum intrare non permittit, et quia oculos perturbat [] caput / uniuscuiusque saepe comedentis *calescit*, ideo non *valent* placuisse.

Pestilen-/tia enim ex calida causa saepe augmentatur.

¹⁹⁶ sic! Hs. 1415

¹⁹⁷ sic! Hs. 1415

¹⁹⁸ folgt sale Hs. 1415

¹⁹⁹ oder loto Hs. 1415

²⁰⁰ oder caute oder causae Hs. 1415

²⁰¹ sic! Hs. 1415

²⁰² folgt 393lvi gestr. Hs. 1415

<p>[25^f 1] Item omnes fructus debent vitari, nisi fuerint acetosi, / ut cerusa acria vel malagranata vel modi<cum>²⁰⁴ de piro / vel²⁰⁵ de pomo in via medicinae, non in via cibi. Lac / amygdalarum prodest in praeparatione aliorum ciborum; sed lac animalium /⁵ et²⁰⁶ caseus²⁰⁷ evitentur.</p>	<p>Et omnes cibi, de quanto / sunt facillioris digestionis, de tanto sunt meliores. Item de mane valent / elixa vel rata cibaria; de vespere autem acetosa, quia tunc praeva- lent in / omnibus.</p> <p>Item evitentur omnes fructus, nisi fuerint acetosi, ut sunt cerasa, / malagranata et modicum de pomo vel piro. Item lac amygdalarum²⁰⁸ prodest /⁴⁵ in aliis cibariis coctum; sed lac vaccarum evitetur.</p> <p>Item omnis fructus pu-/trefactionem cordis inducit; igitur vitari debet. Sed species civibus convenientes / sunt zingiber, cin- namomum²⁰⁹, crocus, flores mustero- rum[!]²¹⁰; et hoc admittimus habenti²¹¹. /</p> <p>Si vero pauperes, sume rutam, salviam, nuces gallicas, petrocilium cum / aceto, et misce insimul, et erit bona salsa.</p>	<p>Omnes igitur cibi quanto facillioris di- gestionis /¹⁰ sunt, tanto meliores. De mane sumantur cibaria bullita, de noc- te vero / assata; brodia, pulmenta vi- tentur nisi fuerint acetosa. Tempore enim pestilen-/tiae praeva- lent fercula acetosa omnibus medicinis.</p> <p>Similiter vitari deberent / omnis fruc- tus nisi sint acetosi, ut sunt cerasa, malagranata aut modicum / de piro vel pomo loco medicinae;</p> <p>nam omnis fructus putrefactionem in- du-/¹⁵cit. Species communiter conve- nientes sunt zingiber²¹², cinnamomum, ciminum, flo-/res muscatarum et cro- cus; cum his enim optima salsa pro divitibus procuratur.</p> <p>Si / sint pauperes, recipiant rutam, salviam, nuces gallicas, petrocilium, et cum a-/ceto misceant simul, et est bona salsa.</p>	<p>Omnes igitur cibi quanto facillioris / dige- stionis sunt, tanto meliores. De mane su- mantur cibaria bullita, de /¹⁵ nocte [] assa- ta; brodia, pulmenta vitentur nisi fuerint acetosa. Tempore / enim pestilentiae pra- eva- lent fercula acetosa omnibus medici- nis.</p> <p>Similiter evi-/tari <i>debent omnes</i> fructus nisi sint acetosi, ut sunt <i>cerusa</i>, malagranata aut / modicum de piro vel pomo loco me- dicinae;</p> <p>nam omnis fructus putrefac-/tionem in- ducit. Species communiter convenientes sunt zingiber²¹³, cinnamomum, ci- / ²⁰minum, flores muscatarum et crocus; cum his enim optima salsa pro divitibus / procuratur.</p> <p>Si <i>sunt</i> pauperes, recipiant rutam, sal- viam, nuces gallicas, petroci-/lium, et cum aceto misceant simul, et est bona salsa.</p>
---	---	--	---

²⁰³ sumpnos Hs. 1415

²⁰⁴ modico Hs. 10

²⁰⁵ hier Randglosse lac Hs. 10

²⁰⁶ hier Randglosse de herbis Hs. 10

²⁰⁷ casius Hs. 10

²⁰⁸ amigdolarum Hs. 1415

²⁰⁹ synamomum Hs. 1415

²¹⁰ gemeint ist wohl muscatorum (sieh Pharmazie)

²¹¹ <scil. pecuniam>

²¹² zinziber 392, 393

<p>[25^v16] Quae sequuntur, sunt medicinalia. Et dico, quod cuius-/cumque ad hoc et²¹⁵ considerationis existens in terra, ubi / est pestilentia, talis faciat flebotomiam in qualibet / lunatione in modica quantitate, et faciat ipsam ante ple-/²⁰nilunium vel post plenilunium. Et hoc de consilio alicuius boni medi-/ci, qui stat²¹⁶ et discernit horam et diem et qualitatem personae, / quia pueri non debent flebotomari²¹⁷ nec praegnantibus nec / decrepiti nec multum debiles, et fiat de basilica dextra // [26^r] vel sinistra et aliquando de mediana.</p>	<p>Item maxime valet tempore // [35^v] pestilentiae interdum esse solatiosum, sine timore et sine sollicitudine pestilentialis morbi vel periculi cuiuscumque; et ideo maxime remedium est, ut nullus tempore isto / timeat mortem, sed spiritualiter se diu vivere praesumat. / De flebotomia²¹³. Flebotomia potest fieri in mense semel, nisi aetas vel aliquod aliud /⁵ hoc prohibeat, ut est in impraegnatis vel in aliquo alio debili vel / in patienti fluxum Veneris²¹⁸. Et fiat incisio²¹⁹ vena<e>²²⁰ basilicae in dextra / vel in sinistra ante comestionem;</p>	<p>Si autem mediocres sunt, recipere debent / ciminum et crocum et miscere simul cum aceto; talis salsa valet et omnem putre-/²⁰factionem prohibet. Etiam iocunditas cordis magnum remedium sanitatis / est in corpore. Quare cavendum est tempore pestilentiae, ne quis mortem timeat, / sed sine timore et sollicitudine pestilentialis morbi vel periculi cuiuscumque lae-/te vivendo et diu vivere speret. De flebotomia²¹⁴. / Flebotomia semel in mense fieri potest, nisi aetas vel aliquid huiusmodi /²⁵ prohibeat, ut apparet in praegnantibus vel in aliquo debili / vel in patientibus fluxum ventris. Fiat autem flebotomia in ba-/silica dextra vel sinistra ante comestionem.</p>	<p>Si autem mediocres sunt, / recipere debent ciminum [/] crocum et miscere simul cum aceto; talis salsa valet et / omnem putrefactionem prohibet. Etiam iocunditas cordis magnum remedium /²⁵ sanitatis est in corpore. Quare cavendum est tempore pestilentiae, ne quis mortem / timeat, sed sine timore et sollicitudine pestilentialis morbi vel periculi / cuiuscumque laete vivendo et diu vivere speret. De flebotomia²¹⁵. / Flebotomia semel in mense fieri potest, nisi aetas vel aliquid huiusmodi / prohibeat, ut apparet in praegnantibus vel in aliquo debili vel in /³⁰ patientibus fluxum ventris. Fiat autem flebotomia in basilica dex-/tra vel sinistra ante comestionem.</p>
--	--	---	--

²¹³ flebothomia und so stets; hier Marginaltitel Hs. 1415

²¹⁴ flebothomia und so stets 392, 393

²¹⁵ sic! Hs. 10 (statt ad hoc et könnte gemeint sein: aliquis homo est)

²¹⁶ sic! Hs. 10 (vielleicht ist scit gemeint)

²¹⁷ flebotomare Hs. 10

²¹⁸ sic!

²¹⁹ inscisio und so stets Hs. 1415

²²⁰ in Hs. 1415 scheint venarum zu stehen

et post incisionem basilicae valet esse gau-/diosum et spatari et bibere bonum vinum temperate vel cervisiam bonam; et non est / conveniens dormire in latere, in quo basilica est incisa vel laborare nimium /¹⁰ vel tristem²²¹ esse.

Si autem quis praedictis non obstantibus adhuc se sciret / gravatum cum apostemate et si sentiret se esse infectum, talis omnino somnum / vitet, quia in somno calor adintra venenum secum ducit ad cor vel / ad alia membra principalia; et sic talis somnus facit hominem a medico / incurabilem, quia in tali somno venenum dispergitur ad membra /¹⁵ principalia, quia vix aliqua herba tale venenum potest ad pristinum statum revocare, / quod tamen non fieret, si homo esset in motu. Diceres²²²: ex quo somnus debet vi-/tari; sicut dicitur: si quis haberet tunc somnum naturalem: quomodo ille debet de-/sistere a somno naturali vel damnoso? Sed si tempore pestilentiali aliquis statim / post comestionem haberet appetitum dormiendi, tunc libido dormiendi deberet /²⁰ removeri per spatium in hortulis²²³ vel in campis, et sic solum[!]²²⁴ naturalis potest fieri per / unam horam post comestionem.

Post incisionem vero basilicae valet / esse gaudiosum et bibere bonum vinum vel bonam cervisiam, semper tamen temperate, nec / est conveniens dormire illo die, in quo basilica est incisa.

Si quis autem apostemate /³⁰ se gravatum senserit vel iam esse infectum, tunc omnino vitet somnum ambulando, quia / in somno calor intrinsece venenum inducit ad cor et ad alia membra / spiritualia, ita quod vix aliqua herba potest tale venenum ad statum / pristinum revocare, quod tamen non fieret, si homo esset in motu. Sed diceret quis: / ex quo somnus debet vitari, quid, si haberet somnum naturalem? Ad hoc dic /³⁵ breviter, quod in tempore pestilentiali statim post comestionem, si quis haberet libi-/dinem dormiendi, tunc talis libido debet revocari per spatium in hortulis²²⁵ vel cam-/pis, et sic somnus naturalis potest fieri per unam horam post comestionem.

Post incisionem vero basilicae valet / esse gaudiosum et bibere bonum vinum vel bonam cervisiam, semper [] temperate, / nec est conveniens dormire illo die, qua basilica est incisa.

Si quis autem / apostemate se gravatum senserit vel iam esse infectum, tunc omnino vitet somnum /³⁵ ambulando, quia in somno calor intrinsece venenum inducit ad cor et / ad alia membra spiritualia, ita quod vix aliqua herba potest tale venenum ad statum // [4^r] pristinum revocare, quod [] non fieret, si homo esset in motu. Sed diceret quis: / ex quo somnus debet vitari, quid, si haberet somnum naturalem? Ad hoc dico / breviter, quod in tempore pestilentiali statim post comestionem, si quis haberet libidi-/nem dormiendi, tunc talis libido debet revocari per spatium in hortulis²²⁶ vel cam-/⁵pis, et sic somnus *naturaliter* potest fieri per unam horam post comestionem.

²²¹ folgt es gestr. Hs. 1415

²²² in Hs. 1415 scheint dicens zu stehen

²²³ ortulis Hs. 1415

²²⁴ gemeint sein dürfte somnus

²²⁵ ortulis 392, 393

Ita dicit Avicenna: Si homo vult dor-/mire, tunc debet bibere bonum haustum ante dormitionem, quia homo existens in som-/no attrahit multos malos humores, et isti mali humores depelluntur / per bonum haustum.

Sed diceret quis: quomodo debet tunc sciri, quando aliquis est infectus? /²⁵ Dicitur: non multum comedit, quia est impletus malis humoribus, et statim / post prandium habet libidinem dormiendi, et magnam calefactionem sentit in / frigore, et habet magnum dolorem in anteriori parte capitis. Si autem talia / vellet remove in spatium hinc inde, non potest, ex quo ambulare vel equitare / non potest propter nimiam pigritiam in corpore. Et homo infectus omni hora per /³⁰ totum diem habet libidinem dormiendi, quia venenum intrinsicum²²⁶ / semper conturbat spiritum vitalem subtilem. Ex his homo sentit se esse / infectum.

Si autem quis credere non vellet, expectet per medium diem, / et statim sentit apostema sub brachiis vel in alio loco.

Dicit / igitur Avicenna, quod si homo vellet dormire, debet bibere bonum haustum ante / dormitionem, quia homo in somno existens attrahit multos humores, et isti ma-/⁴⁰li humores depelluntur per humorem boni hausti.

Sed diceret quis: quomodo debet // [4^r] sentire homo, quando est infectus? Ad hoc respondeo, quod homo, qui infectus est, tali die / non multum comedit, quia est repletus malis humoribus, et statim post prandium / habet libidinem dormiendi, et magnam calefactionem sub frigore sentit; habet etiam / magnum dolorem in anteriori parte capitis; sed omnia ista debet revo-/⁵care per spatium modicum hinc et inde. Equitare autem vel ambulare non potest pro-/pter nimiam pigritiam corporis et ponderositatem, nam homo infectus omni hora li-/bidinem habet dormiendi, quia venenum intrinsicum perturbat spiritum vitalem, sic quod / semper tendit ad requiem. Ex istis signis homo sentit se infectum.

Si quis autem cre-/dere nollet, expectet per medium diem, et statim sentiet apostema sub /¹⁰ brachiis vel circa pudibunda vel circa aures.

Dicit / igitur Avicenna, quod si homo vellet dormire, debet bibere bonum haustum ante / dormitionem, quia homo in somno existens attrahit multos humores, et isti / mali humores depelluntur per humorem boni hausti.

Sed diceret quis: / quomodo debet sentire homo, quando est infectus? Ad hoc respondeo, quod homo, qui infectus /¹⁰ est, tali die non multum comedit, quia est repletus malis humoribus, et statim post / prandium habet libidinem dormiendi, et magnam calefactionem sub frigore sentit; habet etiam magnum dolorem in anteriori parte capitis; sed omnia ista debet re-/vocare per spatium modicum hinc [] inde. Equitare autem vel ambulare non potest / propter nimiam pigritiam corporis et ponderositatem, nam homo infectus omni hora /¹⁵ libidinem habet dormiendi, quia venenum intrinsicum perturbat spiritum vitalem, sic quod / semper tendit ad requiem.

Ex istis signis homo sentit se infectum. Si quis autem cre-/dere nollet, expectet per medium diem, et statim sentiet apostema sub / brachiis vel circa pudibunda vel circa aures.

²²⁶ intrinsicum *Hs. 1415*

<p>Et optimum re-/medium est vitare somnum, quia tempore somni spiritus vitalis quiescit /³⁵ et venenum dispergitur hinc inde per membra. Sed quia <per> grossa membra / exire non potest, quaerit subtilia membra, et tale venenum dispergitur / in somno; et natura exhibentis venenum <est> desistere venenum circa membra. /</p>	<p>Est autem summum reme-/dium, si quis senserit omnia praedicta tempore pestilentiali, ut somnum vitet, quia, sicut / ex praedictis patet [], in somno spiritus vitalis quiescit, venenum autem spergitur²²⁷ per membra / hinc et inde.</p>	<p>Est autem summum remedium, / si quis senserit omnia praedicta tempore <i>pestilentiali</i>, ut somnum vitet, quia, sicut ex praedictis /²⁰ patet, <i>quod</i> in somno spiritus vitalis quiescit, venenum autem spergitur²²⁸ per [] hinc [] inde. /</p>
<p>Omnibus istis sic stantibus si homo sentit se infectum esse, quanto citius / potest, eodem die sanguis eius minuat abundanter usque ad sui textum /⁴⁰ et usque ad vertiginem, quia parva minutio sanguinis furorem veneni / excitaret.</p>	<p>Haec omnia per me ipsum probavi. Istis autem sic stantibus quando homo sense-/rit se esse infectum, quam citius potest fieri eodem die sanguinem minuat abunde /¹⁵ usque ad syncopim id est ad vertiginem, quia parva minutio sanguinis venenum exci-/tat.</p>	<p>Haec omnia per me ipsum probavi. Istis autem sic stantibus quando homo senserit se esse / infectum, quam citius <i>fieri potest</i> eodem die sanguinem minuat abunde usque ad synco-/pim id est ad vertiginem, quia parva minutio sanguinis venenum excitat.</p>
<p>Si autem homo non vellet scindere venas tantum multotiens, / debet mittere venam incisam transire usque ad retardationem.</p>	<p>Si autem homo non vellet incidere plures venas simul, tunc permittat transire / venam incisam, ut prius dictum est, usque ad retardationem sanguinis, quia parva fluxio / sanguinis venenum fortius excitat, ut patuit.</p>	<p>Si autem homo / non vellet <i>incedere</i> plures venas simul, [] permittat transire venam incisam, /²⁵ ut prius dictum est, usque ad retardationem sanguinis, [] parva fluxio sanguinis vene-/num fortius excitat, ut patuit.</p>
<p>Item semper / in eadem parte corporis, in qua apostema apparuerit, fiat incisio venae. / Ideo si fuerit in brachio dextro, fiet flebotomia in medio eiusdem /⁴⁵ brachii de mediana. Si autem fuerit sub brachio sinistro, fiet flebo-/tomia in medio eiusdem brachii vel in vena circa parvum digitum.</p>	<p>Item homo incisus venis, sive / sit infectus sive non, semper vitet somnum per diem usque ad mediam noc-/²⁰tem;</p>	<p>Item homo incisus venis, sive sit infectus / sive non, semper vitet somnum per diem usque ad mediam noctem;</p>
<p>Item semper / in eadem parte corporis, in qua apostema apparuerit, fiat incisio venae. / Ideo si fuerit in brachio dextro, fiet flebotomia in medio eiusdem /⁴⁵ brachii de mediana. Si autem fuerit sub brachio sinistro, fiet flebo-/tomia in medio eiusdem brachii vel in vena circa parvum digitum.</p>	<p>et semper in eadem parte corporis, in qua apostema apparuerit, fiat in-/cisio venae. Si vero apparet apostema sub brachio dextero, fiat fle-/botomia in medio eiusdem brachii de mediana. Si autem sub sinistro, / fiat flebotomia in mediana eiusdem brachii vel in epatica, id est in ve-/na circa parvum digitum.²²⁸</p>	<p>et semper / in eadem parte corporis, in qua apostema apparuerit, fiat incisio venae. Si / vero apparet apostema sub brachio dextero, fiat flebotomia in /³⁰ medio eiusdem brachii de mediana. / Si autem sub sinistro, fiat flebotomia in mediana eiusdem / brachii vel in epatica, id est in vena circa parvum digitum.</p>

²²⁷ sic! 392, 393

²²⁸ Das Fehlen der hier anschließenden *circa-pudibunda*-Laßstelle ist – da sämtliche *coitus*-Passagen berücksichtigt wurden – wohl als bloßes Schreibversehen zu werten.

[25^V8] Si autem dolor vel apostema fuerit in inguine vel retro / vel prope finem ani, fiat flebotomia eiusdem pedis in parte /¹⁰ domestica id est inter talum et pedem vel in silvestri, quia tunc / materia invadit e-par.

[27^V1] Si vero dolet vel apostema fuit / retro aurem vel prope, fiat flebotomia de vena²²⁹ cephalica / eiusdem brachii vel de vena, quae est inter pollicem et indicem; / nam materia venenosa magis invadit cerebrum.

Si autem /⁵ dolor vel apostema fuit sub a<s>cellis vel prope, fiat flebotomia / de basilica id est epatica eiusdem brachii vel de vena, quae / est inter auricularem et alium digitum, quia tunc invadit / cor.

Sed si / apostema fuerit in collo, fiet flebotomia in vena capitania / circa pollicem in manu eiusdem lateris. Et si apostema fuerit circa // ...

Si circa pudibunda, fiat flebotomia in pe-/²⁵de eiusdem lateris circa calcem.

Si autem apostema fuerit in collo, tunc fiat fle-/botomia de cephalica circa pollicem in manu lateris eiusdem vel me-/diana eiusdem brachii vel in manu eiusdem lateris circa digitum minorem. /

Si autem apparuerit circa aurem, fiat flebotomia de cephalica eiusdem / lateris vel de vena, quae est inter indicem et pollicem, ne multa venenosa in-/³⁰vadant cerebrum, vel de vena, quae est circa minorem digitum vel circa ar-/ticulum, quae a multis medicis dicitur basilica.

Si apparuerit in scapulis, minue / cum ventosis, et primo minue medianam.

Si cir-/ca pudibunda, fiat flebotomia in pede eiusdem lateris circa / calcem.

Si autem apostema fuerit in collo, tunc fiat flebo-/³⁵tomia de cephalica circa pollicem in manu lateris eiusdem vel / mediana eiusdem brachii vel in manu eiusdem lateris circa digitum minorem. // [4^V]

Si autem apparuerit circa aurem, fiat flebotomia de cephalica eiusdem / lateris vel de vena, quae est inter indicem et pollicem, ne multa venenosa in-/vadant cerebrum, vel *vena una*, quae est circa minorem digitum vel / circa articulum, quae a multis medicis dicitur basilica.

Si apparuerit in /⁵ scapulis, minue cum ventosis, et primo minue medianam.

²²⁹ vene Hs. 10

Si in dorso, minue supra pe-/dicam magnam. Et haec omnia fiant, si homo non dormierit ante cognitionem apo-/stematis. Si autem talia apostemata senserit post dormitionem, tunc fie-/³⁵ri debet minutio in parte crucifixa, ut si apostema apparuerit in brachio de-/xtero, fiat flebotomia de brachio sini-/stro de epatica vel basilica vel / de mediana. Et si apparuerit apostema sub brachio dextero, fiat secundum / quod dictum est de brachio sinistro, et sic de aliis locis, in quibus apparue-/rit / apostema, ita quod semper fiat opposito modo.

Minutus vero si sit valde debi-/⁴⁰lis, tunc potest fieri dormitio post medium diem, et semper infra medium diem debet esse // [4^v] in continuo motu e-/quitando vel transeundo moderate. Et si postea / creverit apostema, non ti-/met, quia tale apostema est malum expellens et red-/dit hominem valde sanum.

Ut autem citius et facilius apostema mature-/scat et rumpatur, debet fieri medicamentum tali modo: Tere folia sambuci et ad-/⁵de synapum tritum et fac emplastrum, deinde suppone apo-/stemati.

Aliqui ve-/ro chirurgici volunt, quod addatur tyriaca; sed summe suadeo, quod non fiat, / nam ipsa tyriaca venenum expellit. Melius vero videtur, si aliquis haberet apo-/stema, quod bibat tyriacam et sic expellat venenum.

Si in dorso, / minue supra pedicam ma-/gnam. Et haec omnia fiant, si homo non dormie-/rit ante cognitionem apostematis. Si autem talia apostemata senserit post / dormitionem, tunc *debet fieri* minutio in parte crucifixa, ut si apostema / apparuerit in brachio dextero, fiat flebotomia de brachio sini-/¹⁰stro de epatica vel basilica vel de mediana. Et si apparuerit a-/postema sub brachio dextero, fiat [] quod dictum est de brachio sinistro, / et sic in aliis locis, in quibus apparuerit apo-/stema, ita quod semper fiat opposi-/to modo.

Minutus vero si sit valde debilis, tunc po-/test fieri dormitio / post medium diem, et semper infra medium diem debet esse in continuo /¹⁵ motu equitando vel transeun-/do moderate. Et si postea creverit / apo-/stema, non timet, quia tale apostema est malum expellens et reddit / hominem valde sanum.

Ut autem citius et facilius apostema matu-/rescat / et rumpatur, debet fieri medica-/mentum tali modo: Tere folia sambuci / et adde *sinapium* tritum et fac emplastrum, deinde *superpone* apostemati. /²⁰

Aliqui vero chirurgici volunt, quod addatur *tiriaca*; sed summe suadeo, quod non fiat, / nam ipsa *tiriaca* venenum expellit. Melius vero videtur, si aliquis haberet apo-/stema, quod bibat *tiriacam* et sic expellat venenum.

		<p>Item aliud reme-/dium: accipe barbam Jovis, serpillum Gallice servefil, plantaginem et mo-/¹⁰dicum de siligine, et tere haec omnia insimul, donec videris aquam inde exire; deinde / misce illam aquam cum lacte mulieris et da illi bibere, qui apostema ha-/buerit; et hoc fieri debet ieiuno stomacho, quia eo melius operatur in homine. / Item cum primo apostema apparuerit, recipiet avellanas, ficus, rutam, et / contundat simul, deinde superponat.</p> <p>Et haec ad praesens dicta de pestilentia/¹⁵tia sufficiant. Si quis autem secundum modum praedictum se rexit, huius morbi / contagiosi pericula bene evadet praestante Domino Nostro Jesu Christo, sine quo / nihil fieri potest, qui est omnipotens et gloriosus et laudabilis et benedictus, / cum intemerata Virgine Maria matre sua in saecula saeculorum. Amen. /²⁰</p> <p>Tractatus de regimine pestilentiae Domini Kaminti Episcopi Arusiensis, / civitatis regni Daciae, artis medicinae expertissimi Professoris, finem habet. /</p>	<p>Item aliud remedium: / accipe barbam Jovis, serpillum Gallice <i>fervesil</i>, plantaginem et modicum / de siligine, et tere haec omnia insimul, donec <i>videt</i> aquam inde exire; /²⁵ deinde misce illam aquam cum lacte mulieris et da illi bibere, qui aposte-/ma habuerit; et [] fieri debet ieiuno stomacho, quia eo melius operatur in / homine. Item cum primo apostema apparuerit, recipiet avellanas, ficus, / rutam, et contundat simul, deinde superponat.</p> <p>Et haec ad praesens dicta / de pestilentia sufficiant. Si quis autem secundum modum praedictum se rexe-/³⁰rit, huius morbi contagiosi pericula bene evadet praestante Domino Nostro Jesu / Christo, sine quo nihil fieri potest, qui est omnipotens et gloriosus et laudabilis / et benedictus, cum intemerata Virgine Maria matre sua in saecula saeculorum. / Amen. /</p> <p>Tractatus de regimine pestilentiae Domini Kanunti Episcopi Arusiensis, ci-/³⁵vitatis regni Daciae, artis medicinae expertissimi Professoris, finem habet. /</p>
--	--	---	---

Inc II/392 (Paris)	Inc II/393 (Köln)
<p>Regimen sanitatis per circulum anni valde utile.</p> <p>Januarius In Jano claris calidisque cibus potiaris Atque decens potus post fercula sit tibi notus, Laedit enim medo tunc potatus bene credo, Balnea tunc intres et venam findere cures.</p> <p>Aquarius Aquarius calidus et humidus: bonum. Unguere crura cave, cum luna videbit aquosum. Insere tunc plantas; excelsas erige turre;</p>	<p>Regimen sanitatis per anni circulum multum perutile.</p> <p>Januarius In Jano claris <i>caledisque</i> cibus potiaris Atque decens potus post fercula sit tibi notus, Laedit enim medo tunc potatus bene credo, Balnea tunc intres et venam <i>finderi</i> cures.</p> <p>Aquarius Aquarius calidus et humidus: bonum. Unguere crura cave, cum luna videbit aquosum. Insere tunc plantas; excelsas erige turre;</p>

	Et si carpis iter, tunc tardius ad loca transis.
Februarius	Nascitur occulta febris Februario multa Potibus et escis. Si caute vivere velis, Tunc cave frigora; de pollice funde cruorem; Suge mellis favum, pectus qui morbo curabit. // [5r]
Pisces ²³⁰	Piscis frigidus et humidus indifferens. Piscis habens lunam noli curare podagram. Carpe viam tutus; sit potio modo salubris.
Martius	Martius humores gignit variosque dolores. Sume cibum pure; cocturas, si placet, ure. Balnea sunt sana, sed quae superflua, vana. Vena non abdenda nec potio sit tribuenda.
Aries	Aries calidus est et siccus: bonum. Nil capiti noceas, aries, cum luna refulget. De vena minuas et balnea tutius intres; non tangas aures, nec barbam radere cures.
Aprilis	Hic probat in vere vires Aprilis habere. Cuncta renascuntur, vires tunc aperiuntur. In quo sculpescit corpus sanguis quoque crescit; Ergo solvatur venter, cruor et minuatur.
Taurus	Taurus frigidus et siccus: malum. Arbor plantetur, cum luna Taurus habetur. Non minuas, tamen aedifices, nec semina sperges ²³¹ , Et medicus caveat cum ferro tangere collum.
Maius	Maio secure laxari sit tibi curae; Scindatur vena, sed balnea dantur amoena. Cum calidis rebus sint fercula seu speciebus; Potibus adstricta ²³² sit salvia cum benedicta.

	Et si carpis iter, tunc tardius ad loca transis.
Februarius	Nascitur occulta febris Februario multa Potibus et escis. Si caute vivere velis, Tunc cave frigora; de pollice funde cruorem; Suge mellis favum, pectus qui morbe curabit.
Pisces ²³¹	Piscis frigidus et humidus indifferens. Piscis habens lunam noli curare podagram. Carpe viam tutus; <i>fit</i> potio modo salubris.
Martius	Martius humores gignit variosque dolores. Sume cibum pure; cocturas, si placet, ure. Balnea sunt sana, sed quae superflua, vana. Vena <i>nec</i> abdenda nec potio sit tribuenda.
Aries	Aries <i>est</i> calidus est et siccus: bonum. Nil capiti noceas, aries, cum luna refulget. De vena minuas et balnea tutius intres; non tangas aures, nec barbam radere cures.
Aprilis	Hic probat in vere vires Aprilis habere. Cuncta renascuntur, vires tunc aperiuntur. In quo sculpescit corpus sanguis quoque crescit; Ergo solvatur venter, cruor et minuatur.
Taurus	Taurus frigidus et siccus: malum. Arbor plantetur, cum luna Taurus habetur. Non minuas, tamen aedifices, nec semina sperges ²³² , Et medicus caveat cum ferro tangere collum // [5 ^v].
Maius	Maio secure <i>relaxari</i> sit tibi curae; Scindatur vena, sed balnea dantur amoena. Cum calidis rebus sint fercula seu speciebus; Potibus adstricta ²³³ sit salvia cum benedicta.

²³⁰ piscis 392, 393

²³¹ 392, 393

²³² astricta 392, 393

<i>Gemini</i>	Gemini calidus et humidus: malum. Bracchia non minuas, cum lustrat luna Gemellos. Unguibus et manibus cum ferro cura negetur. Numquam portabis a promissione petitum.	<i>Gemini</i>	<i>Gemini calidum et humidum</i> : malum. Bracchia non minuas, cum lustrat luna Gemellos. Unguibus et manibus cum ferro cura negetur. Numquam portabis a promissione petitum.
Junius	In Junio gentes perturbat medo bibentes, Atque novellarum fuge potus cervisiarum. Ne noceat colera, valet haec refectio vera: Lactucae frondes ede ieiuno bibeque fontes.	Junius	In Junio gentes perturbat medo bibentes, Atque novellarum fuge potus cervisiarum. Ne noceat colera, valet haec refectio vera: Lactucae frondes ede ieiuno bibeque fontes.
<i>Cancer</i>	<i>Cancer</i> frigidus et humidus indifferentens. // [5 ^y] Pectus, pulmo, iecur in cancro non minuantur. Somnia falsa vides; utilis sit emptio rerum; Potio sumatur; securus perge, viator.	<i>Cancer</i>	<i>Cancer</i> frigidus et humidus <i>indifferenter</i> . Pectus, pulmo, iecur in cancro non minuantur. Somnia falsa vides; utilis <i>fit</i> emptio rerum; Potio sumatur; securus perge, viator.
Julius	Qui vult solamen, Julius probat hoc medicamen: Venam non scindat, nec ventrem potio laedat; Somnum compescat, et balnea cuncta pavescat; Prodest unda recens; allium cum salvia munda.	Julius	Qui vult solamen, Julius probat hoc medicamen: Venam non scindat, nec ventrem potio laedat; Somnum compescat, et balnea cuncta pavescat; Prodest unda recens; allium cum salvia munda.
<i>Leo</i>	<i>Leo</i> calidum et siccum: malum. Cor gravat et stomachum, cum cernit luna Leonem. Non facias vestes, nec ad concivia vades, Et nil ore vomas, nec tunc capias medicinam.	<i>Leo</i>	<i>Leo</i> calidum et siccum: malum. Cor gravat et stomachum, cum cernit luna Leonem. Non facias vestes, nec ad concivia vades, Et nil ore vomas, nec tunc capias medicinam.
Augustus	Quisque sub Augusto vivat medicamine iusto, Raro dormitet, aestum, coitum quoque vitet. Nemo laxari debet vel flebotomari ²³³ , Balnea non curet, nec multa comestio duret.	Augustus	Quisque sub Augusto vivat medicamine iusto, Raro dormitet, aestum, coitum quoque vitet. Nemo laxari debet vel flebotomari ²³⁴ , Balnea non curet, nec multa comestio duret.
<i>Virgo</i>	<i>Virgo</i> frigidum et siccum indifferens. Lunam Virgo tenens: uxorem ducere noli. Viscera cum costis caveas tractare cruorem. Semen detur agro; dubites intrare carinam.	[]	<i>Virgo</i> frigidum et siccum indifferens. Lunam Virgo tenens: uxorem ducere noli. Viscera cum costis caveas tractare cruorem. Semen detur agro; dubites intrare carinam. // [6 ^r]
September	Fructus maturi Septembri sunt valituri	September	Fructus maturi Septembri sunt valituri

²³³ fleubothomari 392, 393

	Et pira cum vino, panis cum lacte caprino. Aqua de urtica tibi potio fertur amica. Tunc venam pandas; species cum semine mandas.		Et pira cum vino, panis cum lacte caprino. Aqua de urtica tibi potio fertur amica. Tunc venam pandas; species cum semine mandas.
<i>Libra</i>	Libra calidum et humidum: bonum. Libram luna tenens: nemo genitalia tangat Aut renesm, nates; nec iter capere debet, Extremam partem Librae cum luna tenebit.	<i>Libra</i>	Libra calidum et humidum: bonum. Libram luna tenens: nemo genitalia tangat Aut renesm, nates; nec iter <i>carpere</i> debet, Extremam partem Librae cum luna tenebit.
October	October vina praebet cum carne ferina, Necnon aucina caro valet et volucrina. Quamvis sint sana, tamen est repletio vana. Quantum vis, comede; sed non praecordia laede.	October	October vina praebet cum carne ferina, Necnon aucina caro valet et volucrina. Quamvis <i>sunt</i> sana, tamen est repletio vana. Quantum vis, comede; sed non praecordia laede.
<i>Scorpio</i>	Scorpio frigidum et humidum indifferens. Scorpius augmentat morbos in parte pudenda. //[[6 ^r] Vulnera non cures; caveas ascendere naves; Et si carpis ²³⁴ iter, timeas de morte ruinam.	<i>Scorpio</i>	Scorpio frigidum et humidum indifferens. Scorpius augmentat morbos in parte pudenda. Vulnera non cures; caveas ascendere naves; Et si carpis ²³⁵ iter, timeas de morte ruinam.
November	Scire tibi datur hoc, quod rheuma Novembre curatur Quaeque nociva vita tua sint pretiosaque dicta. Balnea cum Venere tunc constat nulla valere. Potio sit sana, sic atque minutio bona.	November	Scire tibi datur hoc, quod rheuma Novembre curatur Quaeque nociva vita tua sint pretiosaque dicta. Balnea cum Venere tunc constat nulla valere. Potio sit sana, <i>sit</i> atque minutio bona.
<i>Sagittarius</i>	Sagittarius calidum et siccum: bonum. Luna nocet femori per partes mota sagittae. Ungues vel crines poteris perscindere tute. De vena minues, et balnea citius intres.	<i>Sagittarius</i>	Sagittarius calidum et siccum: bonum. Luna nocet femori per partes mota sagittae. Ungues vel crines poteris <i>praescindere</i> tute. De vena minues, et balnea citius intres.
December	Sanae sunt membris calidae res mense Decembris; Frigus vitetur; capitalis vena laedetur; Lotio sit rara, Bacchi ²³⁵ potatio cara; Sit tepidus potus, frigori contrario totus.	December	Sanae sunt membris calidae res mense Decembris; Frigus vitetur; capitalis vena laedetur; Lotio sit rara, Bacchi ²³⁶ potatio cara; Sit tepidus potus, frigori <i>contrarie</i> totus.
<i>Capricornus</i>	Capricornus frigidum et siccum: malum. Capra nocet genibus, ipsam cum luna tenebit.	<i>Capricornus</i>	Capricornus frigidum et siccum: malum. Capra nocet genibus, ipsam cum luna tenebit.

²³⁴ 392, 393

²³⁵ bachi 392, 393

Intrat aquam nauta; citius curabitur aeger;
Fundamenta ruunt modicum; tunc durat id ipsum.

Intrat aquam nauta; citius curabitur aeger;
Fundamenta ruunt modicum; tunc durat id ipsum.

Tractatus de Pestilentia des Johannes Jacobi

Darmstadt, Hessische Landes- und Hochschulbibliothek, Hs. 10

[22^r] Ad honorem sanctae et individuae Trinitatis et Virginis / Mariae gloriosae et ad utilitatem rei publicae volo²³⁶ / aliqua scribere de pestilentia, quae nos frequentius inva-/dit quam antiquos. Ideo antiqui medici per /⁵ experientiam ab eis habitam pauca dicere potuerunt. Videatur / igitur²³⁷ de causis et signis. Primo unde sciendum est, quod pesti-/lencia quandoque venit a radice superiori solum, ita quod sensu-/aliter²³⁸ non apparet nobis mutatio in aere. Quandoque venit a / radice inferiori, ut nos videmus, a latrina vel aliqua re /¹⁰ particulari corrumpente aerem in substantia et qualitate; et est / particularis²³⁹ et potest accidere cottidie. Quandoque venit pestilentia / a re inferiori multum magna, et tunc potest dici pestilentia / universalis, ut accidit ex cadaveribus mortuorum vel / post balneum vel ex corruptione stagnorum et consimilium; /¹⁵ et ista potest accidere cottidie, ut patet in Sardinea et locis / corruptis²⁴⁰. Quandoque²⁴¹ venit pestilentia nulla mala influenza / corporum supercoelestium concurrente[m], scilicet quando fumi mali a / longinquis partibus per ventum portantur ad loca habitantium. Quandoque venit pestilentia a superiori re quantum ad /²⁰ nostram apparentiam, quia nos non videmus aerem corrumpi, / sed a virtute coelesti humores et spiritus corrumpuntur in / animali; et de ista loquitur Avicenna in libro quarto; et in²⁴² // [22^v] ista pestilentia quandoque citius laeduntur corpora, qua<e>²⁴³ existunt / in bono aere, quam quae existunt in malo aere, ut nos / videmus incarceratos nihil pati, et habitantes in montibus / moriebantur; et de ista loquitur in libro de retarda²⁴⁴ senectute, /⁵ quod²⁴⁵ pestilentia brutorum non transit ad rationabilia nec e conver-/so; et sic videmus, quod quandoque homines²⁴⁶ moriuntur et alia animalia non, / et quandoque boves et alia animalia non; et in istis prae ceteris / est bonum fugere locum corruptum; et qui posset, bonum / esset²⁴⁷ fugere longe et remote. Item quandoque venit ista pesti-/¹⁰lencia ab utroque, scilicet radice superiori et inferiori; nam impressi-/o²⁴⁸ coelestis corrumpit aerem et vegetabilia manifeste, et / tunc humores et spiritus corrumpuntur a inferiori et superiori; / et sic fiunt morbi in corpore. Et tales morbi sunt / quandoque²⁴⁹ febres sola<e>, quandoque apostemata sola, quandoque apostemata et sequitur /¹⁵ febris, quandoque febris et sequ<un>tur²⁵⁰ apostemata. Verumtamen verum est, / quod apostemata fiunt in emunctoriis membrorum principalium, quia / materia venenosa magis membra principalia invadit. / Febris autem

²³⁶ folgt a gestr. Hs. 10

²³⁷ hier Randglosse primo Hs. 10

²³⁸ hier Randglosse secundo Hs. 10

²³⁹ hier Randglosse tertio Hs. 10

²⁴⁰ hier Randglosse quarto Hs. 10

²⁴¹ hier Randglosse quinto Hs. 10

²⁴² folgt ita gestr. Hs. 10

²⁴³ quam Hs. 10

²⁴⁴ wohl retarda<nda>

²⁴⁵ hier Randglosse de animalibus Hs. 10

²⁴⁶ interlinear mit Einlaßzeichen Hs. 10

²⁴⁷ hier Randglosse fugere locum Hs. 10

²⁴⁸ hier Randglosse Constellatio Hs. 10

²⁴⁹ hier Randglosse apostemata Hs. 10

²⁵⁰ sequitur Hs. 10

pestilentialis semper est continua et humor<um>²⁵¹ / putrefactiva, cuius minera est capsula cordis. /²⁰ Differentia est inter i<stam>²⁵² febrem et alias febres putridas, / quia in pestilentia fiunt <humores> putridi venient<e>s²⁵³ ad cor, / de minera sunt magis venenosi. Item quia aer inspiratus // [23^r] est venenosus et corruptus, et deberet cor iuvare et nocet, / et cor a virtute coelesti laeditur, et sic natura multipliciter aggra-/vatur, immo²⁵⁴ in tantum, quod patiens non percipit suam laesionem. / Ideo apparent urinae bonae et²⁵⁵ bonae digestiones, et /⁵ patiens tendit ad mortem. Et multi medici male / viderunt istum passum, garrulant superficialiter dicen<te>s²⁵⁶. / Ecce dimittentes medullam. Signa sunt tradita visis / causis²⁵⁷ per signa illarum febrium; ideo non curo denigra-/re papyrum²⁵⁸. Sciendum²⁵⁹ tamen, quod Avicenna multa signa /¹⁰ posuerat pestilentiae futurae, scilicet quando est multitudo apparitionis impressionum ignitarum, utpote cometae, stellae caducae; / et sic de aliis impressionibus, quia talia signant multam materi-/am unctuosam mixtam aere²⁶⁰, ex quibus aer inficitur / et corrumpitur. Secundo²⁶¹ quando aer apparet diu nubilosus, cali-/¹⁵ginosus in tantum, quod ab hominibus aestimatur, quod pluat, et ma-/net absque pluvia; et talis apparitio aeris denotat mag-/nam commixtionem cum aere, ratione quorum aer inficitur / et corrumpitur. Tertio²⁶² quando est coniunctio malivolarum planetarum / vel eorum malus effectus, ratione cuius multi mali effectus /²⁰ in²⁶³ istis inferioribus fiunt et animalia venenosa multiplicantur, / generata ex corruptione et visceribus terrae, utpote ranae, bufo-/nes, mures, pulices etc., quia signum est corruptionis terrae. / Sed tamen pestilentiam futuram signat mortalitas in vi- // [23^v] ventibus, sive sint aves sive pisces vel animalia in cavernis / terrae habitantia sive super terram gradientia, sed intactis / gallinis, canibus etc. Sed moveantur duae demonstrationes vel / quaestiones: prima quando unus moritur, alter non, vel in ista villa /⁵ vel domo, in alia non; secunda si²⁶⁴ tal<e>s²⁶⁵ pestilenciales / morbi contagiosi. Ad primam²⁶⁶ dico, quod ex parte agentis / influenza coelestis directius respicit istum vel alium et / ex parte passi, quia iste est magis dispositus quam alter; et cor-/pora magis disposita sunt magis calida, latorum pororum, et /¹⁰ corpora infecta habentia poros opilatos malis humoribus, / et corpora adurentia coitu, et corpora pingua²⁶⁷ rubea, / et²⁶⁸ corpora multum balneantia et multum exercitantia. Ex / quo infertur, quod omnis labor est evitandus, ex quo laborem / maior consequitur anhelitus quam condicio hominis requirit. Et /¹⁵ tales magis periclitantur, quia ratione maioris anhelitus / fit maior attractio aeris et spirituum corruptorum. / Ad secundam²⁶⁹, si tales morbi

²⁵¹ humoralis Hs. 10

²⁵² ipsam Hs. 10

²⁵³ venientis Hs. 10

²⁵⁴ ymmo Hs. 10

²⁵⁵ folgt d gestr. Hs. 10

²⁵⁶ dicens Hs. 10

²⁵⁷ hier Randglosse signa multa Hs. 10

²⁵⁸ papirum Hs. 10

²⁵⁹ hier Randglosse primo Hs. 10

²⁶⁰ sic! Hs. 10

²⁶¹ hier Randglosse secundo Hs. 10

²⁶² hier Randglosse tertio Hs. 10

²⁶³ hier Randglosse ranae bufones Hs. 10

²⁶⁴ interlinear nachgetr. Hs. 10

²⁶⁵ talis Hs. 10, folgt est gestr. Hs. 10

²⁶⁶ hier Randglosse Responsio prima Hs. 10

²⁶⁷ pingwea Hs. 10

²⁶⁸ hier Randglosse de labore Hs. 10

²⁶⁹ hier Randglosse Responsio secunda Hs. 10

sint contagiosi, dico quod sic²⁷⁰, / quia in talibus²⁷¹ corporibus effumant fumi venenosi / corrumpentes aerem et humorem. Ideo est fugiend<um>²⁷² ab infectis; /²⁰ nam iste fumus venenosus, horribilis et pestiferus²⁷³ elevatur / ad cor per arterias²⁷⁴, venas et alios meatus; propter quam / effumationem tales morbi sunt contagiosi. Immo tempore pesti-/lentiae²⁷⁵ nullus debet stare in cumulo gentium, quia potest esse, //[[24¹]] quod aliquis sit infectus. Ideo medici et servitores debent / stare de longo et tenere faciem versus portam vel / fenestram, et fenestrae <versus> meridiem teneantur clausae, sed / versus²⁷⁶ borea vel oriens²⁷⁷ aperiantur. In praeservatione non /⁵ est melius quam ante infectionem regionis²⁷⁸ purgare / se cum pillulis vel pulveribus Abbatis²⁷⁹ et minuere san-/guinem cum flebotomiis²⁸⁰, rectificare aerem cum igne / et confortare cor cum tyriaca²⁸¹ et odoribus, consol<id>are²⁸² humores / cum bolo armenico et resistere putrefactionem²⁸³ cum acetosis. Primo /¹⁰ praecaveatur ab aere foetido vel infecto, et eligatur domus / munda. Camera sit media, non inferior revertica, sed superior / non habitetur; melius enim attingitur ab influenza dicta. / Tempore turbido et nebuloso melius est stare infra domum / quam extra; immo non est bonum ire per villam, sed in aliquo <loco> occu-/¹⁵pari infra domum, ubi sint pauci; et fenestrae non aperiantur / de mane, donec sol oriatur; nam vidistis in magna mortali-/tate, quod incarcerati non fuerunt mortui; nam mortalitas / proveniens²⁸⁴ ex stellis melius attingit hominem in aere / discooperto quam nebuloso; igitur est melius stare infra domum /²⁰ quam²⁸⁵ frequenter spatiare²⁸⁶. Domus roretur et aspergatur specialiter / in aestate cum aceto et rosis et foliis salicis, vitis et ceteris. / Si vero fuerit in hieme, profumetur domus cum fumo thuris, / myrrha²⁸⁷ et maiorana, rore marino, iunipero. Dico, quod bonum //[[24^v]] est et optimum est in die manus frequenter lavare cum aqua et / aceto²⁸⁸ et post tergere faciem et odorare. Immo credo, quod in aesta-/te et in hieme est bonum odorare acetosa, si est mortalitas, / quia timemus cordis calefactionem. Ideo non laudo tantum pomum /⁵ ambrae²⁸⁹, immo forte ducit ad cor aerem infectum et / corruptum²⁹⁰. In domo semper teneatur ignis de lignis siccis / non fumantibus, scilicet vitibus, iunipero et rebus aromaticis; / nam²⁹¹ nos videmus, quod lapis magnes, si fricetur cum²⁹² / alleo, non attrahit ferrum. Ita etiam vide-

²⁷⁰ vielleicht wäre besser zu lesen sint

²⁷¹ folgt laboribus gestr. Hs. 10

²⁷² fugienda Hs. 10

²⁷³ sic! Hs. 10

²⁷⁴ folgt et gestr. Hs. 10

²⁷⁵ hier Randglosse praeservatio Hs. 10

²⁷⁶ hier Randglosse fugere regionem Hs. 10

²⁷⁷ sic! Hs. 10

²⁷⁸ korr. aus regiones, folgt et gestr. Hs. 10

²⁷⁹ darüber Interlinearglosse evacuativis

²⁸⁰ fleubotomiis und so stets Hs. 10

²⁸¹ cirica, darüber Interlinearglosse tyriaca Hs. 10

²⁸² consolare Hs. 10

²⁸³ sic! Hs. 10

²⁸⁴ hier Randglosse incarcerati Hs. 10

²⁸⁵ hier Randglosse domus Hs. 10

²⁸⁶ sic! Hs. 10

²⁸⁷ mirra und so stets Hs. 10

²⁸⁸ hier Randglosse cum aceto Hs. 10

²⁸⁹ hier Randglosse de pomo ambrae Hs. 10

²⁹⁰ hier Randglosse de igne Hs. 10

²⁹¹ hier Randglosse de lapide magnetis Hs. 10

²⁹² folgt aleo gestr. Hs. 10

mus, quod ignis impe-¹⁰dit²⁹³ impressionem coelestem et purificat aerem. De cibo dico, / quod cibus semper sumatur cum aliqua acetositate, et sit subtilis / et bonae digestionis, resistens putrefactioni, et in²⁹⁴ minore / quantitate quam alio tempore; nam in tali tempore nullus debet pati / famem neque sitim. Ideo quando dies sunt magni, inter /¹⁵ prandium et cenam esset bonum sumere bolum panis vel / dragetam vel modicum de piro vel pomo et bibere vinum / lymphatum²⁹⁵ competenter. Item carnes vitentur grossae et visco-/sae²⁹⁶; et pisces pro posse²⁹⁷ evitentur, cum sint parati / putrefactioni²⁹⁸ et multiplicant humiditates, et si comedantur, sint /²⁰ electi et decocti in craticula et salsamento de bonis / speciebus; et evitentur acuta, ut cepae, allia et omnia / salsamenta²⁹⁹; et porragina fiant cum aceto vel acetosa et / speciebus convenientibus, dimittendo piper et multum acuta; / et³⁰⁰ omnia dulcia pro posse evitentur, quae excedunt in dul<ce>-//[25]dine³⁰¹. Item omnes fructus debent vitari, nisi fuerint acetosi, / ut cerusa acria vel malagranata vel modi<cum>³⁰² de piro / vel³⁰³ de pomo in via medicinae, non in via cibi. Lac / amygdalarum prodest in praeparatione aliorum ciborum; sed lac animalium /⁵ et³⁰⁴ caseus³⁰⁵ evitentur. Item herbae, quae sequuntur, possunt sumi; et / aliae evitentur, scilicet maiorana, salvia³⁰⁶; acetosa, scabio-/sa sunt bonae utilitatis, et quandoque lactucae in aestate. Immo / de raro vidimus, qui sumeret unum bolum acetosae de mane / et alium de vespere, quod pateretur in pestilentia; et hoc in me ipso /¹⁰ probavi³⁰⁷ inter cetera mundi. De carnibus comedantur cuniculi, / mutones, capreti, gallinae, pulli sive capones; et come-/dantur perdices et fasiani cum parvis aviculis, cum sint bonae / digestionis³⁰⁸ et boni nutrimenti; sed aves degentes in aquis / pro toto posse evitentur. Item agrestum et acetum, aqua rosarum /¹⁵ et aqua melissae, aqua acetosae et buglossae sumantur; et / omnia frixa evitentur; et nihil suspectum corruptioni comedatur, / quia³⁰⁹ mala suspicio facit casum in paratis. Item exercitium sit debi-/le et sine violentia in loco mundo, in quo tunc non percutiat³¹⁰ / sol³¹¹ neque radii³¹² luna³¹³. Item somnus non prodest de die; /²⁰ ideo si fiat, sit tardus, post comestionem, remota zona / et³¹⁴ calciamentis et capite alto, et a frigore praecaveatur. Item / balnea³¹⁵ vitentur, nisi in extremitatibus. Item coitus, ira, gau-/dium nimium evitentur et maxime superfluum coitus, quia / ipso superfluo utentes raro evadunt, ex quo ipsis est // [25^y] venenum. Item melius est esse vel stare cum

²⁹³ korr. aus impendit Hs. 10; hier Randglosse de cibo Hs. 10

²⁹⁴ folgt boni q gestr. Hs. 10

²⁹⁵ hier Randglosse vinum Hs. 10

²⁹⁶ hier Randglosse carnes Hs. 10

²⁹⁷ folgt evitendum gestr. Hs. 10

²⁹⁸ hier Randglosse pisces Hs. 10

²⁹⁹ hier Randglosse allea salsamenta Hs. 10

³⁰⁰ hier Randglosse dulcia Hs. 10

³⁰¹ hier Randglosse fructus Hs. 10

³⁰² modico Hs. 10

³⁰³ hier Randglosse lac Hs. 10

³⁰⁴ hier Randglosse de herbis Hs. 10

³⁰⁵ casius Hs. 10

³⁰⁶ folgt aces gestr. Hs. 10

³⁰⁷ hier Randglosse de carnibus Hs. 10

³⁰⁸ hier Randglosse aves in aquis Hs. 10

³⁰⁹ hier Randglosse de exercitio Hs. 10

³¹⁰ sic!

³¹¹ hier Randglosse de sompno Hs. 10

³¹² oder ist radiatur bzw. radietur zu lesen?

³¹³ lunarum[!] Hs. 10

³¹⁴ hier Randglosse de balneo Hs. 10

³¹⁵ hier Randglosse coitus ira Hs. 10

paucis quam cum³¹⁶ / multis, et maxime fugere illos, qui actu aegrotant. / Et si fieri oporteat, propter servitium aegrorum exeat aliquando / cameram et odoret acetum et teneat faciem versus /⁵ fenestram, per quam meat aer, quia anhelitus infirmi causat / morbum contagiosum. Igitur prae ceteris bonum est fugere in / pestilentia malum aerem. Ex quo animalia ratione carentia / sola³¹⁷ naturae industria, sive sint in cavernis terrae habitan-/tia sive in aere volantia, et multa alia animalia fugiunt; /¹⁰ etiam ova sua propria dimittendo ad alium locum vel alium / aerem se transferunt. Item homo aliquando portet in manu sua / spongiam infusam aceto et aqua rosarum, quam odoret de / die vel de nocte, et vitet omnem motum, pro quo oporteat / anhelitum magnificare. Item vitet excessive calida ut /¹⁵ species mostardi et similia, ne talis ebullitio combustiva augmentetur. /

Quae sequuntur, sunt medicinalia. Et dico, quod cuius-/cumque ad hoc et³¹⁸ considerationis existens in terra, ubi / est pestilentia, talis faciat flebotomiam in qualibet / lunatione in modica quantitate, et faciat ipsam ante ple-/²⁰nilunium vel post plenilunium. Et hoc de consilio alicuius boni medi-/ci, qui stat³¹⁹ et discernit horam et diem et qualitatem personae, / quia pueri non debent flebotomari<i>³²⁰ nec praegnantibus nec / decrepiti nec multum debiles, et fiat de basilica dextra // [26^r] vel sinistra et aliquando de mediana. Et ratio huius est, quia talis / ebullitio combustiva sanguinis et color in venis³²¹ non / potest melius praeservari nec³²² extinguere nisi per flebotomiam. Et antequam fiat flebotomia, comedatur bolus panis /⁵ intinctus in agresta, vel comedatur de pomis malorum granatorum. / Item sumatur semel vel bis in septimana de bona tyriaca / ad quantitatem parvae fabae cum vino albo vel cum aqua rosarum / vel aqua acetosae vel scabiosae, quae mihi plus placet. Item in / praeservatione valet pulvis multum famatus a Rasi³²³ et Avicenna³²⁴; /¹⁰ et quilibet nisi mulieres praegnantibus recipiant de quattuor in³²⁵ / quattuor diebus de illo pulvere, scilicet aloe cicotrinus³²⁶, myrrharum, / croco orientali in ortu solis unum parvum coclear plenum / cum vino lymphato; tantum debet esse de aleo sicut de aliis duobus. / In crastinum ducet semel vel bis ultra solitum, nam sicut olla /¹⁵ expiatur et mundatur a³²⁷ sordido in principio ebullitionis suae per artem, / sic ille pulvis expellit sordidum, quod congregatur continue versus / principalia membra. Et quamvis ibidem sit amaritudo facta, tamen³²⁸ / ebullitione oris semel vel bis iam ipsa cessat; et ponitur sic in / forma: aloes cicotri unciae quattuor, croci orientalis uncia una, myrrhae /²⁰ unciae tres, et fiat pulvis. Si autem pulvis non posset accipi, quia / amara³²⁹, fiant pillulae in quantitate <cicerum>³³⁰ de praedictis cum siru-/po acetoso vel sirupo de rybes³³¹, et recipiantur in septimana / quinque vel septem de vespere in introitu lecti, et involvantur in nebula // [26^v] madefacta cum vino. Talis enim pulvis magis sumitur ad / praeservandum quam ad laxandum, quamvis

³¹⁶ folgt multum gestr. Hs. 10

³¹⁷ folgt ne gestr. Hs. 10

³¹⁸ sic! Hs. 10 (statt ad hoc et könnte gemeint sein: aliquis homo est)

³¹⁹ sic! Hs. 10 (vielleicht ist scit gemeint)

³²⁰ flebotomare Hs. 10

³²¹ iuvenis Hs. 10

³²² folgt etnib gestr. Hs. 10

³²³ rasis Hs. 10

³²⁴ a vitis[!] Hs. 10

³²⁵ folgt quattuor Hs. 10

³²⁶ cicatrinus Hs. 10

³²⁷ folgt fo gestr. Hs. 10

³²⁸ folgt e gestr. Hs. 10

³²⁹ korr. aus amaros Hs. 10

³³⁰ ceterum Hs. 10

³³¹ darüber interlinear rosis Hs. 10

valeat ad utrumque. Sed / aliqui ponunt sic, et est etiam bona forma: Recipe boli armenici uncias quatuor, / myrrhae, masticis, terrae sigillatae ana unciam unam, croci unciam semis, aloes /⁵ cicotri uncias sex, fiat pulvis, sumatur ut prius. Aliqui sic / ordinant et pro magno secreto: Recipe coralli rubei, / rasuram eboris, ossis de corde cervi ana unciam unam, sandali, / muscatelli, foliorum rutae³³² siccis³³³, tormentillae, / boli armenici, myrrhae, masticis, croci orientalis ana drachmam semis, /¹⁰ aloes cicotri ad pondus omnium, fiat pulvis, sumatur ut / prius. Item bolus armenicus, radix tormentillae et tyriaca: / ista tria in pestilentia contra venenum obtinent principatum. / Item quisque praeservatur, quod de nocte in introitu lecti vel de ma-/ne capiant unum vel duo coclearia de vino lymphato /¹⁵ cum aqua rosarum vel acetosarum, ubi ponitur modicum boli armenici / subtilissime pulverizati; nam iste pulvis ultimatus est / in isto casu propter plura: primo quia aliqua<tenu>³³⁴ in frigidat cor-/dis humores et combustionem; secundo quia³³⁵ aliquatenus exsic-/cat et consumit omnes superfluitates cordi et epati vicinas; /²⁰ tertio et fortius quia claudit et constringit vias et meatus / cordis et aliorum membrorum principalium, ne talis ebullitio / vel fumositas oris³³⁶ elevata ab humoribus secundum plus / et minus ut aeris corruptio non attingat cor nec alia // [27^r] principalia membra. Valet etiam, ne humiditas vaporosa / horribilis continue descissa³³⁷ a corporibus humanis cum anhe-/lito intret cor; nam corpora³³⁸ nostra continue effumant / velut corpora hircorum, potissim<e>³³⁹ statu combustivo humoris /⁵ in tali morbo pestifero et venenoso. Propter istam causam laudatur / iste potus ab antiquis prae ceteris rebus. /

Si autem morbus pestilentialis evenerit, aut est febris / sola vel cum apostemate. Si est febris sola, si venter / non est lusus, provocetur cum suppositorio vel clisteri /¹⁰ vel cassia fistula; post fiat flebotomia de basilica et parva, quia in / talibus est virtus debilis et materia multum mala. Diaeta / teneatur ut in febribus³⁴⁰ acutis quantum ad cibum et ad / potum in parva quantitate, trahens ad frigiditatem et humiditatem / et acetositatem, et detur semper cum aliquo confortativo propter condicionem /¹⁵ spiritus, aliter perderet³⁴¹ appetitum. Et illi, qui visibiliter se / habent in comedendo, evadunt, ut dicit Avicenna in libro / quarto: Nullus debet sustinere sitim neque famem, et in potu / semper aliquid acetosum misceatur³⁴², ut est vinum malorum granatorum / vel aqua acetosae. Caveatur a forti medicina, quia tales /²⁰ aliquando per fluxum ventris moriuntur. Sed cassia fistula, violae / primae, reubarbarus cum clisteri possunt administrari. / Si autem febris sit cum apostemate, statim et subito / quacumque hora fiat flebotomia de vena magis propinqua, // [27^v] quia materia non est divertenda. Si vero dolet vel apostema fuit / retro aurem vel prope, fiat flebotomia de vena³⁴³ cephalica / eiusdem brachii vel de vena, quae est inter pollicem et indicem; / nam materia venenosa magis invadit cerebrum. Si autem /⁵ dolor vel apostema fuit sub a<s>cellis vel prope, fiat flebotomia / de basilica id est epatica eiusdem brachii vel de vena, quae / est inter auricularem et alium digitum, quia tunc invadit / cor. Si autem dolor vel

³³² *folgt fixis gestr. Hs. 10*

³³³ *sic! folgt tormonbille gestr. Hs. 10*

³³⁴ *aliquantus Hs. 10*

³³⁵ *folgt a gestr. Hs. 10*

³³⁶ *horis korr. aus hortis Hs. 10*

³³⁷ *descisa Hs. 10*

³³⁸ *folgt c gestr. Hs. 10*

³³⁹ *potissimo Hs. 10*

³⁴⁰ *folgt ac gestr. Hs. 10*

³⁴¹ *perderent Hs. 10*

³⁴² *folgt est gestr. Hs. 10*

apostema fuerit in inguine vel retro / vel prope finem ani, fiat flebotomia eiusdem pedis in parte /¹⁰ domestica id est inter talum et pedem vel in silvestri, quia tunc / materia invadit epar. Item super locum apostematis non ponatur tyri-/aca³⁴⁴, quia ipsa propellit³⁴⁵ venenum ante se et sic faceret / ipsum profundari, utpote declarat Arnaldus³⁴⁶ de Villanova / in caseo recenti intoxicato. Semper medicus habebit respectum /¹⁵ et mentem ad confortandum cor, et illud pro alio remedio non / dimittatur, sed epithimetur cor cum aqua acetosae vel aqua / rosarum et aqua scabiosae, melissae, sandali <rubei>³⁴⁷ et modico / aceti, et omni die administretur tyriaca cum aqua ace-/tosae de mane, nec dimittatur dare, si fuerit febris, quia /²⁰ licet tyriaca sit calida, non tamen multum calida, quia datur / cum aqua acetosae, quae frigida est, et ipsa operatur ex tota proprietate. / Postea vero datur illud electuarium confortativum: Recipe / triasandali, diadraganti frigidi ana unciam unam et semis, conservae rosarum unciam semis, //**[28^f]** conservae boraginis et buglossae ana uncias duas, corticis citri conditi uncias / tres, seminis acetosae, sandali[s] albi et reubarbari³⁴⁸, rasurae eboris / ana scrupulum unum, margaritarum, saphyrorum ana scrupulum³⁴⁹ semis, pannorum auri septem, / zuccarae albae quod sufficit; fiat electuarium vel³⁵⁰ conditum cum aqua /⁵ rosarum electa. De praedicta confectione potest accipere patiens in die / frequenter cum aqua simplici³⁵¹ vel cum ptisana vel aqua / acetosae. Sed pauperes accipiunt zucarum rosarum cum aqua / frigida et modica aqua rosarum; adparata³⁵² talia numquam debent / reperi. Ideo numquam ponatur supra locum acetum neque plan-/¹⁰tago; sed pona<n>tur attractiva ut sanguisuga vel lunacia / viva vel culus galli vivi, supra quem sinapizetur sal / tritum³⁵³, et teneatur supra apostemata, donec moriatur, et post / mutetur; vel fiat scarificatio supra³⁵⁴ apostema in duabus³⁵⁵ vel / in tribus partibus, si apparet eminentia maior; et post sup<er>ponatur /¹⁵ scarificationi pudibundum galli vivi depilati³⁵⁶, ut attra-/hat fumos venenosos et materiam venenosam; unde nulla <minutio> / in corpore sit facienda, quia afflicto non est danda afflictio³⁵⁷. / Ex quo apostemata talia non debent reperi. Fiat emplastrum / tale: Recipe ficuum pinguium³⁵⁸ et uvarum passarum mundatarum³⁵⁹ ab /²⁰ arillis unciam semis, salis nitri uncias tres, fermenti acetosi uncias tres, camomillae / quod sufficit; ad cooperandum totum simul pistetur et modicum / calefiat, et fiat emplastrum et superponatur. Vel fiat sic: / Recipe fermentum, malaxetur fortiter cum scabiosa³⁶⁰, et fiat //**[28^v]** emplastrum; vel fiat emplastrum de vitellis ovi³⁶¹ cum sale et / succo scabiosae. Si autem esset ignis³⁶² Persicus, in

³⁴³ vene Hs. 10

³⁴⁴ ciriaca Hs. 10

³⁴⁵ folgt venes Hs. 10

³⁴⁶ Arnaldus de villa nova, darüber interlinear Arnoldus Hs. 10

³⁴⁷ rosis bzw. rosarum Hs. 10

³⁴⁸ rubarbari Hs. 10; wahrscheinlich ist aber rubei gemeint!

³⁴⁹ korr. aus denarium Hs. 10

³⁵⁰ wahrscheinlich ist bene gemeint

³⁵¹ folgt c gestr. Hs. 10

³⁵² wahrscheinlich ist apostemata gemeint

³⁵³ triticum darüber interlinear tritum Hs. 10

³⁵⁴ folgt ap gestr. Hs. 10

³⁵⁵ duobus Hs. 10

³⁵⁶ depillati Hs. 10

³⁵⁷ sic! Hs. 10

³⁵⁸ darüber interlinear ficuum siccarum Hs. 10

³⁵⁹ interlinear über mun-rum Hs. 10

³⁶⁰ scabiose Hs. 10

³⁶¹ sic!

³⁶² folgt per us Hs. 10

quo / non apparet timor magnus, sed nigredo et combustio et cito / dilatatur, fiat tale emplastrum: Recipe malorum granatorum /⁵ acet<os>orum quantum volueris, frangantur, et cum aceto coque, / deinde bene terantur, et totum bene extendatur super pannum, et / desuper applicetur de principio ad usque ad finem apostematis. / Et postquam apostema ruptum fuit, manu chirurgia³⁶³ dimittatur, / quia non est praesentis speculationis. Explicit. /¹⁰

Haec sunt dicta Magistri Johannis Jacobi Cancellarii et aliorum / Magistrorum in praeclaro studio Montis Pessulani. /

Item si fieret aqua per destillationem de diptamo³⁶⁴, de pimpinella³⁶⁵, / de tormentilla et de scabiosa, de qualibet illarum per se, / et postea aqua aequaliter misceretur et illa aqua commixta /¹⁵ daretur ad potandum, in morbis <medicina> nobilissima et securissima esset. /

Et sic est finis huius. /

³⁶³ cyrugia Hs. 10; *nachfolgend wäre wohl zu ergänzen* <adhibeatur; hic autem>

³⁶⁴ dyptano Hs. 10

³⁶⁵ pympinella Hs. 10

Register zu Hs. 10

Hauptindex

- accidere 22^f11; 22^f13; 22^f15
accipere 26^f20; 28^f5; 28^f7
acer *sieh Pharmazie*
acetositas; acetosus *sieh Pharmazie*
actu 25^v2
acutus 24^v21; 24^v23; 27^f12
administrare 27^f21; 27^v18
adurare 23^v11
aeger 25^v3
aegrotare 25^v2
aequalis 28^v14
aer 22^f8; 22^f10; 22^f20; 22^v2; 22^v11; 22^v22;
23^f13; 23^f14; 23^f16; 23^f17; 23^v16; 23^v19; 24^f7;
24^f10; 24^f18; 24^f5; 24^f10; 25^v5; 25^v7; 25^v9;
25^v11; 26^v23
aestas 24^f21; 24^v2; 25^f7
aestimare 23^f15
afflicto 28^f17
agere 23^v6
aggravare 23^f2
albus 26^f7; 28^f2; 28^f4
aliquis 24^f1; 25^v20; 26^v3; 26^v5
altus 25^f21
amaritudo 26^f17
amarus 26^f21
anhelitus 23^v14; 23^v15; 25^v5; 25^v14; 27^f2
animal 22^f22; 22^v6; 22^v7; 23^f20; 23^v1; 25^f4;
25^v7; 25^v9
antiquus 22^f4
anus 27^v9
aperire 24^f4; 24^f15
apostema 22^v14; 22^v15; 22^v16; 27^f8; 27^f22;
27^f1; 27^v5; 27^v8; 27^v11; <28^f8>; 28^f12; 28^f13;
28^f18; 28^f7; 28^v8
apparentia 22^f20
apparere 22^f8; 23^f4; 23^f14; 28^f14; 28^v3
apparitio 23^f10; 23^f16
appetitus 27^f15
applicare 28^v7
aqua *sieh Pharmazie*
aromaticus *sieh Pharmazie*
ars 26^f15
arteria 23^v21
ascella 27^v5
aspergere 24^f20
attingere 24^f12; 24^f18; 26^v23
attractio 23^v16
attractivus 28^f10
attrahere 24^v9; 28^f15
augmentare 25^v15
auricularis (*scil. digitus*) 27^v7
auris 27^v2
avis 23^v1
balneari 23^v12
balneum 22^f14; 25^f22
basilica (*scil. vena*) 25^v23; 27^f10; 27^v6
bibere 24^v16
bonus 22^v2; 22^v8; 23^f4; 24^f14; 24^f23; 24^v3;
24^v12; 24^v15; 24^v20; 25^f7; 25^f12; 25^f13; 25^v6;
25^v20; 26^f6; 26^v3; 28^v6
boreas 24^f4
bos 22^v7
bracchium 27^v3; 27^v6
brutus 22^v5
bufo 23^f21
cadaver 22^f13
caducus 23^f11
calciamentum 25^f21
calefacere 28^f22
calefactio 24^v4
calidus 23^v9; 25^v14; 27^v20
caliginosus 23^f14
camera 24^f11; 25^v4
canis 23^v3
capere 26^v14
capsula 22^v19
caput 25^f21
carere 25^v7
caro *sieh Pharmazie*
casus 25^f17; 26^v17
causa 22^f6; 23^f8; 27^f5
causare 25^v5
cavere 27^f19
caverna 23^v1; 25^v8
cena 24^v15
cephalicus 27^v2
cerebrum 27^f4
cessare 26^f18
ceteri 22^v7; 24^f21; 25^f10; 25^v6; 26^f21; 27^f6
chirurgia 28^v8
cibus 24^v10; 24^v11; 25^f3; 25^f4; 27^f12
cito 22^v1; 28^v3
claudere 24^f3; 26^v20
coclear *sieh Pharmazie*
coelestis 22^f21; 22^v11; 23^f2; 23^v7; 24^v10
coitus 23^v11; 25^f22; 25^f23
color 26^f2
combustio 26^v18; 28^v3
combustivus 25^v15; 26^f2; 27^f4
comedere 24^v19; 25^f10; 25^f11; 25^f16; 26^f4;
26^f5; 27^f16
comestio 25^f20
cometa 23^f11
commiscere 28^v14
commixtio 23^f17
competens 24^v17
concurrere 22^f17
condicio 23^v14; 27^f14
condire *sieh Pharmazie*
confectio *sieh Pharmazie*

confortare 24^f8; 27^v15
 confortativus 27^f14; 27^v22
 congregare 26^f16
 coniunctio 23^f18
 consequi 23^v14
 consideratio 25^v17
 consilium 25^v20
 consimilis 22^f14
 consolidare 24^f8
 constringere 26^v20
 consumere 26^v19
 contagiosus 23^v6; 23^v17; 23^v22; 25^v6
 continuus 22^v18; 26^f16; 27^f2; 27^f3
 convenire 24^v23
 convertere: e converso 22^v5
 cooperare 28^f21
 coquere 28^v5
 cor 22^v19; 22^v21; 22^v21; 23^f1; 23^f2; 23^v21;
 24^f8; 24^v4; 24^v5; 26^v7; 26^v17; 26^v19; 26^v21;
 26^v23; 27^f3; 27^v8; 27^v15; 27^v16
 corpus 22^f17; 22^v1; 22^v13; 23^v8; 23^v10; 23^v11;
 23^v12; 23^v18; 27^f2; 27^f3; 27^f4; 28^f17
 corrumpere 22^f10; 22^f16; 22^f20; 22^f21; 22^v8;
 22^v11; 22^v12; 23^f1; 23^f14; 23^f18; 23^v16; 23^v19;
 24^f6
 corruptio 22^f14; 23^f21; 23^f22; 25^f16; 26^v23
 cottidie 22^f11; 22^f15
 crastinus 26^f14
 craticula 24^v20
 credere 24^v2
 culus 28^f11
 cumulus 23^v23
 curare 23^f8

 dare 27^f14; 27^v19; 27^v20; 27^v22; 28^f17; 28^v15
 debere 23^f1; 23^v23; 24^f1; 24^f13; 25^f1; 25^v22;
 26^f13; 27^f17; 28^f8; 28^f18
 debilis 25^f17; 25^v23; 27^f11
 declarare 27^v13
 decoquere 24^v20
 decrepitus 25^v23
 degere 25^f13
 demonstratio 23^v3
 denigrare 23^f8
 denotare 23^f16
 depilare 28^f15
 descindere 27^f2
 destillatio 28^v12
 dexter 25^v23
 diaeta 27^f11
 dicere 22^f5; 22^f12; 23^f6; 23^v6; 23^v17; 24^f12;
 24^f23; 24^v10; 25^v16; 27^f16; 28^v10
 dies 24^v1; 24^v14; 25^f19; 25^v13; 25^v21; 26^f11;
 27^v18; 28^f5
 differentia 22^v20
 digestio 23^f4; 24^v12; 25^f13
 digitus 27^v7
 dilatare 28^v4
 dimittere 23^f7; 24^v23; 25^v10; 27^v16; 27^v19;
 28^v8
 directus 23^v7
 discernere 25^v21

 discoopertus 24^f19
 disponere 23^v8; 23^v9
 diu 23^f14
 divertere 27^v1
 dolere 27^v1
 dolor 27^v5; 27^v8
 domesticus 27^v10
 domus 23^v5; 24^f10; 24^f13; 24^f15; 24^f19; 24^f20;
 24^f22; 24^v6
 ducere 24^v5; 26^f14
 dulcis *sieh Pharmazie*

 ebullitio 25^v15; 26^f2; 26^f15; 26^f18; 26^v21
 ecce 23^f7
 effectus 23^f19
 effumare 23^v18; 27^f3
 effumatio 23^v22
 electus 24^v20; 28^f5
 elevare 23^v20; 26^v22
 eligere (*vgl. electus*) 24^f10
 eminentia 28^f14
 emunctorium 22^v16
 epar 26^v19; 27^v11
 epatica (*scil. vena*) 27^v6
 epithimare *sieh Pharmazie*
 esse* 23^v23; 25^v1
 evadere 25^f24; 27^f16
 evenire 27^f7
 evitare 23^v13; 24^v18; 24^v21; 24^v24; 25^f5; 25^f6;
 25^f14; 25^f16; 25^f23
 excedere 24^v24
 excessivus 25^v14
 exercere 23^v12
 exercitium 25^f17
 exire 25^v3
 existere 22^v1; 22^v2; 25^v17
 expellere 26^f16
 experientia 22^f5
 expiare 26^f15
 explicit 28^v9
 exsiccare 26^v18
 extinguere 26^f3
 extendere 28^v6
 extra 24^f14
 extremitates 25^f22

 facere 25^f17; 25^v18; 25^v19; 26^f17; 27^v12; 28^f17
 facies 24^f2; 24^v2; 25^v4
 famatus 26^f9
 fames 24^v14; 27^f17
 febris 22^v14; 22^v15; 22^v18; 22^v20; 23^f8; 27^f7;
 27^f8; 27^f22; 27^v19
 febris acuta 27^f12
 fenestra 24^f3; 24^f15; 25^v5
 ferrum 24^v9
 fieri 22^v13; 22^v16; 23^f20; 23^v16; 24^v22; 25^f20;
 25^v3; 25^v23; 26^f4; 26^f20; 26^v5; 26^v10; 27^f10;
 27^f23; 27^f2; 27^v5; 27^v9; 28^f18; 28^f22; 28^f23;
 28^f1; 28^v4; 28^v12
 finis 27^v9; 28^f7; 28^v16
 flebotomare 25^v22
 flebotomia 24^f7; 25^v18; 26^f3; 26^f4; 27^f10;

27^f23; 27^v2; 27^v5; 27^v9
 fluxus 27^f20
 foetidus 24^f10
 forma 26^f19; 26^v3
 forte 24^v5
 fortis 26^v20; 27^f19; 28^f23
 frangere 28^v5
 frequenter 22^f3; 24^f20; 24^v1; 28^f6
 fricare 24^v8
 frigiditas 27^f13
 frigidus 27^v21; 27^v23; 28^f8
 frigus 25^f21
 frixus 25^f16
 fructus *sieh Pharmazie*
 fugere 22^v8; 22^v9; 23^v19; 25^v2; 25^v6; 25^v9
 fumare 24^v7
 fumositas 26^v22
 fumus 22^f17; 23^v18; 23^v20; 24^f22; 28^f16
 futurus 23^f10; 23^f23

 gallina 23^v3
 garrulare 23^f6
 gaudium 25^f22
 generare 23^f21
 gentes 23^v23
 gloriosus 22^f2
 gradi 23^v2
 grossus 24^v17

 habere 22^f5; 23^v10; 27^f16; 27^v14
 habitare 22^f18; 22^v3; 23^v2; 24^f12; 25^v8
 herba *sieh Pharmazie*
 hiems 24^f22; 24^v3
 hircus 27^f4
 homo 22^v6; 23^f15; 23^v14; 24^f18; 25^v11;
 <25^v17>
 honor 22^f1
 hora 25^v21; 27^f23
 horribilis 23^v20; 27^f2
 humanus 27^f2
 humiditas 24^v19; 27^f1; 27^f13
 humor 22^f2; 22^f2; 22^v12; 22^v18; 23^v10; 23^v19;
 24^f8; 26^v18; 27^f4

 ignire 23^f11
 ignis 24^f7; 24^v6; 24^v9
 ignis Persicus 28^v2
 impedire 24^v9
 impressio 22^v10; 23^f11; 23^f12; 24^v10
 incarceratus 22^v3; 24^f17
 index 27^v3
 individuus 22^f1
 industria 25^v8
 infectio 24^f5
 inferior 22^f9; 22^f12; 22^v10; 22^v12; 23^f20; 24^f11
 inferre 23^v13
 inficere 23^f13; 23^f17; 23^v10; 23^v19; 24^f1; 24^f10;
 24^v5
 infirmus 25^v5
 influenza 22^f16; 23^v7; 24^f12
 infra 24^f13; 24^f15; 24^f19
 infrigidare 26^v17

infundere 25^v12
 inguen 27^v8
 inspirare 22^v22
 intactus 23^v2
 intingere 26^f5
 intoxicare 27^v14
 intrare 27^f3
 introitus 26^f23; 26^v13
 invadere 22^f3; 22^v17; 27^v4; 27^v7; 27^v11
 involvere 26^f23
 ira 25^f22
 ire 24^f14
 iuvare 23^f1
 iuvenis 26^f2

 labor 23^v13
 laedere 22^v1; 23^f2
 laesio 23^f3
 latrina 22^f9
 laudare 24^v4; 27^f5
 lavare 24^v1
 laxare 26^v2
 laxus 27^f9
 lectus 26^f23; 26^v13
 lignum *sieh Pharmazie*
 locus 22^f15; 22^f18; 22^v8; 25^f18; 25^v10; 27^v11;
 28^f9
 longinquus 22^f18
 longus 22^v9; 24^f2
 loqui 22^f22; 22^v4
 luna 25^f19
 lunatio 25^v19
 lymphatus *sieh vinum*

 madefacere 26^v1
 maior 23^v14; 23^v15; 23^v16; 28^f14
 magister 28^f10; 28^v11
 magnificare 25^v14
 magnus 22^f12; 23^f16; 23^v9; 24^f16; 24^v14; 26^v6;
 28^v3
 malaxare 28^f23
 malivulus 23^f18
 malus 22^f16; 22^f17; 22^v2; 23^f5; 23^f19; 23^v10;
 25^f17; 25^v7; 27^f11
 mane 24^f16; 25^f8; 26^v13; 27^v19
 manere 23^f15
 manifestus 22^v11
 manus 24^v1; 25^v11; 28^v8
 materia 22^v17; 23^f12; 27^f11; 27^v1; 27^v4; 27^v11;
 28^f16
 meare 25^v5
 meatus 23^v21; 26^v20
 mediana (*scil. vena*) 26^f1
 medicina 25^f3; 27^f19; <28^v15>
 medicinalis 25^v16
 medicus 22^f4; 23^f5; 24^f1; 25^v20; 27^v14
 medius 24^f11
 medulla 23^f7
 melior 24^f5; 24^f12; 24^f13; 24^f18; 24^f19; 25^v1;
 26^f3
 membra principalia 22^v16; 22^v17; 26^f17; 26^v21;
 27^f1

mens 27^v15
 meridies 24^f3
 minera 22^v19; 22^v22
 minor 24^v12
 minuere 24^f6
 miscere 23^f13; 27^f18; 28^v14
 modicus 24^v16; 25^f2; 25^v19; 26^v15; 27^v17;
 28^f8; 28^f21
 mons 22^v3
 Mons Pessulanus 28^v11
 morbus 22^v13; 23^v6; 23^v17; 23^v22; 25^v6; 27^f5;
 27^f7; 28^v15
 mori 22^v4; 22^v6; 23^v4; 27^f20; 28^f12
 mors 23^f5
 mortalitas 23^f23; 24^f16; 24^f17; 24^v3
 mortuus 22^f13; 24^f17
 motus (*Subst.*) 25^v13
 movere 23^v3
 mulier 26^f10
 multiplicare 23^f20; 24^v19
 multipliciter 23^f2
 multitudo 23^f10
 multus 22^f12; 23^f5; 23^f9; 23^f12; 23^f19; 23^v12;
 24^v23; 25^f2; 25^v23; 26^f9; 27^f11; 27^v20
 mundare 26^f15; 28^f19
 mundus (*Adj.*) 24^f11; 25^f18
 mundus (*Subst.*) 25^f10
 mus 23^f22
 mutare 28^f13
 mutatio 22^f8

 natura 23^f2; 25^v8
 nebulosus 24^f13; 24^f19
 nigredo 28^v3
 nihil 22^v3; 25^f16
 nimius 25^f23
 nobilis 28^v15
 nocere 23^f1
 nox 25^v13; 26^v13
 nubilosus 23^f14
 nullus 22^f16; 23^v23; 24^v13; 27^f17; 28^f16
 numquam 28^f8; 28^f9
 nutrimentum 25^f13

 obtinere 26^v12
 occupare 24^f14
 odor 24^f8
 odorare 24^v2; 24^v3; 25^v4; 25^v12
 olla 26^f14
 omnis 23^v13; 24^v21; 24^v24; 25^f1; 25^f16; 25^v13;
 26^v10; 26^v19; 27^v18
 operari 27^v21
 oportet 25^v3; 25^v13
 oppilare 23^v10
 optimus 24^v1
 ordinare 26^v6
 oriens 24^f4
 oriri 24^f16
 ortus (*Subst.*) 26^f12
 os, oris 26^f18; 26^v22
 os, ossis 26^v7

panis *sieh Pharmazie*
 pannus 28^f3; 28^f6
 papyrus 23^f9
 parare 24^v18; 25^f17
 pars 22^f18; 23^v6; 23^v8; 27^v9; 28^f14
 particularis 22^f10; 22^f11
 parvus 25^f12; 26^f7; 26^f12; 27^f10; 27^f13
 passus (*vgl. pati*) 23^f6; 23^v8
 patere 22^f15; 25^f9
 pati (*vgl. passus*) 22^v3; 24^v13
 patiens 23^f3; 23^f5; 28^f5
 paucus 22^f5; 24^f15; 25^v1
 pauper 28^f7
 percipere 23^f3
 percutere 25^f18
 perdere 27^f15
 periclitari 23^v15
 persona 25^v21
 pes 27^v9; 27^v10
 pestifer 23^v20; 27^f5
 pestilentia 22^f3; 22^f6; 22^f11; 22^f12; 22^f16;
 22^f19; 22^v1; 22^v5; 22^v9; 22^v21; 23^f10; 23^f23;
 23^f22; 25^f9; 25^v7; 25^v18; 26^v12
 pestilentialis 22^v18; 23^f5; 27^f7
 pinguis 23^f11; 28^f19
 piscis 23^v1; 24^v18
 pistare 28^f21
 placere 26^f8
 planeta 23^f18
 plenilunium 25^v19; 25^v20
 plenus 26^f12
 pluere 23^f15
 pluvia 23^f16
 pollex 27^v3
 pondus 26^v10
 ponere 23^f10; 26^f18; 26^v3; 26^v15; 27^v11; 28^f9;
 28^f10
 porta 24^f2
 portare 22^f18; 25^v11
 porus 23^v9; 23^v10
 posse 22^f5; 22^f11; 22^f12; 22^f15; 22^v8; 23^v23;
 24^v18; 24^v24; 25^f5; 25^f14; 26^f3; 26^f20; 27^f21;
 28^f5
 potare 28^v15
 potus 27^f6; 27^f13; 27^f17
 praecavere 24^f10; 25^f21
 praeclarus 28^v11
 praedictus 26^f21; 28^f5
 praegnans 25^v22; 26^f10
 praeparatio 25^f4
 praesens 28^v9
 praeservare 26^f3; 26^v2; 26^v13
 praeservatio 24^f4; 26^f9
 prandium 24^v15
 principalis 22^v16; 22^v17; 26^f17; 26^v21; 27^f1
 principatus 26^v12
 principium 26^f15; 28^v7
 probare 25^f10
 prodesse 25^f4; 25^f19
 profumare 24^f22
 profundare 27^v13
 propellere 27^v12

propinquus 27^r23
proprietas 27^v21
proprius 25^v10
provenire 24^r18
provocare 27^r9
publicus 22^r2
pudibundum 28^r15
puer 25^v22
pulex 23^r22
purgare 24^r5
purificare 24^v10
putrefactio 24^r9; 24^v12; 24^v19
putrefactivus 22^v19
putridus 22^v20; 22^v21

quaestio 23^v4
qualitas 22^r10; 25^v21
quantitas 24^v13; 25^v19; 26^r7; 26^r21; 27^r13

radix 22^r7; 22^r9; 22^v10
radius 25^r19
rana 23^r21
raro 25^r8; 25^r24
rasura 26^v7; 28^r2
ratio 25^v7; 26^r1
(ratio:) ratione 23^r17; 23^r19; 23^v15
rationabilis 22^v5
Recipe 26^v3; 26^v6; 27^v22; 28^r19; 28^r23; 28^v4
recipere 26^r10; 26^r22
rectificare 24^r7
regio 24^r5
remedium 27^v15
remotus 22^v9
remove 25^r20
repercutere 28^r9; 28^r18
requirere 23^v14
res 22^r9; 22^r12; 22^r19; 24^v7; 27^r6
res publica 22^r2
resistere 24^r9; 24^v12
respectus 27^v14
respicere 23^v7
retro 27^v2; 27^v8
reverticus 24^r11
rorare 24^r20
rubeus 23^v11; 26^v6
rumpere 28^v8

sanctus 22^r1
sanguis 24^r6; 26^r2
Sardinea 22^r15
scarificatio 28^r13; 28^r15
scire 22^r6; 23^r9; <25^v21>
scribere 22^r3
secretus 26^v6
securus 28^v15
sensualiter 22^r7
septimana 26^r6; 26^r22
sequi 22^v14; 22^v15; 25^v5; 25^v16
servitium 25^v3
servitor 24^r1
siccus 24^v6; 26^v8; 28^r19
signare 23^r12; 23^r23

signum 22^r6; 23^r7; 23^r8; 23^r9; 23^r22
silvestris 27^v10
similis 25^v15
simplex 28^r6
sinister 26^r1
sitis 24^v14; 27^r17
sol 24^r16; 25^r19; 26^r12
solere 26^r14
solus 22^v14; 25^v8; 27^r8
somnus 25^r19
sordidus 26^r15; 26^r16
spatiare[!] 24^r20
specialiter 24^r20
species *sieh Pharmazie*
speculatio 28^v9
spiritus 22^r21; 22^v12; 23^v16; 27^r15
spongia *sieh Pharmazie*
stagnum 22^r14
stare 23^v23; 24^r2; 24^r13; 24^r19; 25^v1; 25^v21
statim 27^r22
status 27^r4
stella 23^r11; 24^r18
studium 28^v11
subito 27^r22
substantia 22^r10
subtilis 24^v11; 26^v16
sufficere 28^r4; 28^r21
sumere 24^v11; 24^v15; 25^v5; 25^v8; 25^v15; 26^r6;
26^v1; 26^v5; 26^v10
supercoelestis 22^r17
superfluitates 26^v19
superfluus 25^r23; 25^r24
superficialiter 23^r6
superior 22^r7; 22^r19; 22^v10; 22^v12; 24^r11
superponere <28^r14>; 28^r22
supponere 28^r14
suspectus 25^r16
suspicio 25^r17
sustinere 27^r17

talis 22^v13; 23^r12; 23^r16; 23^v5; 23^v15; 23^v17;
23^v18; 23^v22; 24^v13; 25^v15; 25^v18; 26^r1; 26^v1;
26^v21; 27^r5; 27^r11, 27^r19; 28^r8; 28^r18; 28^r19;
28^v4
talus 27^v10
tantus *und* tantum 23^r3; 23^r15; 24^v4; 26^r13
tardus 25^r20
tempus 23^v22; 24^r13; 24^v13
tendere 23^r5
tenere 24^r2; 24^r3; 24^v6; 25^v4; 27^r12; 28^r12
terere 28^r12; 28^r6
tergere 24^v2
terra 23^r21; 23^r22; 23^v2; 25^v8; 25^v17
timere 24^v4
timor 28^v3
totus 25^r14; 27^v21; 28^r21; 28^v6
tradere 23^r7
trahere 27^r13
transferre 25^v11
transire 22^v5
Trinitas 22^r1
turbidus 24^r13

ultimare 26^v16
 unctuosus 23^f13
 universalis 22^f13
 urina 23^f4
 uterque 22^v10; 26^v2
 uti 25^f24
 utilitas 22^f2; 25^f7

 valere 26^f9; 26^v2; 27^f1
 vaporosus 27^f1
 vegetabilis 22^v11
 velle 22^f2; 28^v5
 vena 23^v21; <26^f2>; 27^f23; 27^v3; 27^v6
 basilica 25^v23; 27^f10; 27^v6
 cephalica 27^v2
 epatica 27^v6
 mediana 26^f1
 parva 27^f10
 venenosus 22^v17; 22^v22; 23^f1; 23^v20; 23^v18;
 23^v20; 27^f5; 27^v4; 28^f16
 venenum 25^v1; 26^v12; 27^v12
 venire 22^f7; 22^f8; 22^f11; 22^f16; 22^f19; 22^v9;
 22^v21
 venter 27^f8; 27^f20

ventus (*Subst.*) 22^f18
 versus (*Präp.*) 24^f2; 24^f4; 25^v4; 26^f16
 verumtamen 22^v15
 verus 22^v15
 vesper 25^f9; 26^f23
 via 25^f3; 26^v20
 vicinus 26^v19
 videre 22^f5; 22^f9; 22^f20; 22^v3; 22^v6; 23^f6; 23^f7;
 24^f16; 24^v8; 24^v9; 25^f8
 villa 23^v4; 24^f14
 violentia 25^f18
 virgo 22^f1
 virtus 22^f21; 23^f2; 27^f11
 viscera 23^f21
 viscosus 24^v17
 visibilliter 27^f15
 vitare 24^v17; 25^f1; 25^f22; 25^v13; 25^v14
 vivere 23^v1
 vivus 28^f11; 28^f15
 volare 25^v9

 zona 25^f20

Pharmazeutische Termini

acer 25^f2
 acetosa 25^f6; 25^f8; 25^f15; 26^f8; 26^v15; 27^f19;
 27^v16; 27^v18; 27^v21; 28^f2; 28^f7
 acetositas 24^v11; 27^f14
 acetosus 24^v9; 24^v3; 24^v22; 25^f1; 26^f22; 27^f18;
 28^f20; 28^v5
 acetum 24^v21; 24^v2; 24^v22; 25^f14; 25^v4; 25^v12;
 27^v18; 28^f9; 28^v5
 acutus *sieh Hauptalphabet*
 agresta 26^f5
 agrestum 25^f14
 allium 24^v9; 24^v21
 aloe 26^f13
 aloe cicotrinum³⁶⁶ 26^f11; 26^f19; 26^v4f.; 26^v10
 amygdalae 25^f4
 aqua 24^v1; 25^f13; 25^f14; 25^f15; 25^v12; 26^f7;
 26^f8; 26^v15; 27^f19; 27^v16; 27^v17; 27^v18; 27^v21;
 28^f4; 28^f6; 28^f7; 28^f8; 28^v12; 28^v14
 aqua rosarum 25^f14; 25^v12; 26^f7; 26^v15;
 27^v17; 28^f5
 arilla 28^f20
 aromaticus 24^v7
 aurum 28^f3
 aviculus 25^f12
 avis 25^f13

 bolus 24^v15; 25^f8; 26^f4
 bolus armenicus 24^v9; 26^v3; 26^v9; 26^v11; 26^v15
 borago 28^f1
 buglossa 25^f15; 28^f1

camomilla 28^f20
 capo 25^f11
 capretus³⁶⁷ 25^f11
 caro 24^v17; 25^f10
 caseus 25^f5; 27^f14
 cassia fistula 27^f10; 27^f20
 cepa 24^v21
 cerusa³⁶⁸ 25^f2
 cervus 26^v7
 <cicer 26^f21>
 citrus 28^f1
 clistere 27^f9; 27^f21
 coclear 26^f12; 26^v14
 condire 28^f1
 conditum 28^f4
 confectio 28^f5
 conserva 27^v23; 28^f1
 corallus rubeus 26^v6
 cortex 28^f1
 crocus 26^v4
 crocus orientalis 26^f12; 26^f19; 26^v9
 cuniculus 25^f10

 diadragantum 27^v23
 diptamus 28^v12
 drachma 26^v9
 drageta³⁶⁹ 24^v16
 dulcedo 24^v24

³⁶⁶ Aloe socotrina Lam.

³⁶⁷ wohl gleich capreus

³⁶⁸ lies cerasum bzw. cerasus

³⁶⁹ DfG, S. 191a ("pfaffenfutter"), 591c (tragea bzw. tragemata: "zuckerwerk")

dulcis 24^v24
 ebur 26^v7; 28^r2
 electuarium 28^r4
 electuarium confortativum 27^v22
 emplastrum 28^r18; 28^r22; 28^v1; 28^v4
 epithimare 27^v16
 faba 26^r7
 fasianus 25^r12
 fermentum 28^r20; 28^r23
 ficus 28^r19
 flebotomia *sieh Hauptalphabet*
 folium 24^r21; 26^v8
 fructus 25^r1
 fumus *sieh Hauptalphabet*
 gallina 25^r11
 gallus 28^r11; 28^r15
 herba 25^r5
 iuniperus 24^r23; 24^v7
 lac 25^r3; 25^r4
 lactuca 25^r7
 lapis magnes 24^v8
 lignum 24^v6
 lunacia 28^r10
 maiorana 24^r23; 25^r6
 malum granatum 25^r2; 26^r5; 27^r18; 28^v4
 margarita 28^r3
 mastix 26^v4; 26^v9
 melissa 25^r15; 27^v17
 mostardum³⁷⁰ 25^v15
 muscatellus 26^v8
 muto 25^r11
 myrrha 24^r23; 26^r11; 26^r19; 26^v4; 26^v9
 nebula 26^r23
 os de corde cervi 26^v7
 ovum 25^v10; 28^v1
 panis 24^v15; 26^r4
 perdix 25^r12
 pillulae 26^r21
 pillulae Abbatis 24^r6
 pillulae evacuativae 24^r6G
 pimpinella 28^v12
 piper 24^v23
 pirus 24^v16; 25^r2
 plantago 28^r9
 pomum 24^v16; 25^r3; 26^r5
 pomum ambrae 24^v4f.
 porragina[!]³⁷¹ 24^v22
 ptisana 28^r6
 pullus 25^r11
 pulverizare 26^v16
 pulvis 26^r9; 26^r11; 26^r16; 26^r20; 26^v1; 26^v5;
 26^v10; 26^v16
 pulvis Abbatis 24^r6
 pulvis evacuativus 24^r6G
 radix 26^v11
 reubarbarus 27^r21; 28^r2
 ros marinus 24^r23
 rosa 24^r21; 25^r14; 25^v12; 26^r7; 26^r22; 26^v15;
 27^v17; 27^v23; 28^r5; 28^r7; 28^r8
 ruta 26^v8
 rybes 26^r22
 sal 28^r11; 28^v1
 sal nitrum 28^r20
 salix 24^r21
 salsamentum 24^v20; 24^v22
 salvia 25^r6
 sandalus albus 28^r2
 sandalus muscatellus[?] 26^v7
 sandalus <rubeus> 27^v17; 28^r2
 sanguisuga 28^r10
 saphyrus 28^r3
 scabiosa 25^r6; 26^r8; 27^v17; 28^r23; 28^v2; 28^v13
 scrupulus 28^r3
 semen 28^r2
 sinapizare 28^r11
 sirupus acetosus 26^r21f.
 species 24^v21; 24^v23; 25^v15
 spongia 25^v12
 succus 28^v2
 suppositorium 27^r9
 terra sigillata 26^v4
 thus 24^r22
 tormentilla³⁷² 26^v8; 26^v11; 28^v13
 triasandali 27^v23
 tyriaca 24^r8; 26^r6; 26^v11; 27^v11; 27^v18; 27^v20
 uncia 26^r19; 26^r20; 26^v3; 26^v4; 26^v5; 26^v7;
 27^v23; 28^r1; 28^r20
 uva passa 28^r19
 vinum 26^v1; 27^r18
 vinum album 26^r7
 vinum lymphatum 24^v17; 26^r13; 26^v14
 viola 27^r20
 vitellus 28^v1
 vitis 24^r21; 24^v7
 zuccara 28^r4
 zuccarum 28^r7

³⁷⁰ nicht bei DfG

³⁷¹ DfG, S. 79b

³⁷² Potentilla tormentilla L.

Namen und Werktitel

antiqui 27^r6
Arnaldus de Villanova 27^v13
Avicenna 22^r22; 23^r9; 26^r9; 27^r16
 in libro quarto³⁷³ 22^r22; 27^r16
 in libro de retarda<nda> senectute 22^v4

Johannes Jacobi Cancellarius 28^v10

Maria (*Herrenmutter*) 22^r2

Rases 26^r9

Autor:

dico 23^v6; 23^v17; 24^r23; 24^v10; 25^v16
credo 24^v2
laudo 24^v4
mihi 26^r8
probavi 25^r10
volo 22^r2

bonus medicus 25^v20

Polemik 23^r

Länder und Orte

Mons Pessulanus 28^v11

Sardinea 22^r15

Register zu Hs. 1415

Hauptindex

abbreviare 34 ^v 44	aliquis (<i>bzw.</i> quis) 34 ^v 17; 35 ^v 5; 35 ^v 10; 35 ^v 17; 35 ^v 18; 35 ^v 24; 35 ^v 32
abundanter 35 ^v 39	ambulare 35 ^v 28
accidere 34 ^r 31	anhelitus 34 ^v 45
acetosus <i>sieh Pharmazie</i>	animal 34 ^r 34
admittere 35 ^r 47	antedictus 34 ^v 3
aer 34 ^r 13; 34 ^r 15; 34 ^r 33; 34 ^r 37; 34 ^v 4; 34 ^v 6; 34 ^v 35; 34 ^v 36; 35 ^r 21; 35 ^r 32	anterior 35 ^v 27
aestas 35 ^r 5; 35 ^r 8	antiqui 34 ^r 5
aestivalis 34 ^r 8; 34 ^r 10; 34 ^r 32	anus 35 ^r 40
aetas 35 ^v 4	aperire 34 ^v 3; 34 ^v 13; 34 ^v 26
agere 34 ^r 44	apostema 34 ^r 39; 35 ^v 11; 35 ^v 33; 35 ^v 43; 35 ^v 47;

³⁷³ *richtig*: in Libro quarto, Tractatu quarto, Fen prima, Cap. 1-5 (Liber canonis Auicennae reuisus et ab omni errore mendaque purgatus summaque cum diligentia, Venedig: Paganinus de Paganinis aus Brixen 1507, Neudruck Hildesheim: Olms 1964, fol. 416^v; Avicennae Medicorum Arabum Principis Liber Canonis, nach der von Andreas Alpagus bearbeiteten Übersetzung Gerhards von Cremona, hrsg. Von Benedictus Rinius, Basel: Johannes Herweg 1556, Neudruck Teheran 1976, S. 806f.)

35^v48
 apotheca 35^r11
 apparere 34^r10; 34^r17; 35^v43
 appetitus 35^r31; 35^v19
 apprehendere 34^r19
 aqua *sieh Pharmazie*
 aromaticus *sieh Pharmazie*
 artificialiter 35^r19
 aspergere 34^v48
 attrahere 35^v23
 auditus 34^v13
 augmentare 35^r35
 aura 34^r8
 auris 34^v42
 auster 34^v10; 34^v12
 authenticus 34^r3

 balneum 34^v2; 34^v45
 basilicus *sieh vena*
 bellum 34^r18; 34^r31
 bene 35^r1
 bibere 35^v8; 35^v22
 bonus 34^r8; 34^v21; 35^r3; 35^r4; 35^r6; 35^r7;
 35^r16; 35^r17; 35^r27; 35^r49; 35^v8; 35^v22; 35^v24
 boreas 34^v9
 brachium 35^v33; 35^v44; 35^v45; 35^v46
 brevis 34^r3

 cadaver 34^r31; 34^v28
 cadere 34^r14
 calefacere 34^v2; 35^r34; 35^r35
 calefactio 35^v26
 calefactivus 35^r29
 caliditas 34^r47
 calidus 34^v2; 34^v25; 35^r35
 calor 35^v12
 campus 35^v20
 capere 35^r11
 capitanius *sieh vena*
 caput 35^r34; 35^v27
 cauda 34^r18
 causa 34^r24; 34^r40; 34^v11; 34^v23; 34^v31;
 34^v42; 35^r37
 causare 34^r26; 34^r30; 34^v36
 cavere 34^v23; 35^r29; 35^r36
 caverna 34^v27
 cerebrum 35^r33
 ceteri 35^r14
 cibarium 35^r42; 35^r45
 cibus 35^r22; 35^r29; 35^r38; 35^r39; 35^r40
 cito 34^r35; 34^v43; 35^v38
 civis 35^r46
 civitas 35^r4
 clarus 34^v38; 35^r24
 claudere 34^r47; 34^v10; 34^v25
 coclear *sieh Pharmazie*
 coelestis 34^r33; 34^r37; 35^r20
 coelum 34^r16; 34^r35
 coitus 34^v23
 collum 35^v47
 comedere 34^v48; 35^r2; 35^r8; 35^r27; 35^r31;
 35^v25

 comestio 35^v7; 35^v19; 35^v21
 cometa 34^r16; 34^r17; 34^r18
 commodus 34^v46
 communitas 34^v45; 35^r15
 comparare 34^v41
 compilare 34^r4
 complexio 34^r46
 confessio 34^v20
 confortare 35^r12
 confortamen 35^r12
 confortatio 34^r2
 congregatio 34^v23
 consequens 34^v4
 conservare 34^v35
 conspiciere 34^r44
 contagiosus 34^r43; 34^v5
 contingere 34^r17; 34^v31; 34^v32; 35^r16
 conturbare 35^v31
 conveniens 35^r37; 35^r38; 35^r46; 35^v9
 coquere 35^r45
 coquina 34^v30
 cor 34^v13; 34^v14; 34^v33; 35^r8; 35^r46; 35^v12
 corpus 34^r35; 34^r46; 34^v1; 34^v3; 34^v5; 34^v12;
 34^v33; 34^v43; 35^r27; 35^v29; 35^v43
 corrumpere 34^r26; 34^r27; 34^r33; 34^r34; 34^r37;
 34^r38; 34^v5
 corruptio 34^r32
 credere 34^r29; 35^v32
 culpa 34^v19
 cumulose 35^r35
 curare 34^v6; 34^v47

 damnosus 35^v18
 debere 34^v6; 34^r8; 34^v10; 34^v17; 34^v35; 35^r46;
 35^v17; 35^v19; 35^v22; 35^v24; 35^v42
 debilis 35^v5
 debilitare 34^v11
 decipere 34^r29
 depellere 35^v23
 deprimere 35^r40
 desiderabilis 34^v25
 desistere 35^v17; 35^v37
 Deus 34^r23
 dexter 35^v6; 35^v44
 dicere 34^r3; 34^r6; 34^r26; 34^r27; 34^r35; 34^r43;
 34^r4; 34^v18; 34^v44; 35^r12; 35^r22; 35^v16; 35^v17;
 35^v21; 35^v24; 35^v25
 dies 34^r8; 34^r10; 34^r28; 34^v29; 35^r6; 35^r23;
 35^r28; 35^v30; 35^v32; 35^v39
 digestio 35^r41
 digitus 35^v46
 dispergere 35^v14; 35^v35; 35^v36
 disponere 34^r45; 34^r46; 34^r2
 dissolvere 35^r25
 diu 34^r11; 35^v3
 dolor 35^v27
 domus 34^r42; 34^v15; 34^v29; 34^v32; 34^v35;
 34^v37; 34^v38; 35^r3; 35^r5; 35^r20
 dormire 35^v9; 35^v19; 35^v21; 35^v26; 35^v30
 dormitio 34^v37; 35^v22
 dubitare 34^v35
 ducere 35^v12

durare 34^r11
 effugere 34^v22
 elevare 34^v16
 elixus 35^r42
 equitare 35^v28
 eructuatio 35^r39
 evitare 34^v23; 34^v24; 34^v27; 34^v32; 34^v42;
 34^v45; 35^r43; 35^r45; 35^r46
 excitare 35^v41
 exhibere 35^v37
 exire 34^v15; 35^v36
 existere 35^v22
 experientia 34^r5
 exsiccare 35^r31
 exspectare 35^v32

 facere 34^r4; 34^v8; 34^v31; 35^r9; 35^r39; 35^v13
 facies 34^v7; 35^r17
 facilis 35^r41
 faciliter 35^r15
 fames 34^r18
 febris 34^r29; 34^r30; 34^r39
 fenestra 34^v7; 34^v9; 34^v25
 ferculum 35^r27
 fieri 34^r21; 34^r22; 34^v38; 35^r26; 35^v4; 35^v6;
 35^v16; 35^v20; 35^v43; 35^v44; 35^v45; 35^v47
 flamma 34^v38
 flare 34^v14
 flatus 34^v13
 flebotomia 35^v4; 35^v44; 35^v45; 35^v47
 flegma 35^r30; 35^r33
 fluxus 35^v6
 foetidus 34^r14; 34^v34
 foetor 34^v27; 34^v28; 34^v31; 34^v32
 forma 34^r35
 fortis 34^r2
 frequenter 34^r4; 35^r6
 frigus 35^v27
 fructus *sieh Pharmazie*
 fugere 34^v21
 fulgur 34^r20
 fumigatio 34^v39
 fumus 34^v5; 34^v41
 furor 35^v40

 gaudiosus 35^v7
 gerere 34^v19
 gloriosus 34^r1
 gratiâ 34^r46
 gravare 34^v13; 35^v11
 grossus 35^r40; 35^v35

 habere 34^r5; 34^r16; 34^r47; 34^v11; 35^r1; 35^r11;
 35^r17; 35^r18; 35^r38; 35^r47; 35^v17; 35^v19;
 35^v26; 35^v27; 35^v30
 haustus 35^v22; 35^v24
 hemispherium 34^v16
 herba *sieh Pharmazie*
 hiems 35^r7
 hinc inde 35^v28; 35^v35
 homo 34^r2; 34^r17; 34^r38; 34^r41; 34^r42; 34^v1;
 34^v6; 34^v13; 34^v31; 35^r5; 35^v13; 35^v16; 35^v21;
 35^v22; 35^v29; 35^v31; 35^v38; 35^v41
 honor 34^r1
 hora 34^v26; 35^v21; 35^v29
 horizon 34^v16
 hortulus 35^v20
 humiditas 34^r47
 humidus 34^r34; 34^v25; 34^v36
 humor 34^r38; 34^v1; 34^v43; 35^r9; 35^r29; 35^r31;
 35^r33; 35^v23; 35^v25

 ianua 34^v7
 ignis 34^r38; 35^r20
 ignorare 34^v25
 immundus 34^r22
 implere 35^v25
 impletio 34^v43; 34^v44
 impraegnatus 35^v5
 impressio 34^r37; 35^r20
 incidere 35^v9; 35^v42
 incisio 35^v6; 35^v7; 35^v43
 includere 34^v15
 incommodositas 34^v46
 incurabilis 35^v14
 inducere 35^r29; 35^r46
 infectio 34^v3
 inferior 34^r25; 34^r26; 34^v42
 inficere 34^r13; 34^r15; 34^r39; 34^v5; 34^v21;
 34^v28; 34^v36; 34^v43; 34^v46; 35^r16; 35^r32;
 35^v11; 35^v24; 35^v29; 35^v32; 35^v38
 infirmus 34^v6; 34^v7; 34^v8; 34^v12; 34^v28; 35^r22
 infrascriptus 34^v39; 34^v47
 individuus 34^r1
 insimul 35^r49
 inspicere 34^r44
 inspirare 34^v41
 intercipere 34^v6
 interdum 35^v1
 interfectio 34^r17
 interior 35^r15
 intingere 35^r2; 35^r10
 intrare 34^r44; 34^v4; 34^v14; 34^v36; 35^r10; 35^r32
 intrinsecus 35^v30
 invadere 34^r4
 ire 35^r3; 35^r4

 labor 34^v2
 laborare 35^v9
 laedere 34^r35; 34^v13
 lapsus 34^r2
 latus (*Subst.*) 35^v9; 35^v48
 lavare (*vgl. lotus*) 35^r6; 35^r17
 laxatio 35^r18
 levare 35^r38
 liberare 35^r33
 libido 35^v19; 35^v26; 35^v30
 lignum *sieh Pharmazie*
 locus 34^r45; 34^v21; 34^v22; 34^v37; 35^r4 (*loca*);
 35^r4; 35^r24 (*loco*); 35^r37 (*loco[?]*); 35^v33
 longus 34^v7
 lotus 34^v48; 35^r37(?)

magnus 34^r11; 34^r18; 34^r19; 34^r23; 34^r27;
 34^r31; 34^v1; 34^v2; 35^r18; 35^v26; 35^v27
 maior 35^r36
 malus 34^v19; 34^v31; 34^v34; 34^v43; 35^r31;
 35^v23; 35^v25
 mane 34^r9; 34^v47; 35^r41
 manere 34^v15
 manus 35^r6; 35^r7; 35^r17; 35^v48
 meatus 35^r9
 mediana *sieh* vena
 medicina 35^r37
 medicus 34^r3; 34^r29; 34^v6; 34^v18; 35^v13
 medius 35^r32; 35^r44; 35^v46
 melior 34^v40; 35^r3; 35^r41
 membrum 35^r12; 35^r33; 35^v13; 35^v14; 35^v35;
 35^v36; 35^v37
 membra principalia 35^v13; 35^v15
 mensis 35^v4
 meridies 34^r21; 34^v10; 34^v26; 35^r26
 meridionalis 34^r9; 34^r21; 34^v10; 34^v14; 34^v24
 minister 34^v8
 minor 35^r37
 minuere 35^v39
 minutio 35^v40
 miscere 35^r49
 mittere 35^v42
 modicus 35^r44
 modus (*auch* huiusmodi; quomodo) 34^v3;
 35^v17; 35^v24
 morbus 34^r39; 34^r43; 34^v4; 35^v2
 mori 34^r41; 34^r42; 34^v31
 mors 34^r46; 35^v3
 mortuus 34^r31
 motus 34^v44; 35^v16
 movere 34^r40
 multotiens 35^v41
 multus 34^r12; 34^r15; 34^r20; 34^r21; 34^r29; 34^v1;
 34^v22; 35^r20; 35^v23; 35^v25
 mundare 34^v19; 35^r1
 mundus (*Adj.*) 34^v48
 musca 34^r12
 mutare 34^r8; 34^v9; 34^v21; 34^v22

 nares 34^v42
 nasus 35^r11
 natura 35^r38; 35^v37
 naturalis 35^r39; 35^v17; 35^v18; 35^v20
 naturaliter 34^v24; 35^r18
 nebulosus 34^r9; 35^r2
 nimium 35^r29; 35^r34; 35^v9
 nimius 34^v13; 35^r28; 35^v29
 notare 34^v18
 nox 34^v29
 nullus 35^v2

 obscurus 34^r10
 obstare 35^v10
 oculus 35^r34
 odor 34^v33; 34^v34
 odorare 35^r7
 omnino 35^v11
 omnipotens 34^r23

omnis 34^r23; 34^r28; 34^v23; 34^v24; 34^v25;
 34^v27; 34^v33; 34^v43; 34^v45; 35^r9; 35^r29; 35^r40;
 35^r43; 35^r45; 35^v29; 35^v38
 operatio 35^r27
 oppilare 34^r47; 35^r9
 optimus 35^v33
 oriens 34^v9
 ornare 35^r5
 os, oris 34^v41
 ostendere 34^r7

 panis *sieh Pharmazie*
 pars 34^r20; 34^r43; 34^r45; 35^v27; 35^v43
 particularis 34^r28
 particulariter 34^r26; 34^r27; 34^r28
 parvus 35^v40; 35^v46
 patere 34^r36
 pati 35^v6
 patiens 34^r45
 paucus 35^r4
 pauper 34^v41; 35^r48
 pectus 35^r30
 periculum 35^v2
 peritus 34^v6
 permittere 35^r32
 persona 34^v41
 perturbare 34^v34; 35^r34
 pestilentia 34^r3; 34^r4; 34^r6; 34^r7; 34^r12; 34^r18;
 34^r19; 34^r23; 34^r24; 34^r28; 34^r31; 34^r35; 34^r36;
 34^r38; 34^r40; 34^v11; 34^v14; 34^v18; 34^v20; 35^r3;
 35^r35; 35^v1
 pestilentialis 34^r29; 34^r30; 35^v1; 35^v18
 pigritia 35^v29
 platea 34^v27
 plenus 34^v43
 pluere 34^r11
 pluviosus 34^r9
 poena 34^v19
 poenitentia 34^v19; 34^v20
 pollex 35^v48
 populus 34^v19
 portare 35^r10; 35^r16
 porus 34^r47; 34^v3; 34^v13
 posse 34^r5; 34^r29; 34^v22; 34^v41; 34^v45; 34^v47;
 35^r1; 35^r11; 35^r17; 35^r19; 35^v4; 35^v15; 35^v20;
 35^v28; 35^v29; 35^v36; 35^v39
 praecavere 34^v17
 praecipue 34^r9; 34^r20; 34^v28; 35^r16
 praedictus 35^v10
 praemittere 24^v20
 praesumere 35^v3
 praevalere 35^r42
 prandium 35^r26; 35^v26
 principalis 35^v13; 35^v15
 principaliter 35^r15
 pristinus 35^v15
 procedere 34^v5
 procurare 35^r19
 prodesse 35^r44
 profanus 34^r2
 prohibere 35^v5
 proicere 34^v30

proprie 34^v39; 35^f36
provenire 35^f18
provocare 35^f31
purgare 35^f30; 35^f33
purificare 35^f21
putrefacere 34^f32; 34^v28; 34^v33
putrefactio 34^v11; 34^v23, 34^v37; 35^f8; 35^f28;
35^f45

quaerere 35^v36
quaestio 34^f40; 34^f42
qualiter 34^v17; 34^v35
quantitas 34^f27; 35^f24; 35^f26
quantus 35^f40
quiescere 35^v34
quilibet 34^v15

radiatio 34^f32
radix 34^f25; 34^f26; 34^f33
ratus 35^f42
recreare 34^v33
rectificare 35^f14
reficere 34^f42
remedium 34^v20; 34^v47; 35^f18; 35^v2; 35^v33
removere 34^f23; 35^v20; 35^v28
remotus 34^f19; 34^v7
repletio 35^f28
res 34^f26; 34^f27
resolutio 34^v1
retardatio 35^v42
revocare 35^v15
rorare 35^f5
rusticus 35^f32

saepe 34^f8; 34^f10; 34^f13; 34^f14; 35^f27; 35^f35
sanctus 34^f1
sanguis 35^v39; 35^v40
sanus 34^v12; 34^v14; 35^f22
scindere 35^v41
scire 34^f24; 35^v10; 35^v24
scribere 34^f3; 34^f6; 34^v12; 34^v39; 34^v47
semper 34^v44; 35^f8; 35^f20; 35^v31; 35^v42
sentire 35^v11; 35^v26; 35^v31; 35^v33; 35^v38
septentrio 34^v26
servare 34^v10; 34^v29; 34^v30; 34^v44; 35^f25
siccus 34^f38
signum 34^f6; 34^f7; 34^f10; 34^f12; 34^f13; 34^f15;
34^f16; 34^f20; 34^f21; 34^f22; 34^f36; 34^v11
similiter 34^v32; 35^f21
sinister 35^v7; 35^v45
sol 34^f32; 34^v16
solatiosus 35^v1
sollicitudo 35^v1
solum 35^v20
somnus 35^f39; 35^v11; 35^v12; 35^v13; 35^v14;
35^v16; 35^v17; 35^v18; <35^v20>; 35^v22; 35^v34;
35^v37
sordescere 34^f22
spatiari 35^v8
spatium 35^v20; 35^v28
specialiter 35^f5
species 35^f46

spiritualiter 35^v3
spiritus 34^f34; 34^f39; 34^v33; 35^f12; 35^f15;
35^v31; 35^v34
spiritus vitalis 34^f39; 34^v33; 35^f15; 35^v31;
35^v34
spissus 34^f14
stabulum 34^v27
stagnum 34^f32
stare 34^v7; 34^v17; 35^f3; 35^v38
statim 34^v48; 35^v18; 35^v25; 35^v33
status 35^v15
stella 34^f14
subterraneus 34^v30
subtiliare 34^v37
subtilis 34^f38; 35^v31; 35^v36
sumere 34^v20; 35^f23; 35^f25; 35^f37; 35^f39;
35^f48
summe 35^f22
supercoelestis 34^f44
superior 34^f25; 34^f33
suppositorium 35^f19
supradictus 34^f36
surgere 34^v47

talis 34^f30; 34^f36; 34^f39; 34^f43; 34^v4; 34^v41;
35^f4; 35^f16; 35^v11; 35^v13; 35^v14; 35^v15; 35^v27;
35^v36
tantum 35^f25
tantus 35^f41
temperare 35^v8
tempus 34^f10; 34^f14; 34^f32; 34^v14; 34^v20;
35^f2; 35^f28; 35^f49; 35^v2; 35^v18; 35^v34
tenere 34^v7; 35^f10; 35^f20
tergere 35^f7
terra 34^f12
Teutonice 35^f13; 35^f14
textus 35^v39
timere 34^f11; 34^f19; 34^f23; 35^f8; 35^v3
timor 35^v1
tonitruum 34^f20
torta *sieh Pharmazie*
totaliter 34^f10
totus 35^v30
transire 35^v42
transitus 34^v30
Trinitas 34^f1
tristis 35^v10
turbidus 35^f2

ulterius 34^f38
universalis 34^f30
universaliter 34^f26; 34^f30
unusquisque 35^f34
uterque 34^f25; 34^f36
uti 34^v1; 34^v47
utilitas 34^f2

valere 34^v40; 35^f15; 35^f19; 35^f22; 35^f41; 35^f49;
35^f7
vapor 34^f15; 35^f40
velle 34^f3; 34^f11; 34^f23; 35^v21; 35^v28; 35^v32;
35^v41

vena 35^r18; 35^v41; 35^v42; 35^v43; 35^v46
 basilica 35^v6; 35^v7; 35^v9
 capitania 35^v47
 mediana 35^v45
 venenosus 34^r13; 34^r15; 34^v4; 34^v5
 venenum 35^r10; 35^v12; 35^v14; 35^v15; 35^v30;
 35^v35; 35^v36; 35^v37; 35^v40
 venire 34^r20; 34^r25; 34^r27; 34^r28; 34^r29; 34^r33;
 34^r37
 venter <35^r18>
 ventositas 34^r21
 ventosus 34^r9
 ventus 34^r9; 34^v10; 34^v13; 34^v14; 34^v24
 Venus 34^r2; 35^v6
 versus (*Präp.*) 34^v7; 34^v9; 34^v26
 vertigo 35^v40
 verus 34^v44

vesper 35^r42
 videlicet 34^v18
 videre 34^r6; 34^r24; 34^r33; 34^r40; 34^v17
 videri 34^r13; 34^r14; 34^r16; 34^r34; 34^v10
 villa 34^r42; 35^r4
 virgo 34^r1
 viscosus 35^r33
 vita 34^v44
 vitalis 34^r39; 34^v33; 35^r15; 35^v31; 35^v34
 vitare 35^v12; 35^v16; 35^v34
 vivere 35^v3
 vocare 35^r32
 volvere 34^r16
 vulgaris 35^r15

Pharmazeutische Termini

absinthium 34^v40
 acetosus 35^r8; 35^r9; 35^r42; 35^r43
 acetum 35^r2; 35^r5; 35^r7; 35^r10; 35^r49
 acus muscatus³⁷⁴ 34^v40
 allium 35^r30
 aloe 34^v40
 amygdalae 35^r44
 aqua 34^v29; 34^v30; 34^v48; 35^r6; 35^r17; 35^r23
 aqua rosaica[!] 35^r17; 35^r23
 aromaticus 34^v33

 canifera *sieh* vocis canifera
 cerasum 35^r43
 cervisia 35^r24; 35^v8
 cinnamomum 35^r47
 coclear 35^r25
 crocus 35^r47

 flos 35^r47
 fructus 35^r43; 35^r45

 herba 34^v39; 35^r14; 35^r16; 35^v15
 hontztzung³⁷⁵ 35^r13
 hysopus *sieh* ysopus

 iuniperus 34^v39

 lac 35^r44
 laurus 34^v39
 lignum 34^v38; 34^v40

 malum granatum 35^r44
 muscatus³⁷⁶ 35^r47

nux Gallica 35^r1; 35^r48

 panis 35^r2
 petrocilium[!] 35^r48
 pillulae 35^r20
 piper 35^r30
 pirum 35^r44
 pisa 35^r26
 plantago 35^r14
 pomum 35^r44
 pomum ambrae 35^r11

 raphanus 35^r36
 redich 35^r36
 rosa 35^r6; 35^r17; 35^r23
 rosaicus 35^r24
 rosicus[!] 35^r17
 ruta 34^v40; 34^v48; 35^r48

 sal 34^v48; 35^r37
 salsa 35^r49
 salvia 35^r48
 spongia 35^r10

 torta 35^r2
 tyriaca 35^r22; 35^r25; 35^r27
 tyriaca rusticorum 35^r32

 ulien boem³⁷⁷ 34^v39f.

 wegebreyd³⁷⁸ 35^r14

 vacca 35^r45

³⁷⁴ Hermann Fischer Mittelalterliche Pflanzenkunde, München 1929, Neudruck Hildesheim 1967 (=Geschichte der Wissenschaften. Geschichte der Botanik, 2), S. 268: accus muscata: Erodium cicutarium L'Hèr; Daems (wie Anm. 83), Nr. 42

³⁷⁵ Fischer a.a.O., S. 267 (Cynoglossum officinale L.)

³⁷⁶ *vgl.* acus muscatus *Hs. 10*

³⁷⁷ Marzell II (wie Anm. 85), Sp. 1089: jullebusch; aloon; dagegen Fischer a.a.O., S. 279: ulbenbaum i.e. Populus nigra L.

³⁷⁸ Fischer (wie Anm. 374), S. 279 (Plantago maior L.)

vinum 35^r23; 35^r24; 35^v8
viola 35^r6
vocis canifera³⁷⁹ 35^r13

ysopus 34^v40

zingiber 35^r47

³⁷⁹ gemeint ist offenbar cinoglossa (Cynoglossum officinale L.; Fischer a.a.O., S. 267)

Namen und Werktitel

(Aristoteles)

primo meteororum 34^f17
Avicenna 34^f7; 34^f35; 34^v44; 35^v21
in quarto Canonis Tractatu primo 34^f7
libro quarto 34^f35

Hippocrates *sieh* Ypocras

Ypocras 34^v12
in aphorismis 34^v12

Iheremias 34^v18

Länder und Völkernamen

Teutonice 35^f13; 35^f14

Deutschsprachige Termini

hontztzung 35^f13

redich 35^f36

ulien boem 34^v39f.

wegebreyd 35^f14

Register zu Inc. II/392 und Inc. II/393 (sine Regimine per circulum anni)

Hauptindex

abbreviare 3^r2
abunde 4^f14
abuti 2^f33
accedere 2^f13A
accidere 2^f8; 2^f13
accipere 4^v9
acetosus *sieh Pharmazie*
addere 4^v4; 4^v6
aer 1^v17; 1^v19; 2^f4; 2^f7; 2^f15; 2^f16; 2^f18; 2^f37;
2^v32; 2^v33; 3^v26; 3^v33; 3^v6
aestas 3^f11; 3^f14
aestivalis 1^v11; 1^v14
aetas 3^v24
agere 2^f27; 2^f28
aggravare 2^f19
aliquis *bzw.* quis 2^f39; 2^v13; 2^v28; 3^f5; 3^f6;
3^f25; 3^v21; 3^v29; 3^v33; 3^v40; 4^f8; 4^v5; 4^v7; 4^v15
amaritudo 3^v4
ambulare 3^v30; 4^f5
amovere 1^v28
anhelitus 3^f4; 3^f25
animal 2^f13
anterior 4^f4
aperire 2^v4; 2^v8; 2^v23
apostema 2^f18; 3^v29; 4^f9; 4^f20; 4^f21; 4^f25;
4^f33; 4^f34; 4^f35; 4^f37; 4^f39; 4^v2; 4^v3; 4^v5; 4^v7;
4^v11; 4^v13
apotheca 2^v37; 3^f32
apparere 1^v12; 1^v14; 1^v21; 1^v27; 2^f4; 2^f20;
3^v25; 4^f20; 4^f21; 4^f28; 4^f31; 4^f35; 4^f37; 4^f38;
4^v13
appetitus 3^v6
aqua *sieh Pharmazie*
aromaticus *sieh Pharmazie*
ars 1^f4; 4^v21
articulus 4^f30
artificialiter 3^f31
Arusiensis 1^f3; 4^v20
aspergere 3^f7; 3^f11
assatus 3^v11
assignare 1^v10
attendere 2^f22
attrahere 3^v39
auditus 2^v7
augmentare 3^v9
aura 1^v11
auris 4^f10; 4^f28
auster 2^v7
authenticus 1^v4
balneum 2^f34; 3^f2
basilica *sieh vena*

bellum 1^v22
 bene 3^r8; 3^r32; 4^v16
 benedicere 4^v17
 bibere 3^v28; 3^v38; 4^v8; 4^v11
 bonus 2^r20; 2^v2; 2^v9; 2^v16; 2^v18; 3^r12; 3^r14;
 3^r40; 3^v18; 3^v28; 3^v38; 3^v40
 boreas 2^v3
 brachium 4^r10; 4^r21; 4^r22; 4^r23; 4^r27; 4^r35;
 4^r36; 4^r37; 4^r38
 breviter 3^v35
 bullire 3^v10

 cadaver 2^r10; 2^r17; 2^v25
 cadere 1^v18
 calefacere 2^r34; 3^v4; 3^v8
 calefactio 3^v4; 4^r3
 calefactivus 3^v2
 calescere 3^v8A
 calidus 2^r31; 3^v8
 calor 3^v5; 3^v31
 calx 4^r25
 camera 2^r6; 2^v2
 campus 2^v24; 3^v36
 caput 3^v7; 4^r4
 causa 1^v6; 2^r1; 2^r2; 2^r24; 2^v5; 2^v13; 2^v20; 2^v23;
 2^v28; 2^v39; 3^r2; 3^r16; 3^v9
 causare 2^r17; 2^v28; 2^v34
 cavere 2^v21; 3^r25; 3^r2; 3^v21
 cephalica *sieh* vena
 cerebrum 3^v2; 4^r30
 ceteri 2^v17; 3^r23
 chirurgici 4^v6
 cibarium 3^v10
 cibus 3^r34; 3^v2; 3^v9
 cito 4^r14; 4^v3
 civitas 1^r4; 3^r11; 4^v21
 clarificare 3^r33
 clarus 2^v34; 2^v35; 3^r35; 3^r36
 claudere 2^v4; 2^v22
 coelestis 2^r13; 2^r15; 2^r16; 3^r33
 coelum 2^r14
 coclear *sieh* Pharmazie
 cognitio 4^r33
 coitus 2^r33; 2^v21
 collum 4^r25
 comedere 3^r6; 3^r8; 3^v6; 3^v8, 4^r2
 comestio 3^v27; 3^v35; 3^v37
 cometa 1^v20; 1^v21
 commodose 2^v19
 communis 3^r2; 3^v15
 communitas 3^r4; 3^r5; 3^r15; 3^r24; 3^r29
 comparere 2^v38
 confessio 2^v17
 confirmatio 1^v2
 confiteri 2^v16
 confortamen 1^v8; 3^r21; 3^r22
 conscribere 1^r6
 consequens 2^v20
 conservare 2^v26
 contagiosus 2^r26; 2^r36; 4^v16
 contingere 1^v21; 2^r11; 2^r27; 2^v28; 2^v29; 3^r24
 continuus 4^v1

contundere 4^v14
 convenire 3^v15; 3^v29
 cor 2^r19; 2^v8; 2^v31; 3^r21; 3^r22; 3^v20; 3^v31
 corpus 2^r13; 2^r14; 2^r30; 2^r31; 2^r32; 2^r35; 2^r36;
 2^v6; 2^v8; 2^v40; 3^r39; 3^v21; 4^r6; 4^r20
 corrumpere 2^r7; 2^r11; 2^r13; 2^r15; 2^r16; 2^r19;
 2^r37; 3^r3
 corruptio 2^r11
 credere 2^r10; 3^r19; 4^r8
 crescere 4^v2
 cruciare 1^v23
 crucifixus *sieh* pars
 cumulus 2^r39
 curare 3^r1; 3^r16

 Dacia 1^r4; 4^v21
 dare 4^v11
 debere 2^r39; 2^v1; 2^v10; 2^v13; 2^v15; 3^v12; 3^v18;
 3^v34; 3^v36; 3^v38; 3^v40; 4^r4; 4^r35; 4^r40; 4^r4;
 4^v12
 debilis 3^v25; 4^r39
 debilitare 2^v6; 2^v32
 decipere 2^r9; 2^r22
 depellere 3^v40
 Deus 1^v28
 dexter 3^v27; 4^r21; 4^r35; 4^r37
 dicere 1^v4; 2^r14; 2^r24; 2^r27; 2^r36; 2^v13; 2^v14;
 2^v15; 2^v22; 2^v29; 3^r1; 3^r34; 3^v33; 3^v34; 3^v37;
 3^v40; 4^r17; 4^r31; 4^r38; 4^v14
 dies 1^v11; 1^v14; 2^r8; 2^v2, 2^v10; 2^v26; 3^r12; 3^r28;
 3^r35; 3^r39; 3^r40; 3^v29; 4^r1; 4^r9; 4^r14; 4^r19; 4^r40
 differre 3^r38
 digestio 2^r20; 3^v9
 digitus 4^r24; 4^r27; 4^r30
 directe 2^r29
 disponere 2^r30; 2^r31; 2^r35
 dissolvere 3^r38
 diu 1^v15; 3^v23
 divertere 2^v15
 dives 3^v16
 dolor 4^r4
 dominus 1^r3; 4^v16; 4^v20
 domus 2^r26; 2^v9; 2^v11; 2^v26; 2^v28; 2^v32; 2^v33;
 2^v34; 3^r10; 3^r11; 3^r15; 3^r16; 3^r32
 dormire 3^v29; 3^v36; 3^v38, 4^r3; 4^r7; 4^r33
 dormitio 2^v34; 3^v39; 4^r34; 4^r40
 dorsum 4^r32
 durare 1^v15

 effluere 2^r37
 effundere 2^v30
 eicere 3^v6
 elevatio 2^v11
 emplastrum 4^v5
 epatica *sieh* vena
 epidemia 1^r1; 2^r1
 episcopus 1^r3; 4^v20
 equitare 4^r5; 4^v1
 evadere 3^r18; 4^v16
 evitare 2^v20; 2^v24; 3^r3; 3^r4; 3^r5; 3^v12
 excitare 4^r15; 4^r18
 exercere 3^r39

exire 2^v10; 3^r10; 4^v10
 existere 3^v39
 expellere 4^v2; 4^v7; 4^v8
 expertus 1^r4A; 2^r23; 4^v21
 explicare 1^r8
 exspectare 4^r9

 facere 2^v30; 3^r18; 3^r28; 4^v5
 facies 2^v1; 3^r13
 facilis 2^v40; 3^v9; 4^v3
 faciliter 3^r24
 fames 1^r23
 febris 2^r8; 2^r9; 2^r18
 fenestra 2^v1; 2^v3; 2^v4; 2^v22
 ferculum *sieh Pharmazie*
 fieri 1^v24; 2^r32; 2^v35; 3^r5; 3^r30; 3^v24; 3^v26;
 3^v33; 3^v37; 4^r14; 4^r20; 4^r21; 4^r24; 4^r25; 4^r28;
 4^r33; 4^r34; 4^r36; 4^r37; 4^r39; 4^r40; 4^v4; 4^v6;
 4^v12; 4^v17
 finaliter 3^r3
 finis 3^r2; 4^v21
 flamma 2^v35
 flare 2^v9
 flebotomia 1^v9; 3^v23; 3^v24; 3^v26; 4^r21; 4^r23;
 4^r24; 4^r25; 4^r28; 4^r36
 flegma 3^v3; 3^v5
 fluxio 4^r17
 fluxus 3^v26
 foetor 2^v23; 2^v25; 2^v28; 2^v30
 forma 2^r14
 fortiter 4^r18
 frequenter 1^v3; 2^r11; 2^v3; 3^r12
 frigus 4^r3
 fugere 2^r38; 2^v18
 fulgur 1^v24
 fumigatio 2^v35
 fumus 2^r37; 2^v38
 furere 1^v22

 Gallice 4^v9
 gaudiosus 3^v28
 gloriosus 1^v1; 4^v17
 gravare 2^v7; 3^v30

 habere 1^v20; 2^r32; 2^r34; 2^v3; 2^v5; 2^v36; 3^r8;
 3^r28; 3^r29; 3^r32; 3^v34; 3^v35; 4^r3; 4^r7; 4^r7; 4^v11;
 4^v21
 haustus 3^v38; 3^v40
 herba *sieh Pharmazie*
 hiems 3^r14
 hinc (et) inde 4^r5; 4^r13
 homo 1^v22; 2^r15; 2^r17; 2^r25; 2^r33; 2^r34; 2^v15;
 3^r26; 3^v33; 3^v38; 3^v39; 4^r1; 4^r6; 4^r8; 4^r13; 4^r16;
 4^r18; 4^r33; 4^v3; 4^v12
 honor 1^v1
 hora 2^v22; 3^v37; 4^r6
 horizon 2^v11
 hortulus 3^v36
 humidus 2^v33
 humilis 2^v16
 humor 2^r32; 2^r37; 2^v40; 3^r18; 3^v1; 3^v3; 3^v39;
 3^v40; 4^r2

 ieunus 4^v12
 ignis 2^v35; 3^r33
 immundus 1^v26
 impedire 3^r33
 impressio 2^r14; 2^r16; 3^r33
 incedere 4^r17
 incidere 3^v29; 4^r16; 4^r17; 4^r18
 incisio 3^v27; 4^r20
 index 4^r29
 individuus 1^v1
 inducere 3^v1; 3^v4; 3^v14; 3^v31
 inferior 2^r3; 2^r5; 2^r16
 inficere 1^v18; 1^v19; 2^r14; 2^r31; 2^r37; 2^r38; 2^r40;
 2^v19; 2^v21; 2^v24; 2^v32; 2^v33; 2^v40; 3^r5; 3^r25;
 3^r26; 3^r35; 3^v30; 4^r1; 4^r6; 4^r8; 4^r14; 4^r19
 infirmus 2^r40; 2^v1; 2^v6; 3^r16
 inflare 2^v7; 3^r25A
 influenza 2^r28
 influere 2^r29
 infrascriptus 2^v36; 3^r6
 insimul 4^v10
 inspirare 2^r18; 2^v38; 3^r25
 intemeratus 4^v18
 interfectio 1^v22
 interior 2^v39; 3^r23
 intingere 3^r9; 3^r17
 intrare 2^v8; 3^r18; 3^r29; 3^v7
 intrinsecus 3^v31; 4^r7
 invadere 1^v4; 4^r29
 iocunditas 3^v20
 ire 3^r11
 ira 2^r34

 labor 2^r34
 laedere 2^r19; 2^v8
 laesio 2^r20
 laetus 3^v22
 lapsus 1^v3
 latrina 2^r6
 latus (*Adj.*) 2^r31
 latus (*Subst.*) 4^r25; 4^r26; 4^r27; 4^r29
 laudabilis 4^v17
 lavare (*sieh lotus*) 3^r13; 3^r27
 laxatio 3^r30; 3^r31
 libido 3^v35; 3^v36; 4^r3; 4^r6
 lignum *sieh Pharmazie*
 locus 2^r11; 2^r17; 2^r29; 2^v18; 2^v19; 2^v29; 2^v33;
 3^v14 (*loco*); 4^r38
 longus 2^v1A
 loqui 2^r22
 lotus 3^r7
 lymphaticus *sieh Pharmazie*

 magnus 1^v16; 1^v27; 2^r33; 2^r34; 2^v27; 3^r30;
 3^v20; 4^r3; 4^r4; 4^r33
 malus 2^v16; 2^v40; 3^v6; 3^v39; 4^r2; 4^v2
 mane 1^v12; 3^r6; 3^v10
 manere 2^v9; 2^v10; 3^r10
 manus 3^r13; 3^r14; 3^r27; 4^r26; 4^r27
 mare 1^v23
 massa 3^r3

mater 4^v18
 maturescere 4^v3
 meatus 3^r18
 mediana *sieh* vena
 medicamentum 2^v17; 4^v4
 medicina 1^r4; 3^v12; 3^v14; 4^v21
 medicus 1^r4; 2^r9; 2^r21; 2^r23; 2^r40; 2^v15; 4^r31
 mediocris 3^v18
 medius 3^r39; 4^r9; 4^r19; 4^r22; 4^r40
 melior 2^v38; 3^r10; 3^v10; 4^v7; 4^v12
 membrum 1^r8; 3^r21; 3^v3; 3^v31; 4^r12
 membra principalia 1^v8
 membra spiritalia 3^v3; 3^v31
 mensis 1^r7; 1^r8; 3^v24
 meridies 1^v26; 2^v4; 2^v22
 meridionalis 1^v13; 1^v25; 2^v5; 2^v9; 2^v21
 metricus 1^r6
 minor 4^r27; 4^r30
 minuere 4^r14; 4^r31; 4^r32; 4^r39
 minutio 4^r15; 4^r35
 miscere 3^r28; 3^v18; 3^v19; 4^v11
 moderatus 4^v1
 modicus 3^r3; 3^v13; 4^r5; 4^v9
 modus (*mit* huiusmodi; quomodo) 3^v24; 3^v40;
 4^r39; 4^r4; 4^v15
 Mons Pessulanus 3^r15
 morbus 2^r17; 2^r26; 2^r35; 2^r36; 3^v22; 4^v15
 mori 2^r25; 2^r28
 mors 1^v22; 2^r21; 2^r30; 3^v21
 mortuus 2^r10
 motus 3^v33; 4^v1
 movere 2^r24
 mox 3^r6
 mulier 4^v11
 multipliciter 2^r19
 multitudo 3^r4
 multus 1^v17; 1^v19; 1^v24; 1^v25; 2^r9; 2^r21; 2^r32;
 2^v19; 2^v26; 3^r33; 3^v1; 3^v39; 4^r2; 4^r29; 4^r31
 mundare 3^r8
 mundus (*Adj.*) 3^r7
 musca 1^v17
 mutare 1^v11; 1^v23; 2^v2; 2^v19
 mutatio 2^r4

 nares 2^v39
 nasus 3^r17
 natura 1^r6; 2^r19
 naturalis 3^v34; 3^v37
 naturaliter 2^v21; 2^v34; 3^r30; 3^v37A
 nebulosus 1^v12; 3^r9
 necesse 2^r22; 2^v10
 nemo 2^r38
 nihil 4^v17
 nimis 3^v4
 nimius 3^v1; 4^r6
 nocivus 2^v30; 2^v31
 nolle 4^r9
 notare 2^r30; 2^v14
 nox 2^v26; 3^v10; 4^r19
 nutrimentum 1^r8

 obscurare 3^r26

obscurus 1^v15
 oculus 3^r26; 3^r27; 3^v7
 odor 2^v31; 3^v5
 odorare 3^r13; 3^r14
 omnino 3^v30
 omnipotens 4^v17
 omnis 2^r8; 2^v20; 2^v21; 2^v23; 2^v40; 3^r4; 3^r17;
 3^r20; 3^v2; 3^v9; 3^v12; 3^v14; 3^v19; 4^r4; 4^r6; 4^r11;
 4^r13; 4^r33; 4^v10
 operari 4^v12
 operatio 3^r40
 operire 1^v23
 oppilare 2^r32; 3^r18
 opponere 4^r39
 optimus 3^v16
 oriens 2^v3
 os, oris 2^v39; 3^r17; 3^r27

 panis *sieh Pharmazie*
 pars 1^v25; 2^r27; 2^r28; 2^r29; 4^r4; 4^r20; 4^r35
 pars crucifixa 4^r35
 particularis 2^r6; 2^r7; 2^r12
 parum 3^r6
 parvus 2^v38; 4^r15; 4^r17; 4^r24
 patere 2^v7; 4^r12; 4^r18
 pati 3^v26
 patiens 2^r21; 2^r23; 2^r28; 2^r29; 2^v1A; 2^v2
 pauper 3^v17
 paupertas 3^r16
 peccare 2^v16
 pedica *sieh* vena
 penitus 3^r38
 percipere 2^r20
 periculum 3^v22; 4^v16
 periodus 3^r2
 permittere 3^v7; 4^r16
 perturbare 3^v7; 4^r7
 pes 4^r24
 pestilentia 1^r1; 1^v3; 1^v10; 1^v16; 1^v27; 2^r1; 2^r2;
 2^r24; 2^v12; 2^v13; 2^v17; 3^r10; 3^r19; 3^v8; 3^v11;
 3^v21, 4^r11A; 4^v14; 4^v20
 pestilentialis 2^r8; 2^r9; 2^r26; 2^r36; 2^r38; 3^r32;
 3^v22; 3^v35; 4^r11
 pestilenticus 2^r35
 pestis 1^v23; 2^v9
 pietas 1^v28
 pigritia 4^r6
 placere 3^v5; 3^v8
 platea 2^v24
 plebs 1^v23
 plenus 2^v40
 pluere 1^v15
 plures 2^r18; 4^r16
 pluviosus 1^v12
 poenitentia 2^v17
 pollex 4^r26; 4^r29
 ponderositas 4^r6
 populus 2^r39
 portare 3^r17; 3^r26
 porus 2^r31; 2^r32; 2^v8
 posse 2^r7; 2^r27; 2^r39; 2^v19; 2^v38; 3^r5; 3^r8; 3^r15;
 3^r20; 3^r28; 3^r31; 3^v24; 3^v32; 3^v37; 4^r5; 4^r14;

4^r40; 4^v17
 possibilis 2^v20; 3^r4
 praecipue 1^v13; 1^v24; 2^v21; 2^v24; 3^r23
 praedictus 3^r26; 3^r28; 4^r11; 4^r12; 4^v15
 praeferre 2^v17
 praegnans 3^v25
 praesens 1^v10; 4^v14
 praeservare 2^v14
 praestare 4^v16
 praevalere 3^v12
 prandium 3^r39; 4^r2
 pretium 2^v38
 principalis 1^v8
 pristinus 3^v33
 probare 3^r20; 4^r13
 procedere 1^v26; 2^r8
 procurare 3^v16
 producere 3^v6A
 professor 1^v5; 4^v21
 profundus 1^r4
 prognosticus 1^v5; 1^v10
 prohibere 3^v20; 3^v25
 proicere 2^v27
 promittere 2^v18
 provenire 2^r16
 providere 2^r23
 providus 2^r23
 provocare 3^r31; 3^v6
 prudens 2^r40
 publicus 1^v2
 pudibunda 4^r10; 4^r24
 purgare 3^v3; 3^v6
 purus 3^r40
 putredo 2^v20
 putrefacere 2^v25; 2^v30
 putrefactio 2^r17; 2^v5; 2^v33; 3^v1; 3^v4; 3^v14; 3^v19
 putridus 2^v30

 quaestio 2^r24
 qualitas 2^r7
 quantitas 3^r37
 quiescere 4^r12
 quilibet 2^r23

 radix 2^r3; 2^r5; 2^r12; 2^r15
 rapere 1^v22
 ratificare 2^v39; 3^r23
 ratio: ratione 2^r40
 recipere 3^v17; 3^v18; 4^v13
 recreare 2^v31
 reddere 4^v2
 reformatio 1^v3
 regere 4^v15
 regimen 1^r1; 1^r6; 4^v20
 regnum 1^r4; 1^v23
 remedium 1^r7; 2^v12; 2^v16; 2^v18; 3^r6; 3^r20; 3^r30;
 3^v20; 4^r10; 4^v8
 replere 4^r2
 repletio 2^r40; 3^r1
 requies 4^r8
 res 1^v2; 2^r6
 resolutio 2^r33

respondere 4^r1
 retardatio 4^r17
 retinere 3^r19
 reverendus 1^r3
 revocare 3^v33; 3^v36; 4^r4
 rumpere 4^v4

 saeculum 4^v18
 saepe 1^v11; 1^v14; 3^r27; 3^r40; 3^v8; 3^v9
 saevire 1^v23
 sanctus 1^v1
 sanguis 4^r14; 4^r15; 4^r17; 4^r18
 sanitas 1^r6; 3^v20
 sanus 1^r7; 1^v2; 2^v6; 2^v9; 3^r11; 3^r27; 3^r34; 4^v3
 sapor 3^v5
 scapula 4^r31
 scribere 1^v4; 2^v36; 3^r6
 securus 3^r29
 semper 2^v4; 3^r1; 3^r33; 4^r8; 4^r19; 4^r20; 4^r39;
 4^r40
 sensualiter 2^r3
 sentire 3^v30; 4^r1; 4^r3; 4^r8; 4^r9; 4^r11; 4^r13; 4^r34
 septentrio 2^v23
 servare 2^v27; 2^v32; 3^r29
 servire 2^r33
 servitor 2^v2
 siccus 3^v7
 significare 1^v19
 signum 1^v5; 1^v10; 1^v14; 1^v16; 1^v17; 1^v27; 4^r8
 similiter 2^r16; 2^v29; 3^v12
 simul 2^r5; 3^v1; 3^v18; 3^v19; 4^r16; 4^v14
 singuli 1^r8
 sinister 3^v27; 4^r22; 4^r36; 4^r38
 socius 3^r19
 sol 1^v23; 2^v11
 sollicitudo 3^v22
 solus 3^v4
 somnus 3^v30; 3^v31; 3^v34; 3^v37; 3^v39; 4^r11;
 4^r12; 4^r19
 sordescere 1^v26
 spargere *sieh* spergere
 spatium 3^v36; 4^r5
 specialiter 3^r11; 3^r34
 species 3^v15
 sperare 3^v23
 spergere[!]4^r12
 spiritualis 3^v3; 3^v32
 spiritus 2^r13; 2^r15; 2^v31; 3^r23; 4^r7; 4^r12
 spiritus vitalis 2^r13; 4^r7; 4^r12
 stabulum 2^v24
 stagnum 2^r11
 stare 2^r39; 2^v1A; 4^r13
 statim 3^v35; 4^r2; 4^r9
 status 3^v32
 stella 1^v18
 stomachus 4^v12
 suadere 4^v6
 subintrare 2^v32
 substantia 2^r7
 subterraneus 2^v27
 subtiliare 2^v34
 sufficere 4^v15

sumere 3^r35; 3^r36; 3^r40; 3^v10
summe 2^v18; 3^r25; 3^r34; 4^v6
summus 2^v14; 2^v16; 4^r10
superabundantia 3^r1
supercoelestis 2^r28
superficialiter 2^r22
superior 2^r3; 2^r5; 2^r12; 2^r16
superponere 4^v5A; 4^v14
supponere 4^v5
suppositorium 3^r31
surgere 3^r6
syncopis 4^r15

talis 2^r17; 2^r26; 2^r36; 2^v29; 2^v38; 3^r18; 3^v19;
3^v32; 3^v36; 4^r1; 4^r34; 4^v2; 4^v4
tantum 2^r20
temperate 3^v28
tempus 1^v14; 2^r38; 2^v9; 2^v17; 3^r9; 3^r10; 3^v11;
3^v21; 3^v35; 4^r11
tendere 2^r21; 4^r8
tenere 2^v1; 2^v4; 3^r17; 3^r33
terere 4^v4; 4^v5; 4^v10
tergere 3^r13
terra 1^v17
timere 1^v15; 1^v27; 3^v21; 4^v2
timor 3^v22
tonitruum 1^v24
torta *sieh Pharmazie*
totaliter 1^v14
totus 2^v10; 3^r3
tractatus 4^v20
transire 3^r15; 4^r16; 4^v1
transitus 2^v26
Trinitas 1^v1
turbidus 3^r9

ultimus 1^v9
universalis 2^r12
unusquisque 3^v7
urbs 1^v22
urina 2^r20; 2^r22
uterque 2^r4

uti 1^r8; 3^r5
utilis 3^r34
utilitas 1^v2

valere 2^v38; 3^r24; 3^r32; 3^v8A; 3^v19; 3^v27
vapor 1^v19
vas 3^r38
velle 1^v3; 1^v15; 1^v28; 3^v38; 4^r16; 4^v6
vena 4^r16; 4^r17; 4^r18; 4^r21; 4^r23; 4^r29; 4^r30
 basilica 3^v26; 3^v27; 3^v29; 4^r31; 4^r36
 cephalica 4^r26; 4^r28
 epatica 4^r23; 4^r36
 mediana 4^r22; 4^r23; 4^r26; 4^r32; 4^r37
 pedica 4^r32
venenosus 1^v17; 2^r18; 2^r37; 3^r18; 4^r29
venenum 3^v31; 3^v32; 4^r7; 4^r12; 4^r15; 4^r18; 4^v7;
4^v8
venire 1^v25; 2^r2; 2^r4; 2^r10
venter 3^r30; 3^r31; 3^v26
ventosa 4^r32
ventositas 1^v25
ventosus 1^v13
ventus 1^v13; 2^v5; 2^v7; 2^v9; 2^v21
versus (*Präp.*) 2^v1; 2^v3; 2^v4; 2^v22; 2^v23
versus (*Subst.*) 1^v22
vertigo 4^r15
videre 2^r6; 2^v13; 4^v10
videri 1^v18; 1^v20; 2^r24; 3^r10; 3^v4; 3^v8; 4^v7
villa 2^r25; 3^r11
virgo 1^v1; 4^v18
virtus 2^r13
viscosus 3^v3
visitare 2^r40
vita 3^r2; 3^r19
vitalis 2^r13; 4^r7; 4^r12
vitare 2^v39; 3^r15; 3^v11; 3^v30; 3^v34; 4^r11; 4^r19
vivere 3^v23
vix 3^v32
volare 1^v20
vulgaris 3^r24

Pharmazeutische Termini

absinthium 2^v37
acetosus 3^r14; 3^r17; 3^v11; 3^v12; 3^v13
acetum 3^r9; 3^r12A; 3^r13; 3^r17; 3^r28; 3^r29; 3^v17;
3^v19
allium 3^v2; 3^v5
aloe 2^v37
aqua 2^v25; 2^v26; 2^v27; 3^r7; 3^r13; 3^r28; 3^r36;
3^r37; 4^v10
aqua rosacea 3^r28; 3^r36
aromaticus 2^v31
artemisia 2^v37
avellana 4^v13

bacca 2^v36

barba Jovis³⁸⁰ 4^v9
brodium 3^v11

cassia fistula 3^r22
cerasum 3^v13
cerusum 3^v13A
cervisia 3^r36; 3^r37; 3^v28
ciminum 3^v15; 3^v19
cinnamomum 3^v15

³⁸⁰ [“Großer ‘Gart der Gesundheit’”] Kreuterbuch / Künstliche Conterfeytunge der Bäume / Stauden / Hecken / Kräuter / Getreyd / Gewürtze, bearbeitet von Adamus Lonicerus, hrsg. von Peter Uffenbach, Ulm, Matthäus Wagner 1679, Neudruck München 1962, S. 171: Sempervivum; Sedum

coclear 3^r38
crocus 3^r22; 3^v16; 3^v19

ferculum 3^r40; 3^v12
fermentum 3^r3
fervesil³⁸¹ 4^v9
ficus 4^v13
flos 3^v15
folium 3^r12; 4^v4
fructus 3^v13; 3^v14

herba 2^v35; 3^r23; 3^v32
hysopus *sieh* ysopus

iuniperus 2^v36

lac mulieris 4^v11
laurus 2^v36
lignum 2^v35; 2^v37
lymphaticus 3^r35

malum granatum 3^v13
muscata 3^v16

nux Gallica 3^r7; 3^v17

olus³⁸² 2^v30

panis 3^r8; 3^r16
petrocilium[!] 3^v17
pillulae pestilentiales 3^r32
piper 3^v2
pirum 3^v14
pisum 3^r37
plantago 3^r22; 4^v9
pomum 3^v14
pulmentum 3^v11

rosa 3^r12
rosaceus 3^r28; 3^r36
ruta 2^v37; 3^r7; 3^v17; 4^v13

sal 3^r7
salsa 3^v16; 3^v18; 3^v19
salvia 3^v17
sambucus 4^v4
serpillum³⁸³ 4^v9
servefil³⁸⁴ 4^v9
siligo 4^v10
sinapium 4^v5A
spongia 3^r16
synapus 4^v5

tyriaca 3^r34; 3^r36; 3^r38; 3^r39; 4^v6; 4^v7; 4^v8
torta 3^r9

³⁸¹ *sieh Anm. zu serpillum*

³⁸² DfG, S. 395c: nicht nur Gemüse, sondern auch Kompost

³⁸³ Lonitzer a.a.O., S. 276 ("Gall. du serpolet. Hisp. Serpolho")

³⁸⁴ *sieh Anm. zu serpillum*

uber organum 2^v36

vinum 3^r37; 3^r40; 3^v28
vinum lymphaticum 3^r35
vitis 3^r12

ysopus 2^v37

zingiber 3^v15

Namen und Werktitel

(Aristoteles)

meteora 1^v21

Avicenna 2^r14; 3^r1; 3^v38

libro quarto Canonis 2^r14; 3^r1

David (*Psalmista*) 2^v15

(Hippocrates)

aphorismi 2^v7

Jesus Christus 4^v16

Kamintus 1^r3; 4^v20

Kanuntus 1^r3A; 4^v20A

Maria (*Herrenmutter*) 1^v2; 4^v18

Autor:

evasi pestilentiam 3^r18

paupertas mea 3^r16

probavi 3^r20; 4^r13

respondeo 4^r1

socii mei 3^r19

spongiam mecum portavi 3^r17

Länder, Orte, Völkernamen

Arusiensis 1^r3; 4^v20

Dacia 1^r4; 4^v21

Gallice 4^v9

Mons Pessulanus 3^r15